

ქეთევან გაფრინდაშვილი

კულტურის გლობალიზაცია
(სახელმძღვანელო)

თბილისი

2021

წიგნში განხილულია თანამედროვეობის ურთულესი მოვლენის – გლობალიზმის გავლენა ეროვნულ კულტურაზე და კულტურული თავისთავადობის შენარუნების პრობლემები. აღნიშნულია გლობალიზაციური პროცესების ფონზე მსოფლიო კულტურის საგანძურთან ქართული ეროვნული კულტურის ელემენტების მიმართულების საკითხები.

განსაკუთრებულია სპეციალისტებისა და გლობალიზმის საკითხებით დაინტერესებული მკითხველისთვის.

რედაქტორი: პროფესორი თ. ჯაგოდნიშვილი

რეცენზენტები: ასოც. პროფ. რ.ძნელაძე

ასოც. პროფ. ე. შაკიაშვილი

თავი 1 გლობალიზაცია და თანამედროვე საქართველო

1. კულტურის გლობალიზაცია

კულტურული გლობალიზაცია - დასავლური სამყაროს პირშოა. გლობალური კულტურა და მასთან დაკავშირებული პროცესები მომდინარეობენ და სათავეს იღებენ თანამედროვე მსოფლიოს ძლიერი მეტროპოლიებიდან და კულტურის უმსხვილესი ცენტრებიდან. ესენი არიან თანამედროვე ახალი „კულტურული იმპერიები“. უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარი გლობალური კულტურა და კოსმოპოლიტური იდეები ყოველთვის წინააღმდეგობაშია და შეუთავსებადია სახელმწიფოს ძალისმიერ პოლიტიკასა და, რაც ყველაზე მთავარია, თითოეული ქვეყნის კულტურულ მახასიათებლებთან. თანამედროვე მსოფლიოში არსებულმა გლობალიზაციის პროცესებმა, ბოლო პერიოდში, ახალი მოდიფიცირებული შინაარსი შეიძინა და უფრო ფართო დიაპაზონის მქონე პროცესად ჩამოყალიბდა.

ზოგიერთ ქვეყანაში კულტურული გლობალიზაციის პროცესი დიდ წინააღმდეგობებსა და შეზღუდვებს აწყდება. ყოველი ქვეყნის კულტურა გამოირჩევა საკუთარი ბუნებით, სპეციფიკით, თვითმყოფადობით, ისტორიით, თვისებებითა და ტრადიციებით, ღირებულებებით, რომლებიც მეტ-ნაკლებად აფერხებენ ე. წ. კულტურული იმპერიალიზმის შზარდ პროცესს. მაგრამ ხდება პირიქითაც, როდესაც ქვეყნის კულტურა იზღუდება, იზრდილება ან ცვლილებას განიცდის გლობალური კულტურის მიერ. მიუხედავად ამგვარი გავლენისა, ქვეყნის, ერის კულტურა მაინც ინარჩუნებს საკუთარ ბუნებას, რადგან მას გლობალიზაციის მავნე პროცესებისაგან გარკვეული სახით „თავდაცვითი მექანიზმები“ გააჩნია. აქ გარკვეულწილად, იგულისხმება ის მახასიათებლები, რომლებიც თითოეული ერის, ეროვნული კულტურის განმასხვავებელ ნიშნებს მოიცავს. ესენია:

1. ეროვნული ხასიათი;
2. ისტორია;
3. ერისადმი კუთვნილების აღქმა და განცდა;
4. დროის ფაქტორი;

5. გარკვეულ სივრცეში არსებობა;
6. ენა;
7. არავერბალური კომუნიკაცია;
8. ღირებულებანი და ფასეულობანი;
9. ქცევა: ნორმა წესები, ტრადიციები და ჩვეულებები;
10. სოციალური გჯუფები, გაერთიანებები და კავშირები.

საქართველო, ისე როგორც სხვა ქვეყნები, გლობალიზაციის საერთო სივრცეშია მოქცეული და თანდათან იკავებს თავის პოზიციას მისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობით მსოფლიოს მრავალ ქვეყანასთან პარტნიორობით და თანამშრომლობით. მსოფლიოში ისეთი სისწრაფით ვითარდება პროცესები ყოველდღიურად, აუცილებელია მის მაჯისცემას ფეხი ავუწყოთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში მდევრის როლში აღმოვჩნდებით, მიუხედავად საქართველოს მიმე ეკონომიკური მდგომარეობისა, ხელისუფლება და კერძო სექტორი მაქსიმალურად ცდილობენ, როგორც ადგილობრივი რესურსებით, ასევე ინვესტორების დახმარებით და პარტნიორი ქვეყნების თანადგომით განახორციელონ რიგი ღონისძიებები: პოლიტიკური, კულტურული, ეკონომიკური, სოციალური... სამუხაროდ, გლობალიზაციის პროცესს საქართველო მოუქნელი მექანიზმით და დაუხვეწავი სტრატეგიით შეხვდა, აუცილებელია და მოსაფრთხილებელი, იმ უდიდესი პოტენციალის გამოყენება, როგორიცაა, თბილისი-ბაქო-ჯეიჰანის ნავთობსადენი, ევროპა-აზიის დამაკავშირებელი რკინიგზა და სხვა საერთაშორისო პროექტები, რომლებშიც ჩართულია მსოფლიოს უდიდესი ქვეყნები, ასეთი გეოპოლიტიკური პოზიციიდან გამომდინარე, საქართველოს აქვს ერთ-ერთი ფუნქცია, რაც რადიკალურად შეცვლის და აამაღლებს მის ადგილს ამ ეპოქაში.

გლობალიზაციის ერაში კულტურის თვითმყოფადობისა და მისი თვისებების შენარჩუნება დამოკიდებულია თავად იმ ქვეყნის, ერის, მოსახლეობის ეროვნულ სიძლიერეზე, თუ რამდენადაა ის ეროვნულად შეკრული და გაერთიანებული, რამდენად ძლიერი, ღრმა მათი კულტურული მახასიათებლები, ისტორიული ფესვები, რამდენად ფასეული ეს ტრადიციები, რამდენად მიიღებს მათი კულტურა გარედან შემოსულ გლობალურ გარდაქმნებს. მიუხედავად იმისა, რომ ერის როლი

და მისი ფუნქცია სწორედ ამგვარი გარდაქმნების ფონზე საგრძნობლად შესუსტდა, იგი მაინც არსებობს და ზოგ ქვეყნებში გზასაც უღობავს და აფერხებს გლობალურ ცვლილებებსა და სიახლეებს, რაც მათი ეროვნული, თვითმყოფადი კულტურისათვის მიუღებელია.

კოსმოპოლიტური კულტურის ტალღა, ყველა ქვეყანაში სხვადასხვა დონეს აღწევს და სხვადასხვაგვარად ვითარდება, რადგან თითოეული ერის კულტურა, იდეოლოგია განსხვავდება სხვა ერის, ქვეყნის კულტურული ცნობიერებისაგან. ხშირად ხდება ეროვნული ტრადიციების, კულტურული ღირებულებების უგულვებელყოფა. მათი შერწყმა მასობრივ გლობალურ პროცესებთან, რაც, თავისთავად, უკარგავს ერს კულტურულ ინდივიდუალიზმსა და მხოლოდ ამ ერისთვის მახასიათებელ ცნობიერებას.

ახალი გლობალური კულტურა სულ უფრო ჰიბრიდულ და მრავალგვაროვან ხასიათს ატარებს. ინტერნაციონალური პროცესების ურთიერთდამოკიდებულება მსოფლიოში ეფუძნება გლობალური ტელეკომუნიკაციებისა და ინფორმაციული ტექნოლოგიების უზარმაზარ სისტემას. ეს პროცესი ატარებს როგორც მოდერნისტულ, ასევე „პოსტმოდერნისტულ“ თვისებებს. ცნობილია, რომ კოსმოპოლიტურ კულტურას გააჩნია სამი ძირითადი და მთავარი მახასიათებელი:

1. ის არის უნივერსალური პროცესი;
2. აქვს ტექნოლოგიური ბუნება;
3. და ამ პროცესში დროის ფაქტორი მინიმუმამდე დაყვანილი.

მსოფლიო ისტორიის მანძილზე არცერთი დიდი ცივილიზაცია (ჩინეთის, რომის, ბუდისტური, ისლამური) და მათი კულტურა არ ყოფილა ასეთი უნივერსალური და ყოვლისმომცველი ბუნების მატარებელი. ამ იმპერიებისა და ცივილიზაციების პარალელურად ყოველთვის არსებობდა სხვადასხვა ქვეყნის, იმპერიის, ხალხის თვითმყოფადი კულტურა, რომელიც არსებობდა კონკრეტულ სახელმწიფოში და ხალხში და სათავეს იღებდა მათი ისტორიის განსაზღვრული პერიოდიდან. დღევანდელ დღეს არსებული გლობალური კულტურა კი ძალიან მწიკვლია მიაკუთვნო რომელიმე ადგილს და განსაზღვრულ დროს. მიუხედავად იმისა, რომ მას ამერიკასა და დასავლეთ ევროპაში ყველაზე დიდი და ფართო მასშტაბები აქვს, მაინც ძალიან რთულია მისი კონკრეტულ ადგილთან და დროსთან

დაკავშირება. ეს პროცესი თანდათან კარგავს სივრცისა და დროის შეგრძნებას და ხდება უნივერსალური მოვლენა, რომელიც, როგორც ზოგი ექსპერტი მიიჩნევს, პლანეტარულ სახეს იძენს.

თანამედროვე, გლობალური კულტურა, პირველ რიგში, ტექნოლოგიური ცივილიზაციის შემოტანია მსოფლიოში. მისი კოსმოპოლიტანიზმი ძირითადად ეფუძნება უდიდეს ტექნოლოგიურ ბაზას კომუნიკაციის ყოველისმომცველი სისტემით, რომელიც თავისთავად ქმნის მჭიდროდ ურთიერთდამოკიდებულ სოციალურ, კულტურულ კავშირებს. ამგვარ უნივერსალურ კულტურულ პროცესებს არა აქვთ კონკრეტული ისტორიული საფუძველი, არც განვითარების სპეციფიური, მახასიათებელი რითმი და თანმიმდევრობა.

გლობალიზაციის ერაში ეკონომიკური, ფინანსური ურთიერთკავშირები ქმნიან მსოფლიოს „სახვრების გარეშე“, სადაც მნიშვნელოვან ადგილს იკავებენ ტრანსნაციონალური კომპანიები და უამრავი სხვა მსხვილი და გავლენიანი ორგანიზაციები. ამ ინსტიტუტების, სტრუქტურების გავლენა და მათი მოღვაწეობა ძალიან ნათლად აისახება ქვეყნის კულტურაზე. რიგ შემთხვევაში ეკონომიკური გარდაქმნები და ინტერნაციონალური ეკონომიკური პროცესები ძალიან დიდ და მნიშვნელოვან ზეწოლას ახდენენ სახელმწიფოს კულტურაზე, ეროვნულ თვითშეგნებაზე, რაც, თავისთავად, ნეგატიური პროცესია. საქართველოს გლობალიზაციის პროცესში ჩასართველად, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ მრავალი მიმართულება გააჩნია, მაგრამ არის ისეთი დარგები, რომლებიც ნაკლებად ექვემდებარება ამ პროცესს. ასეთია სოფლის მეურნეობა, ამ თვალსაზრისით მიუღებელია უცხოელებზე მიწის მიყიდვა, რადგან სასოფლო-სამეურნეო მიწა ერის კუთვნილებას წარმოადგენს, ქართველი კაცი ეროვნული თვითშეგნებით გამოირჩეოდა, იგი რუდუნებით უძღვებოდა წინაპართა ნაშრომ-ნაამბაგარს, მისდევდა მევენახეობას, მესაქონლეობას, მეფრინველეობას, მეფუტკრეობას, მებაღეობას, რის შედეგად სამომხმარებლო კალათა მეტნაკლებად საესე ჰქონდა. რა თქმა უნდა, ეკონომიკური წინსვლა და პროგრესი – ქვეყნის განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორებია, მაგრამ თვითმყოფადი კულტურის გარეშე არცერთ სახელმწიფოს, ერს არ შეუძლია ნორმალური ჯანსაღი არსებობა და განვითარება. შეუძლებელია ეკონომიკურმა პროგრესმა, გლობალურმა ეკონომიკურმა ბერებმა

მოიტანოს ჯანსაღი შედეგი და დიდხანს გაგრძელდეს, თუკი სახელმწიფოში დაიკარგება კულტურული თვითშეგნება, გაქრება ეროვნული კულტურა, რომელზედაც შეიქმნა და განვითარდა სახელმწიფო. აქედან გამომდინარე, წარმოდგენილია კულტურის არმქონე ერის, სახელმწიფოს ეკონომიკურად განვითარება.

აქ ისევ ჩნდება კითხვა, შესძლებს თუ არა ყოველგვარ ისტორიულ ბაზისს, ფესვებს მოკლებული გლობალური კულტურა შეინარჩუნოს არსებობა? ეს დამოკიდებულია თავად ერის, ხალხის ბუნებაზე, სადაც შედის და ფებს იკიდებს გლობალური კულტურის პროცესები. უნდა ითქვას, რომ, ხშირ შემთხვევაში, მოსახლეობას, ხალხს აფრთხობს და ამინებს ამგვარი ყოვლისმომცველი მოვლენები. უზარმაზარი, უმსხვილესი, საზღვრებს მოკლებული ტრანსნაციონალური კომპანიები, მასობრივ კომუნიკაციათა ფართო ქსელი. ამერიკული მასობრივი კულტურა, პოპ-კულტურა, ვიზუალური მასმედია და კომპიუტერულ-ინფორმაციული ტექნოლოგიები ნათლად ასახავენ და ადასტურებენ კოსმოპოლიტური კულტურის მრავალგვაროვან და ყოვლისმომცველ ბუნებას. შეუძლებელია არ ვაღიაროთ ამ პროცესების გავლენა ქვეყნის კულტურაზე. აღსანიშნავია, რომ კოსმოპოლიტურ კულტურას გარდა იმისა, რომ არ გააჩნია საზღვრები, ისტორია, ასევე არ აქვს მეხსიერებაც. ანუ მას არა აქვს ბაზა, საფუძველი იმისა, რომ შექმნას ისტორიული საყრდენი. იგი ძალიან ზოგადია და ყველასათვის არსებობს. ყოველგვარი თვითმყოფადობა, კონკრეტული სახე, თვითშეგნება უცხოა მისთვის. იგი დაუსრულებლად იცვლება სხვადასხვა მიმართულებით, მრავალგვაროვანი და არაერთფეროვანია.

ძალიან საინტერესოა კონტრასტი და განსხვავებანი წარსულ, ძველ კულტურებსა და დღევანდელ კოსმოპოლიტურ კულტურას შორის. წარსულის კულტურა ყალიბდებოდა ქვეყნის მოსახლეობის საერთო ინტერესებზე, ტრადიციებზე, ისტორიულ გამოცდილებაზე. ზოგ შემთხვევაში მითებზე დაყრდნობით. თითოეული ერისათვის დამახასიათებელია ფასეულობანი, სიმბოლოები, ტრადიციები, მეხსიერება მემკვიდრეობით გადაეცემოდა შემდეგ თაობას და იქმნებოდა ღრმა ფესვების მქონე, მყარი, სპეციფიური, თითოეული ერისათვის გამორჩეული, თვითმყოფადი კულტურა, რომელიც გამოარჩევდა

რომელიმე ერს სხვა ერისაგან. დღევანდელი გლობალური კულტურა კი, სულ სხვაგვარ სურათს ხატავს; იგი მოკლებულია ყოველგვარ ტრადიციას, ფასეულობებს, სპეციფიურ თვისებებს, გამორჩეულობას, მითებს, სიმბოლოებს. ეს არის კოსმოპოლიტური ფენომენი, რომელსაც ყველგან შეუძლია არსებობა. ის საოცარი მასშტაბებით გავრცელდა და დღესაც ვრცელდება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში. ეს კულტურა ნეიტრალურია ქვეყნის, ერის ფასეულობებისა და ტრადიციების მიმართ. ძველი კულტურის ერთ-ერთი გამორჩეული თვისებაა, რომ ის არის ერთი რომელიმე ერის კულტურა და არ ჰგავს სხვა ერის კულტურას, კოსმოპოლიტიკური კულტურული პროცესი არ განარჩევს მსოფლიოში რომელიმე ერს, სახელმწიფოს, მისთვის ყველა ერთია.

ქვეყნები, თავიანთი კულტურით გამოირჩევიან, იგრძნობა განსხვავებულობა მათი სპეციფიური ბუნებით, ამიტომ შეუძლებელია გლობალურმა კულტურამ ყველგან ერთნაირად შეაღწიოს და დამკვიდრდეს. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია ამ კულტურამ შეიძინოს სპეციფიური თვისებები და მისაღები გახდეს განსაზღვრული საზოგადოებების წევრებისათვის, იმათთვის, ვინც ნამდვილად საჭიროებს და მოითხოვს ამ პროცესების არსებობას. ეს აუცილებელია, რადგან კულტურული გლობალიზაცია არ ეხმიანება და უარყოფით გავლენასაც კი ახდენს მსოფლიოში უამრავ ადამიანზე, რომლებიც იყოფიან კონკრეტულ საზოგადოებებად, ერებად, რელიგიური მრწამსის მიმდევრებად, სხვადასხვა კულტურის მატარებლებად, ცხოვრობენ სხვადასხვა რეგიონში და კულტურული გლობალური პროცესები მხოლოდ ზიანს აყენებენ მათ ეროვნულ კულტურებს.

არსებობს მოსაზრება, რომ ერი, სახელმწიფო, რომელიც სწორად და გონიერულად მიიღებს გლობალურ ეკონომიკურ ცვლილებებს, შექმნის ეფექტურ ბაზას კაპიტალიზმის განვითარებისათვის და საკუთარ კულტურას უფრო განავითარებს. ასეთი ერ-სახელმწიფო ითამაშებს უმთავრეს, ცენტრალურ როლს პოლიტიკური ძალისა და გეოპოლიტიკური კავშირების წარმატებულად განსაზღვრეულობაში. დღესდღეობით, ქვეყნის სიდიდე და ტერიტორიული მასშტაბები ნაკლებმნიშვნელოვანი ხდება ერის, საზოგადოების ეკონომიკური პროგრესის მისაღწევად, მაშინ როდესაც პოლიტიკური დამოუკიდებლობა რჩება ყოველი საზოგადოების ძალიან მნიშვნელოვან ღირებულებად ყველა

კონტინენტზე. გლობალიზაციის გავლენა საზოგადოების ინტერესებსა და ღირებულებებზე მეტ-ნაკლებად დამოკიდებულია თავად სახელმწიფოს სწორ და ეფექტურ ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ პოლიტიკაზე. ასევე ძლიერი სახელმწიფოებრიობა უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს საზოგადოებაზე გლობალური პროცესების კონტროლში. ქვეყანას უნდა შეეძლოს არეგულიროს და აკონტროლოს ის მასობრივი, ინტერნაციონალური ძვრები, რაც გლობალურ კულტურას მოაქვს და საკუთარი ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე, უნდა განისაზღვროს რა არის ერისთვის კარგის მომტანი ან მანეუ ზეგავლენის მომხდენი.

აღსანიშნავია COVID 19-ის პანდემიამ სერიოზული ზეგავლენა იქონია და წარმოაჩინა თანამედროვე გლობალიზაციის სუსტი მხარეები: ვირუსის სწრაფმა გავრცელებამ ყველას დაანახა, რომ გლობალურ ინსტიტუტებსა და მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციას რეალურად არ აღმოაჩნდათ სწრაფი რეაგირების ეფექტური მექანიზმები, არავინ აღმოჩნდა ამ პრობლემის წინააღმდეგ სამოქმედოდ მზად. ამიტომ ყველა სახელმწიფო მეტნაკლებად იზოლირებულად იბრძოდა ვირუსის დასაძლევად. საქართველომ წარმატებულად მოიგერია საწყის ეტაპზე ვირუსის ტალღა, ევროკავშირის გადაწყვეტილებით, ეპიდემიის წინააღმდეგ მიღწეული წარმატებების შედეგად საქართველო მოხვდა იმ 15 ქვეყანას შორის, რომლებთანაც დაკავშირებით ევროკავშირმა საზღვრების გახსნის შესახებ მიიღო გადაწყვეტილება. ბევრმა COVID 19 პანდემია გლობალიზაციის კრიზისად აღიქვა, ჩნდება ლოგიკა, რომ თანამედროვე მსოფლიოში ადგილი აქვს „დეგლობალიზაციას“. ყურადსაღებია ის გარემოება, რომ დეგლობალიზაციის პროცესი, სავარაუდოდ იქნება მეტ-ნაკლებად „ტრენდული“ გარკვეული დროის განმავლობაში და ამ ვითარებაში აუცილებელია ქვეყნები მაქსიმალურად მოეზადონ განახლებული გლობალიზაციის თვისებრივად უფრო მაღალ საფეხურზე გადასასვლელად. პანდემიით გამოწვეულმა ქაოსმა, მისმა გლობალურმა ხასიათმა ქვეყნებს შორის იზოლაციის აუცილებლობა განაპირობა. იზოლაციონიზმის პირობებში პანდემიის დაძლევა წარმოუდგენელია, ყველა ის ქვეყანა, რომელიც შეეწინააღმდეგება თავისუფალ ვაჭრობას, ეკონომიკურად უფრო მეტად იქნება დაზარალებული. მხოლოდ თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეწყობით შეძლებენ ქვეყნები მეტ-ნაკლებად წარმატებით გამოიყენონ საკუთარი შედარებითი

უპირატესობა და პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისის შედეგები ამით შეამსუბუქონ.

რა თქმა უნდა, ერმა – სახელმწიფომ და მისმა კულტურამ რადიკალური ცვლილებები განიცადა ეკონომიკური გლობალიზაციისა და ეკონომიკური გარდაქმნების გაბატონების ხანაში, მაგრამ ეს ცვლილებანი და მათი მიზეზები არ შეიძლება ვეძებოთ მხოლოდ ეკონომიკური პროცესების ამგვარ მასშტაბებსა და უპირატესობაში. პოლიტიკისა და კულტურის მახასიათებლები რადიკალურად განსხვავდება ეკონომიკური სისტემის ბუნებისაგან.

კულტურული გლობალიზაცია მესამე სამყაროს ქვეყნებსა და არადასავლურ საზოგადოებაში განსაკუთრებულად და ყველაზე მეტად იგრძნობა, იგი აქ ადგილობრივი კულტურისათვის სრულიად უცხო და ახალ ელემენტებსა და ღირებულებებს ამკვიდრებს. ამ ქვეყნების კულტურა განსაკუთრებულად მგრძნობიარეა დასავლური, გლობალური ფასეულობებისადმი. დასავლური კულტურის გლობალური პროცესები, საბაზრო ეკონომიკა, კომუნიკაციური ტექნოლოგიების სწრაფი ზრდა მსოფლიოში ყველაზე ნათლად აისახება და ვლინდება აფრიკის კონტინენტზე, სადაც მძლავრი გლობალური პროცესები ყველაზე ადვილად და მასობრივად მკვიდრდება და ერთ-ერთი მიზეზი არის ამ ქვეყნის უკიდურესად ღარიბი და მწირი ეკონომიკური, სოციალური პირობები. უნდა ითქვას, რომ აფრიკელი ხალხი ძალიან სწრაფად ითვისებს იმ მატერიალურ და ინდივიდუალური კულტურის ღირებულებებსა და ფასეულობებს, რომელიც სათავეს იღებს დასავლური კულტურიდან. მიუხედავად ამ ქვეყნების უკიდურესად ღარიბი შიდა რესურსებისა, მაინც რთულია ახსნა რამ გამოიწვია სრულიად სხვა კულტურის მქონე, აფრიკელი ხალხის ამგვარი უეცარი ვესტერნიზაცია. ძირითადი მიზეზი ისევ და ისევ მსოფლიო ეკონომიკის სტრუქტურული ცვლილებაა. უამრავი საჭირო პროდუქციისა და საქონლის შედინება ამ ქვეყნებში საჭიროა აფრიკის სოციალურად ღარიბ და დაუცველი საზოგადოებისთვის. გლობალური იდეები, ახალი შესაძლებლობების გაჩენა დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს და ხიზლავს განსაკუთრებით ახალგაზრდა თაობას, მოზარდებს, რადგან ღარიბ, დაბალგანვითარებულ ქვეყანაში ყოველგვარი სიახლე, ცვლილება ნიშნავს გაექცე მკაცრ ტრადიციებს, კულტურულ წეს-ჩვეულებებს. ამ ცვლილებებს შეუძლიათ

მოიტანონ კულტურების ნოვაციური ფორმით შერწყმის ახალი შესაძლებლობები. მაგრამ ეს შერწყმა შეიძლება არ აღმოჩნდეს ჯანსაღი და ჯანმრთელი ბუნების, რადგან მსოფლიოში არ არსებობს ორი ერთგვარი კულტურა. მიუხედავად ყოველგვარი ეკონომიკური გარდაქმნებისა და პროგრესისა სხვადასხვა კულტურის ნამდვილი შერწყმა რომ მოხდეს ნაკლებსავარაუდოა, მითუმეტეს, როცა ვსაუბრობთ კულტურებზე, როგორც არის დასავლური და აფრიკული კულტურა. დასავლური კულტურის ტალღამ ტაიფუნივით გადაიარა აფრიკის კონტინენტზე, სწრაფად შეაღწია მის საზოგადოებაში. ამჟამად, რომ აფრიკული კულტურა, რომელიც ღირებული და ფასეულია აფრიკელი ხალხისათვის, ითრგუნება და გაქრობის ზღვარზეც კი არის იმ მზარდი და ძლიერი გლობალური კულტურის ქსელებითა და კავშირებით, რომლებიც მთელს პლანეტაზე გავრცელებული.

აფრიკული საზოგადოების ვერსტერნიზაციის პროცესი ძალიან მჭიდროდ უკავშირდება კულტურული გლობალიზაციის მზარდ მოვლენებს განვითარებად ქვეყნებში. ზოგიერთი მკვლევარი მიიჩნევს, რომ ეს პროცესი ჯერ კიდევ მე-16 საუკუნეში დაიწყო, როდესაც დასავლელი იმპერიები ცდილობდნენ უგულვებელყოვნ უამრავი ხალხების კულტურული მემკვიდრეობა, დასავლეთი ცდილობდა დასავლური რელიგია და კულტურა გაეცრელებინა სრულიად განსხვავებული ცხოვრების წესისა და კულტურის მატარებელ ხალხზე. მასობრივად ხდებოდა დასავლური კულტურის შეტანა და დანერგვა არადასავლურ ხალხებსა და საზოგადოებებში და დღესაც გრძელდება ეს პროცესი. როგორც ბევრი ექსპერტი მიიჩნევს, ეს იყო დასავლური ცივილიზაციის მისია.

შემდეგ, მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში, დასავლური შეხედულებების თანახმად, კოლონიური საზოგადოებებისა და ერის განვითარებისა და წინსვლისათვის აუცილებელი იყო ამ ხალხის ისტორიული გამოცდილების, ფესვების დავიწყება და კულტურულ მემკვიდრეობაზე უარის თქმა, რის შედეგადაც მოხდებოდა მათი დასავლურ კულტურასთან ინტეგრაცია. ეს დასავლური პოლიტიკა ეფექტური აღმოჩნდა. აფრიკელებს სჯეროდათ მითებისა და ტყუილების იმის შესახებ, რომ ისინი იყვნენ პრიმიტიული, ისტორიის არმქონე, განუვითარებელი, ზარმაცი, მესამე მსოფლიოს განუვითარებელი ქვეყნის ხალხი, რომელიც საჭიროებდა დასავლური კულტურისა და მასთან დაკავშირებული

მთელი რიგი სიახლეების შეთვისებას. კოლონიალიზმმა გაუცვალა გზა დღევანდელ კულტურულ გლობალიზაციას, რომელმაც ამ ქვეყნებში გამოიწვია აშკარა კულტურული დეზორიენტაცია. დასავლური კულტურის ექსპანსია გრძელდება აფრიკულ და სხვა არადასავლურ ხალხების კულტურებზე. მიუხედავად იმისა, რომ აფრიკელები ყველაზე მეტად საჭიროებენ სოციალურ, ეკონომიკურ წინსვლას, ეს პროცესები არ უნდა ატარებდნენ ექსპანსიურ ხასიათს ამ ხალხის თვითმყოფად კულტურაზე, რომელიც გამოირჩევა საკუთარი სპეციფიკით, განუმეორებელი ბუნებითა და ღირებულებებით. სოციალურად ღარიბ აფრიკას გაჩნია საკუთარი თვითმყოფადი კულტურა, რომელიც გამორჩეულია თავისი მახასიათებლებითა და ეთნიკური ნიშნებით. ამას ადასტურებს აფრიკული მუსიკის ფენომენიც, რომელიც გამორჩეული და მდიდარია თავისი რითმებით, სტილით, საოცარი ეგზოტიკით, ეთნიკური ხასიათით, შესრულებით. ცხადია, რომ დასავლური კულტურული გლობალიზაციის პროცესები აფრიკული კულტურისათვის სრულიად გაუგებარი და უცხოა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ხალხის კულტურა დასავლური პროცესების ძალიან დიდ ზეწოლას განიცდის, ეს კულტურა მაინც არსებობს, რადგან თვითმყოფადია და ინარჩუნებს საკუთარ სპეციფიკურ ბუნებას. ამის დასტური არის თუნდაც ის, რომ აფრიკელ ადამიანს ყოველთვის ეტყობა თავისი წარმომავლობა საკუთარი ეთნიკური მახასიათებლებით და მას ყოველთვის გამოარჩევს სხვა ერის წარმომადგენლისაგან.

დღეისათვის, კულტურული გლობალიზაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თვისება არის მისი დევესტერნიზაცია, რომელიც ვლინდება არადასავლური ერებისა და ერი-სახელმწიფოების გამოჩენით. ამ პროცესის მთავარი ავტორი და მონაწილე იაპონიაა. მაგრამ რეალობა გვიჩვენებს, რომ დასავლური კულტურული გლობალიზაცია (ამერიკული კულტურა) რჩება დომინანტურ ძალად მსოფლიოში. სწორედ დასავლური გლობალიზაცია კვებავს დღეს, ზოგადად, გლობალიზაციის პროცესს მსოფლიოში, ისევე როგორც ის განსაზღვრავდა გლობალურ პროცესებს იმპერიალიზმისა და კოლონიალიზმის ხანაში. დასავლური კულტურის ჰეგემონიას ძირითადად განაპირობებს ინფორმაციული ტექნოლოგიები, როგორც ეკონომიკური გლობალიზაციის განმსაზღვრელი ფაქტორი.

კულტურული გლობალიზაციის უარყოფითი მხარეები ბევრად უფრო მეტია,

ვიდრე დადებითი. ეს ჩანს იმაშიც, რომ ხდება ქვეყნების კულტურის კომერციალიზაცია. „კომერციული“ კულტურა კარგავს თავის ძირითად და მთავარ შინაარსს და ის ერის, ეთნოსის კულტურა უკვე აღარ არის. ისეთი მძლავრი კულტურული ფენომენები, როგორებიც არის მუსიკა, კინო, ხელოვნება, სპორტი, ტანსაცმელი დღეს, სამწუხაროდ, ხდება გლობალური ბაზრის პროდუქტი. ამგვარი კომერციალიზაცია, რომელიც იწვევს კულტურული ღირებულებების გაუფასურებას თავისთავად ნეგატიური პროცესია, რომლის დროსაც დიდია საშიშროება იმისა, რომ ბევრი ქვეყნის კულტურის მახასიათებლები იკარგება მხოლოდ იმიტომ, რომ მას არ მიიღებს გლობალური, კომერციული ბაზარი. ერის კულტურა ასაზრდოებს გაცილებით ღირებულ და სრულიად განსხვავებულ ინტერესებსა და მისწრაფებებს. როგორც ერთმა აფრიკელმა ექსპერტმა აღნიშნა, ტრადიციული კულტურული ღირებულებანი მიაქვს კოკა-კოლისა და მაკდონალდსის კულტურას.

გლობალიზებული „კულტურები“ უკარგავენ ეროვნულ კულტურებს თავიანთ ბალას. ხდება გლობალური ინტეგრაცია ადგილობრივი დეზინტეგრაციის ხარჯზე. აღსანიშნავია, რომ გლობალურ მედიას მსოფლიოში ფლობს რამდენიმე უბლიერესი და უდიდესი კომპანია, რომლებიც მოღვაწეობენ მუსიკისა და კინოს ინდუსტრიაში. მაგალითად, 1977 წლისათვის TV5-ის ტელევიზია ხელმისაწვდომი იყო 280 მლნ ოჯახისათვის დაახლოებით 79 ქვეყანაში. უნდა ითქვას, რომ საერთოდ, ტელე-პროგრამები მთელ მსოფლიოში სულ უფრო ემსგავსება ერთმანეთს, იგივე ხდება მუსიკის სფეროსა და კინოს ინდუსტრიაში და ა. შ. გლობალური პროცესების ერთგვაროვნება ჩანს იმაშიც, რომ მსოფლიო ქვეყნების მოსახლეობის დიდი ნაწილი ოცნებობს დიდ ქალაქებში ცხოვრებაზე. იმიგრაციული პროცესების ზრდა კიდევ უფრო ართულებს განვითარებადი ქვეყნების ისედაც მძიმე სოციალურ პირობებს, რაც, პირველ რიგში, თავად იმიგრანტების ცხოვრების პირობებზე აისახება.

ზემოხსენებული პროცესები, გლობალური მასობრივი კულტურის ამგვარი ბლიერი გავლენა იმ შემთხვევაში იქნება უარყოფითი გავლენის მატარებელი ერის კულტურული ცხოვრებისათვის, თუ ეს პროცესები, საბოლოო ჯამში, მიგვიყვანს საზოგადოების კულტურულ დეგრადაციამდე. მაგრამ ეს ნაკლებსაყარაუდოა, რომ მოხდეს. არსებობენ ისეთი კულტურული ფასეულობანი, ნიშან-თვისებები, მყარი,

დამოუკიდებლად არსებული, სპეციფიკური და არაერთგვაროვანი ეთნიკური მახასიათებლები, რომლებზეც გავლენას ვერ ახდენენ გლობალური კულტურის ელემენტები. მაგალითად, შეგვიძლია მოვიყვანოთ ეთნიკური ბუსიკა, რომელიც მეტად მყარად ინარჩუნებს საკუთარ იერსახეს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში. იგივე შეიძლება ითქვას კინოზეც.

გლობალური, კოსმოპოლიტური კულტურის საერთო ასპექტი არის ის, რომ იგი სთავაზობს ხალხს ყველასათვის საერთო იდეალებს, რაც, ფაქტიურად, წარმოდგენილია და რაც შეუძლებელია მიიღოს და გაითავისოს მსოფლიოს ყველა ერმა თუ საზოგადოებამ. მსოფლიოში არ არსებობს ორი მსგავსი კულტურის მატარებელი ერი, ამდენად, ერთიანი კულტურის დამკვიდრება მსოფლიოში უტოპიური და არარეალურია.

საბოლოოდ, უნდა ითქვას, რომ კულტურული გლობალიზაცია და კოსმოპოლიტიზმი აშკარა და ცხადი მოვლენაა თანამედროვე მსოფლიოში. სიახლეები და ნოვაციები ერის კულტურულ ცხოვრებაში ყოველთვის საჭირო და საინტერესოა, დღევანდელი გლობალური მოვლენები ნაკლებად ეხმიანება ადგილობრივი, ეროვნული კულტურის იდეალებსა და ღირებულებებს. კულტურული გლობალიზაცია უარყოფითი პროცესი ხდება მაშინ, როდესაც იგი სავსებით ჩრდილავს ერის თვითმყოფად კულტურულ მახასიათებლებს. ეს პროცესი ამკვიდრებს პროგრესულ და მოწინავე ტექნოლოგიებს, იდეებსა და შესაძლებლობებს, მაგრამ უგულებელყოფს იმას, რაც ერისათვის ფასეული და სანუკვარი – მის კულტურას. უახლესი ტექნოლოგიები, იდეები და მასობრივი კულტურული პროცესები ვერ შეცვლიან ეროვნული თვითშეგნებით დამუხტულ კულტურულ ფენომენს, რომელიც არის ერის გამორჩეულობის უმთავრესი საფუძველი. ძლიერი და ფასეული, ისტორიული გამოცდილების მქონე კულტურა ყოველთვის ინარჩუნებს საკუთარ სახეს და არასოდეს არ იკარგება. ის ასულდგმულებს და ასაზრდოებს ერის, საზოგადოების ეროვნულ, ეთნიკურ ფესვებს და მათ კულტურულ ფასეულობას. კულტურის გარეშე ერი შეწყვეტს არსებობას. ერის კულტურა მისი განუყოფელი სიმდიდრეა. მძიმე და გამოუვალ ეკონომიკურ და სოციალურ გარემოში თვითმყოფადი კულტურის მქონე ერს გადარჩენის ყოველთვის მეტი შესაძლებლობები აქვს. ერის კულტურას უდიდესი

ძალა შესწევს უკუაგდოს და შეაფერხოს მისთვის ზიანის მომტანი გლობალური კულტურის მანევრე ზემოქმედება და ელემენტები. ერის კულტურული ცნობიერება უდიდეს მნიშვნელობის მატარებელია სახელმწიფოს არსებობისათვის.

მსოფლიოში არსებობენ ძლიერ ეროვნულ თვითშეგნებაზე დამყარებული კულტურები, სახელმწიფოები, რომელთა ნაციონალიზმი კულტურული თვალსაზრისით გულისხმობს ძლიერი და თვითმყოფადი ეროვნული კულტურის შენარჩუნებას და გამდიდრებას. მხოლოდ ყველასაგან გამორჩეული, ეროვნული თვითშეგნებისა და თვითგამორკვევის ნიადაგზე აღმოცენებული თვითმყოფადი კულტურა შეიძლება იყოს ჯანმრთელი და ჯანსაღი ერის არსებობის გარანტი.

2. გლობალიზაცია და სახელმწიფო

გლობალიზაცია ქვეყნებს შორის ურთიერთდამოკიდებულების ზრდის შედეგია. მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაცია უმეტესად გულისხმობს ვაჭრობისა და ფინანსური ნაკადების ინტეგრაციას. იგი გარდაუვალი და შეუქცევადი შედეგია იმ ბუნებრივი პროცესებისა, რომელსაც ადგილი აქვს ეკონომიკაში. მისი წარმოშობის მიზეზები შეილება აიხსნას ინტეგრაციული ძალების ანალიზით. ორი განსხვავებული მიდგომა არსებობს გლობალიზაციის პროცესისადმი. ზოგიერთი შეხედულების მიხედვით, გლობალური ინტეგრაცია მსოფლიოს მომავალი ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვანი წყაროა. ის წარმოაჩენს შეუზღუდავ სარგებლიანობას, რომელიც შეიძლება მიიღონ ფირმებმა, რომელნიც ამ პროცესში ჩაერთვებიან და აქტიურ მონაწილეობას მიიღებენ გლობალური ეკონომიკის მიერ შექმნილი შესაძლებლობების გამოყენებაში. ინტეგრაციის ერთ-ერთ დადებით მხარეს წარმოადგენს საერთაშორისო ვაჭრობის წახალისება, რაც თითოეულ ქვეყანას აძლევს შესაძლებლობას დასაშვიალსტდეს იმ პროდუქციისა და მომსახურების წარმოებაში, რომელიც მას უფრო ეფექტიანად შეუძლია აწარმოოს, გამოიყენებს რა არსებულ რესურსებს, რაციონალურად გაცვალოს ისინი იმ საქონელსა და მომსახურებაზე, რომელნიც სხვა ქვეყნებს შეუძლიათ აწარმოონ ნაკლები ალტერნატიული ღირებულებებით.

გლობალიზაცია საშუალებას აძლევს მოსახლეობას ისარგებლოს ამგვარი

ვაკრობით, დაკმაყოფილდება რა მომხმარებელთა მოთხოვნები ყველაზე ეფექტიანი გზითა და მსოფლიო რესურსების რაციონალური გამოყენებით. ყოველივე ეს იწვევს მსოფლიოში სიმდიდრის ზრდასა და საცხოვრებელი სტანდარტების ამაღლებას. გლობალიზაცია ხელს უშლის ადგილობრივი მონოპოლიების წარმოქმნასა და ზრდას. გარდა ამისა, გლობალური ინტეგრაცია ზრდის კონკურენციას ფირმებს შორის და უბიძგებს მათ ახალ გლობალურ ეკონომიკაში გადარჩენისათვის მიმართონ ინოვაციებს, გამოიყენონ და დანერგონ უახლესი ტექნოლოგიები, რაც, საბოლოო ჯამში, მომხმარებლისათვის არის სასარგებლო.

მიჩნეულია, რომ ეკონომიკური ინტეგრაცია ხელს უწყობს მსოფლიოში მშვიდობისა და დემოკრატიის შენარჩუნებას. ეს მოსაზრება ეფუძნება იმ შეხედულებას, რომ ვაკრობის ორმხრივი სარგებლიანობა სტიმულს აძლევს ქვეყნებს შეინარჩუნონ სტაბილური და მშვიდობიანი ურთიერთობანი, ვიდრე გაუთვალისწინებელი უწყესრიგობისა და არასტაბილურობის შედეგად ნახონ წაგება ან სარგებლის მნიშვნელოვანი შემცირება. მეორე მხრივ, გლობალიზაციის მოწინააღმდეგენი თვლიან, რომ გლობალიზაცია აღრმავებს უთანასწორობასა და სიღარიბეს მსოფლიოში. World Economic Outlook-ის მიხედვით, რომელიც ეფუძნება 42 ქვეყნის მდგომარეობის შესახებ მონაცემებს და რომელშიც მსოფლიო მოსახლეობის 90% ცხოვრობს, მდიდარი და ღარიბი ქვეყნების შემოსავლებს შორის სხვაობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა. მეოცე საუკუნის განმავლობაში მდიდარმა სახელმწიფოებმა გაზარდეს მთლიანი შიდა პროდუქტი თითქმის 6-ჯერ, მაშინ, როდესაც ღარიბმა ქვეყნებმა მთლიანი შიდა პროდუქტის გაზრდა 3-ჯერაც კი ვერ მოახერხეს.

გლობალიზაციის მოწინააღმდეგენი თვლიან, რომ გლობალიზაციის პროცესი საფრთხის ქვეშ აყენებს ქვეყნების დამოუკიდებლობას, რამდენადაც ამ უკანასკნელებმა განხორციელებული პოლიტიკა უნდა შეუსაბამონ მსოფლიო ინტეგრაციის მოთხოვნებს. გლობალიზაციის მეორე უარყოფითი ასპექტი ეხება უმუშევრობას. ახალი ეკონომიკური წყობა საშუალებას აძლევს ფირმებს გაიტანონ თავიანთი წარმოება ქვეყნის ფარგლებს გარეთ, ამით მოახდინონ უცხო მუშახელის დაქირავება, რომელიც უფრო მაღალკვალიფიციურია, ვიდრე ადგილობრივი. საბოლოო ჯამში, ეს გამოიწვევს ადგილობრივ და ნაკლებკვალიფიციურ

მუშახელზე მოთხოვნის შემცირებასა და გართულებებს სამუშაო ბაზარზე. გლობალიზაციის მოწინააღმდეგენი ეკვეყემ აცენებენ იმ მოსაზრებას, რომ ეკონომიკურ ზრდას ზღვარი არ გააჩნია. ისინი აცხადებენ, რომ ეკოსისტემების მდგომარეობა საშუალებას არ მისცემს მსოფლიო ეკონომიკას განუხრელად ზრდის ფაზაში იმყოფებოდეს. ზოგიერთი მათგანი იმასაც აცხადებს, რომ გლობალური ინტეგრაცია, თავისუფალი ვაჭრობა და მსოფლიო მასშტაბის კონკურენცია უსამართლობას ეფუძნება. მხოლოდ ეკონომიკურად წინასწარ ქვეყნებს შეუძლიათ ამგვარი ინტეგრაციის სარგებლის ნახვა. მათ საწინააღმდეგოდ გლობალიზაციის მომხრენი კი ამტკიცებენ, რომ ყველა ეს ნეგატიური პროცესი მაინც მოხდება გლობალიზაციასთან ერთად თუ მის გარეშე. უბრალოდ, გლობალიზაცია აიოლებს ამ პროცესებს, ამცირებს რა მათ დამანგრეველ მოქმედებას ეკონომიკაზე, როგორც მთელზე. ინტეგრაციისას ეკონომიკური ზრდა, დასაქმება და საცხოვრებელი პირობები უფრო მაღალია, ვიდრე ეს იქნებოდა ინტეგრაციის გარეშე, დახურულ ეკონომიკაში.

ამრიგად, სარგებლიანობა გლობალიზაციის პროცესიდან უფრო დიდია, ვიდრე მისით გამოწვეული დანაკარგები. ინტეგრაციის შესაძლებლობების გამოყენებით, ქვეყნები უფრო მეტად ეკონომიკურ სარგებლიანობას ნახულობენ, ვიდრე სირთულეებს აწყდებიან. საქმე იმაშია, რომ ინტეგრაციის პროცესი თანაბარზომიერად არ მიმდინარეობს და სწორედ ის ქვეყნები აწყდებიან სირთულეებს ამ პროცესში, რომელნიც ისევე სწრაფად ვერ ერთიანდებიან გლობალურ ეკონომიკაში, როგორც სხვები. ბოლო გამოკვლევები მოწმობს, რომ ქვეყნებმა, რომლებმაც მოახერხეს გლობალიზაციის პროცესში წარმატებულად ჩართვა, მიაღწიეს ეკონომიკურ ზრდას. ამ ქვეყნებში სიღარიბის მაჩვენებელი მცირდება. ამასთან მაღალი ინფლაცია, უმუშევრობა, სიღარიბე, მძიმე ეკონომიკური სტაგნაცია დამახასიათებელია ისეთი ქვეყნებისათვის, რომელნიც მსოფლიო ეკონომიკური ინტეგრაციისაგან მოწყვეტით ვითარდებიან. დღეს ინტეგრაცია, ახალ გლობალურ ეკონომიკასა და გლობალურ ეკონომიკურ პროცესებში აქტიური მონაწილეობის მიღება, შესაძლებლობას იძლევა ქვეყნებმა ნახონ სარგებელი, შეინარჩუნონ მაკროეკონომიკური სტაბილურობა და მიაღწიონ ეკონომიკურ ზრდას.

3. გლობალიზაცია და ეკონომიკა

თანამედროვე გლობალიზაციის ერთ-ერთ ნიშანს წარმოადგენს უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მნიშვნელობის გაძლიერება. პირველი მსოფლიო ომის დროს ისინი წარმოადგენდნენ მხოლოდ 10%-ს მთელი უცხოური კაპიტალდაზანდებისა, ხოლო 90-იანი წლების ბოლოს მათი წილი სამჯერ გაიზარდა. ეს იმის მაჩვენებელია, რომ მსოფლიო ეკონომიკა გადავიდა მსოფლიოს საერთაშორისო საბაზრო სტადიიდან მსოფლიო მწარმოებლის სტადიაში.

თანამედროვე სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი ძირითადი ტენდენცია გახდა ბიზნესის სოციალიზაცია. რიო-დე-ჟანეიროს 1992 წლის საერთაშორისო კონფერენციამ, მდგარდი განვითარების შესახებ, დააფიქსირა ახალი მოთხოვნები მსოფლიო საზოგადოებრიობის მხრიდან კორპორაციებისადმი, რათა ამალდეს მათი სოციალური პასუხისმგებლობა. მან მნიშვნელოვანი როლი შეიძინა მსოფლიო დონეზე.

ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის პრიორიტეტულობა განპირობებულია მრავალი გარემოებით, რომელთა შორის უმთავრესია ეკონომიკური ზრდის არამატერიალური ფაქტორების როლის გადიდება, რაც დაკავშირებულია ადამიანური პოტენციალის განვითარებასთან. დღეისათვის ფირმის კონკურენტუნარიანობა მსოფლიო ბაზარზე განისაზღვრება უფრო ხარისხობრივი მაჩვენებლებით, ვიდრე ფასებით. მათ შორის უმნიშვნელოვანესია ინოვაციები და ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა, ანუ სამუშაო ძალის ხარისხი და მუშაკთა მოტივაცია. სწორედ ეს გარემოება აძლევს ბიზნესის სოციალიზაციას ეკონომიკურ იმპერატივებს.

სამეწარმეო სფეროს სოციალური ფუნქციის, როლის გაზრდა განაპირობა სოციალური პოლიტიკის შესახებ ტრადიციულ შეხედულებათა გადასინჯვამ. ადრეულ წლებში ბიზნესი სოციალურ პრობლემათა გადაჭრის მხოლოდ ფინანსურ ნაწილში მონაწილეობდა. რაც გამოიხატებოდა გადასახადების გადახდით და საქველმოქმედო საქმიანობით (თუმცა ხშირ შემთხვევაში საქართველოში გადასახადების დამალვასაც ჰქონია ადგილი). ახალ ათასწლეულში, ძირითადად

განვითარებულ ქვეყნებში, შემუშავებულია მოსახლეობის სოციალური დაცვის მაღალი სტანდარტები.

ასეთ ქვეყნებში სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გადანაწილდება მეპ-ის 13-დან 12 ნაწილი სოციალურ დანახარჯებზე. მოუხედავად ამისა, სოციალური სფეროს გაუმჯობესებისათვის, განვითარებულ ქვეყნებში საჭირო ხდება პრინციპულად ახალი მექანიზმით ჩართვა – მსხვილი ბიზნესის სოციალური ფუნქციის ამაღლება, მათი ურთიერთთანამშრომლობა სახელმწიფოსთან სოციალური განვითარების სტრატეგიის შემუშავებაში. მრავალი უცხოელი მეცნიერი თვლის, რომ თუ მსხვილმა ბიზნესმა თავის თავზე აიღო სოციალურ პრობლემათა გადაჭრის პასუხისმგებლობა, თავადვე გახდება მისი მსხვერპლი.

ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის პრიორიტეტულობა განაპირობა ძირითადად გლობალიზაციამ, რაც აძლიერებს მსხვილ კომპანიათა გავლენას ეკონომიკურ განვითარებაზე. ეროვნული სახელმწიფოები თანდათანობით კარგავენ სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის დამოუკიდებლად ფორმირების შესაძლებლობას, უთმობენ რა ადგილს ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს. აქედან გამომდინარე, საჭირო ხდება ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის კონცეფციის ინსტიტუციონალიზაცია, როგორც ცალკეული ქვეყნის დონეზე, ასევე გლობალური მასშტაბით. ამის ნათელ მაგალითს წარმოადგენს დიდ ბრიტანეთში შემოღებული კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ბინისტრის თანამდებობა, აშშ-ში 2002 წელს მიღებული „სარბანეს-ოქსდის“ კანონი, რომელიც მიმართულია მომუშავეთა ანაზღაურების გამჭვირვალობისაკენ, მათი ინტერესების დაცვისაკენ, ასევე შემუშავებულია მდგრადი ზრდის საეციალური ინდექსები, კორპორაციული ქცევის კოდექსები, კომპანიათა საინვესტიციო რეიტინგების შეფასებისას დიდი ყურადღება ეთმობა მათ სოციალურ პასუხისმგებლობას და ა. შ.; რაც შეეხება საერთაშორისო უმსხვილეს ინიციატივებს, მათ შორის შეიძლება დავასახელოთ მდგრადი განვითარების საერთაშორისო ბიზნესის კავშირი, რომელიც აერთიანებს ასობით უმსხვილეს ტრანსნაციონალურ კორპორაციას; სოციალური იზოლაციის წინააღმდეგაა მიმართული ბიზნესის ევროპული დეკლარაცია, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის გლობალური ინიციატივა და ა. შ.

საქართველოში ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის

პრიორიტეტულობა განპირობებულია მრავალი მიზეზით, მათ შორის უმთავრესია საბიუჯეტო რესურსების არასაკმარისობა სრულყოფილი სოციალური პოლიტიკის გასატარებლად, აქედან გამომდინარე, მსხვილ კომპანიათა ობიექტური როლი უნდა გაიზარდოს. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემებით, ბიუჯეტის ხარჯები სოციალურ პროგრამებზე ყოველწლიურად იზრდება და ნაცვლად 2001 წელს არსებული 263,5 მლნ ლარისა, 2005 წლისთვის 625,1 მლნ ლარი შეადგინა. ხოლო, რაც შეეხება კერძო ბიზნესის მიერ სოციალურ პროგრამებზე გაწეულ ხარჯებს, სტატისტიკის დეპარტამენტი არ ფლობს ამ ინფორმაციას. ანუ ამ პრობლემას ჩვენს ქვეყანაში ჯერ-ჯერობით არ ეთმობა სათანადო ყურადღება.

იზადება კითხვა: ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა შემოიფარგლება თუ არა გადასახადების დროული გადახდით და მომუშავეთა ნორმალური ანაზღაურებით, თუ იგი მოიცავს ასევე დამატებით ვალდებულებებს საქველმოქმედო პროგრამების ჩათვლით.

დასავლეთის დისკუსიებში მიჩნეულია, რომ გადასახადების დროული გადახდა და მაღალი ხელფასების დაწესება, ასევე საქველმოქმედო საქმიანობა, ჩვეულებრივი მოვლენაა ფორმის ფუნქციონირებისათვის, ხოლო სოციალური პასუხისმგებლობა უფრო მეტს გულისხმობს. იგი გვთავაზობს ბიზნესსტრუქტურის პრინციპულად ახალ მოტივაციას და ქცევას, რაც ობიექტურად აუცილებელია თანამედროვე სამყაროში. გადაწყვეტილების მიღებისას – რა აწარმოოს, როგორ აწარმოოს და ვისთვის აწარმოოს. მეწარმემ უნდა იხელმძღვანელოს არა მხოლოდ საბაზრო მოტივებით და მომგებიანობით, არამედ გაითვალისწინოს მხარეთა ინტერესები. კლასიკური საბაზრო სქემით, ბაზრის ფიასკოს კომპენსირებას ახდენს სახელმწიფო. ახალი კონცეფციით, ანუ უფრო მომწიფებული მოდელით. სოციალურად პასუხისმგებელი მეწარმე ახდენს „ჩავარდნათა“ კომპენსირებას საკუთარი ძალებით.

ამგვარად, ბიზნესი თანდათანობით გადადის ერთგანზომილებიანი საბაზრო სკალიდან მრავალგანზომილებიან სკალაზე, სადაც ასახულია მისი საქმიანობის ეკონომიკური, სოციალური და ეთიკური ასპექტები.

მდგრადი განვითარების წანამძღვრების შექმნა, სოციალური

პასუხისმგებლობის დაბეგრა გრძელვადიან პერიოდისათვის იძლევა მეტ სარგებელს, როგორც ცალკეული ფირმისათვის, ისე მთელი ეკონომიკისათვის. ასე, მაგალითად, 2000 წლისათვის გამოკვლეულ იქნა 500-მდე უმსხვილესი ამერიკული კორპორაციის მოქმედება. დადგენილ იქნა, რომ დამატებითი ღირებულება ორჯერ მეტი იყო იმ კომპანიებში, სადაც საჯაროდ მიღებულ იქნა სოციალური და ეთიკური ვალდებულებები. აღნიშნული გამოკვლევების თანახმად, მდგრადობის დოუ-ჯონსის ინდექსთა გავლენის მიხედვით, იმ კომპანიებს ჰქონდათ საუკეთესო მაჩვენებლები, რომლებიც ორიენტირებულნი იყვნენ სოციალურ, ეკოლოგიურ და ეთიკური პრიორიტეტებზე. აქვე აღვნიშნავთ, რომ კომპანიათა სოციალური პასუხისმგებლობის ამღლება აიოლებს მათი სამომავლო მიზნების განხორციელებას, ამცირებს რისკს და ზრდის მათ საიმედოობას საზოგადოების მხრიდან.

პირდაპირი ინვესტიორის როლში ხშირად გამოდიან ტრანსნაციონალური კორპორაციები, რომლებისთვისაც ვიწროა ნაციონალური ეკონომიკის საზღვრები. ნაწარმის მნიშვნელოვანი ნაწილის გატანა საზღვარგარეთ, ფილიალების გახსნა, ერთიანი ინტეგრირებული ქსელის შექმნა საშუალებას აძლევს ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს რესურსების გამოყენებისა და კონკურენტუნარიანობისათვის.

კორპორაციების რიცხვი იზრდება. თუ 90-იან წლებში მათი რიცხვი შეადგენდა 1,7-ს, ბოლო პერიოდში ის 4,7-ჯერ გაიზარდა. თანამზრახველების ველი ტრანსნაციონალური კორპორაციისა იზრდება არა ახალი წევრების აყვანით, არამედ არსებული კორპორაციების გაძლიერებით.

პირდაპირი საზღვარგარეთის ინვესტიციების საქმიანობის თეორიების შემოქმედნი – ჩ. კინდლბერგერი, დ. დანიიგი, ა. რაგმანი თვლიან, რომ საფუძველს წარმოადგენს საზღვარგარეთის ბაზრები, მათგან მთავარია ტექნოლოგიური ლიდერობა, მოწინავე ტექნოლოგიების ფლობა. კორპორაციების უმეტესობის ხარჯები ბიუჯეტში არც თუ ისე პატარა წილს შეადგენენ.

ახლანდელ დროში ბევრი დიდი და პატარა საშუალო ფირმები დებენ დიდ ანაზარს სიახლეების დანერგვასა და სამოდულო მოწყობილობების შექმნაში. ისინი არა მარტო თვითონ ქმნიან სიახლეებს, არამედ ყიდულობენ გამოგონებებს პატარა ფირმებისა, რათა მიიყვანონ ისინი მასიურ წარმოებაზე. ტრანსნაციონალური

კორპორაცია გამოდის არა მარტო სარგებლობის, არამედ სიახლეების გამყიდველის როლშიც. თუმცა ახალი ტექნოლოგიები და მეცნიერული ქვედანაყოფები, პირველ ყოვლისა, იქმნება საკუთარი საკიროებისათვის. აქ ხშირია სიახლეები არა თავისი პროფილის მიხედვით, მაგრამ ისინი შეიძლება მიჰყიდონ სხვა ფირმებს. ამჟამად, როდესაც მეცნიერული პროგრესი ძლიერ მიღწევადია, ტრანსნაციონალურ კორპორაციას შეუძლია გაყიდოს ლიცენზიები არა პირველ სიახლისა განვითარებულ ქვეყნებზე, რომლებიც გამოდიან ბაზარში ახალი ტექნოლოგიების ძირითადად მყიდველებად.

ამჟამად არსებობს მშობლიური კომპანიები (ტრანსნაციონალური კორპორაციები), რომელთა 74% განლაგებულია განვითარებულ ქვეყნებში. ძირითადი მოძრაობა მიმდინარეობს მშობლიურ კომპანიებსა და მის ფილიალებს შორის. პირდაპირი ინვესტიციების საექსპორტო გამტანები არიან ეს ქვეყნები. თანამედროვე პრაქტიკაში აღინიშნება ახალი მოვლენა – კაპიტალის ექსპორტის გამტანებად გამოდიან ინდუსტრიული ქვეყნები (ჰონკონგი, სინგაპური, ტაივანი, სამხრეთ კორეა, არგენტინა).

ამ ქვეყნებმა თავის დროს, როგორც კი მიხვდნენ განვითარების სფეროში, გაიარეს ინდუსტრიალიზაციის დაჩქარების კურსი, კარგად აითვისეს მენეჯმენტის თანამედროვე ტექნიკა. პირდაპირ საზღვარგარეთის ინვესტიციებთან ერთად შეიძინეს მოწინავე ტექნოლოგიები და როგორც კი მიაღწიეს ეკონომიკური განვითარების მაღალ დონეს, თვითონ მოაწყვეს თავიანთი შესაძლებლობები საექსპორტო კაპიტალისა. შთამბეჭდავმა ეკონომიკურმა წარმატებებმა შეაძლებინა ჩინეთს საბაზრო ინვესტიციებზე გასვლა. ამასთან, ზოგიერთი ქვეყანა (ტაივანი, სინგაპური, სამხრეთ კორეა) წარმოადგენს ნეტო-ექსპორტს. ექსპორტიორი ქვეყნების ახალი ჯგუფების გამოჩენით პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ამტკიცებენ ინვესტიციების ზრდას გლობალიზაციის პირობებში, განვითარებადი ქვეყნების საექსპორტო ინვესტიციების მოცულობის ზრდას. თუ 80-იანი წლების პირველ ნახევარში ის შეადგენდა 13 მლნ დოლარს, 2004 წელს მან შეადგინა 250 მლნ დოლარი.

ჩვენს დროში კი გამოირკვა ტენდენცია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეჟიმების ლიბერალიზაციისა. 2000-2002 წლის მონაცემებით, მრავალი ქვეყნის

საკანონმდებლო ბაზაში შეტანილია 1185 ცვლილება, აქედან 1120 მიმართულია საზღვარგარეთის კომპანიების შეზღუდვების ლიკვიდაციისაკენ და ემყარება უფრო სასურველ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეჟიმს. ასევე იზრდება პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რეგულირების მნიშვნელოვანი დონე, მუდმივად იზრდება ორივე მხარის თანხმობა ინვესტიციებთან დაკავშირებით. ხუთჯერ გაიზარდა დადებული ხელშეკრულებების რიცხვი, 2002 წელს მათი რაოდენობა იყო 1960, მხოლოდ 2002 წელს 78-მა ქვეყანამ დადო 84 ორმხრივი შეთანხმება.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარეობს, რომ თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკა ვითარდება ერთიან ეკონომიკურ სივრცეში, სადაც ძირითად სუბიექტებს წარმოადგენენ არა ქვეყნები, არამედ მრავალნაციონალური კომპანიები და მათი ალიანსები. თანაც მათი გამსხვილების ტენდენციას ვხედავთ.

თეორიული ეკონომიკის საერთაშორისო ბაზის დაარსება დაიწყო ხალხთა შორის ვაქრობით, საქონლითა და მომსახურებით. პირველი მერკანტილისტური თეორიები გამოჩნდნენ მეთექვსმეტე საუკუნეში.

ვაქრობის ასპექტი ხალხთაშორის ურთიერთობა თეორიულად ღრმად დამუშავებულია. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების თეორია გამოჩნდა XX საუკუნის 60-იან წლებში, მანამდე არსებობდა ნეოკლასიკური და ნეოკვინსიალური კონცეფციები პირდაპირი იმპორტული ინვესტიციების გატანისა. მათ ჰქონდათ მხოლოდ აღწერითი ხასიათი.

მნიშვნელოვანია კიდევ ერთი ფაქტი, ამ ინვესტიციების მოძრაობას საერთაშორისო ეკონომიკაში ეთმობა ნაკლები ყურადღება, ვიდრე საქონლის მოძრაობის რეგულირებას. ახლანდელ დროში არ არსებობს ერთიანი საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც დასაქმებულია საზღვარგარეთის ინვესტიციების რეგულირებით. თუ საერთაშორისო სახალხო ვაქრობაში მეორე მსოფლიო ომიდან არსებობს გარკვეული წესები, რომლებიც გლობალურ ვაქრობის წესებს ემორჩილებიან, პირდაპირ იმპორტულ ინვესტიციებში არ არის მიღებული ასეთი წესი.

არსებობს ეგრეთ წოდებული ურუგვაის რაუნდი 1987-1993 წლისა, სადაც ჩართული იყო უნიკალური საკითხები, რომლებიც მანამდე არ იყო განხილული.

ასევე განხილული. ასეთებია: ინტელექტუალური საკუთრება, ინვესტირების წესების ვაჭრობის ასპექტები, ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც გატარებულია მთავრობის მიერ. ურუგვაის რაუნდის დროს მთავარი იყო ვაჭრობა, მომსახურება, ბევრი მათგანი მჭიდროდ იყო დაკავშირებული იმპორტის ინვესტიციებთან.

აქედან შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საერთაშორისო ეკონომიკის ტრადიციულად შექმნილი მოდელი, რომელიც ბაზას იღებს ვაჭრობის კავშირებთან, ვერ აფასებს თანამშრომლობას სხვა ქვეყნებთან ურთიერთობისას. ეს ყოველივე კი გვადლევს იმის თქმის უფლებას, რომ ეკონომიკურ სივრცეში ფორმირებას იწყებს ახალი ტიპის ეკონომიკა, რომელიც დაფუძნებულია ინვესტიციების ურთიერთობაზე.

ახალი მოდელის დამაკმაყოფილებელი ასპექტები მჭიდროდაა დაკავშირებული გლობალიზაციასთან. გლობალიზაცია აქვეითებს, შემდეგ კი სპობს ყოველგვარ ბარიერს, გზებზე საქონლის საზღვარგარეთ სატრანსპორტო გადაადგილებასთან დაკავშირებით. გლობალიზაცია ვლინდება აგრეთვე უნიფიკაციის რეგულირებასთან, რაც აადვილებს ურთიერთობას, შემშვებას საზღვარგარეთის ბაზრებში, უზრუნველყოფს მოთხოვნების სტანდარტიზაციას, კაპიტალის გადაადგილებას და საგადასახადო ანგარიშსწორების ოპერაციებს; აქედან, ხელს უწყობს ნაკადების ინვესტირებისა და საფინანსო წყაროებს, პირველ რიგში, იგებენ მრეწველობაგანვითარებული ქვეყნები. გლობალიზაციამ ბევრ განვითარებულ ქვეყანას, და, პირველ რიგში, ჩინეთს, მისცა მსოფლიოში გასვლის შანსი. 1980-2000 წლებში ჩინეთის ექსპორტი 10-ჯერ გაიზარდა. ჩინეთი ერთ-ერთ მოწინავე მსოფლიო (ექსპორტიორებად) გადამზიდველად გადაიქცა არა მარტო შინა ეკონომიკური პროცესებისა და მთავრობის პოლიტიკით, არამედ საზღვარგარეთის ინვესტირების ძალისხმევით.

მათი წვლილი ჩინეთის ეკონომიკაში არ შეიძლება არ შეფასდეს. მსოფლიო ეკონომიკაში გლობალიზაციის ტენდენციების არსებობა ჩინეთს არ მისცემდა შესაძლებლობას შეექმნა ასეთი ძლიერი ბაზარი ეკონომიკურ აყვავებამდე მისვლით.

ჩვენ ვერ ვიტყვით, რომ ახალი მოდელი იდეალურია. მანიფესტაციების ჯგუფები (ხალხი), რომლებიც გარს უვლიან იმ შენობებს, სადაც მიმდინარეობენ საერთაშორისო ფორუმები, მეტყველებენ იმაზე, რომ გლობალიზაციით ყველა არ

იგებს. სუსტ მხარეებზე ახალი მოდელით, შეიძლება ასე ვილაპარაკოთ პირველი გაზრდილი, გლობალიზაციის ურთიერთდამოკიდებულება სახელმწიფოთა შორის ხდის მათ შეთანხმებას გარე ფაქტორებთან, რის შედეგად ძლიერი სახელმწიფოები შეიძლება გახდნენ საექსპერტო გამტანები და სუსტი ნაციონალური ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოები.

ეკონომიკური პროცესების მეორე ნაწილი გამოდის სახელმწიფო კონტროლის ზონიდან, ტრანსნაციონალური კომპანიებიდან ვერ იღებენ გადასახადს, რომელთა აქტივები უფრო მობილურია. ძალიან რთულია კითხვა, თუ სად უნდა გადაიხადოს კომპანიამ გადასახადი. ძალიან გართულდა ფასიან ქალაქებზე გადასახდელის გადახდა, რადგან სწრაფად იზრდება ნაციონალური კომპანიების საზღვარგარეთის შესატანი აქციები, განსაკუთრებით ინტერნეტის ბაზის გამოყენებით.

ბოლოს გლობალიზაციის რეზულტატის მიხედვით, დიდდება პერიფერიებისა და ცენტრის გახლეჩა. აუტსაიდერის ქვეყნები, რომლებიც ვერ ხედებიან განვითარებული ქვეყნების სფეროში, ჩამორჩებიან ლიდერებს. გლობალიზაცია ქვეყნებს შორის ურთიერთდამოკიდებულების ზრდის შედეგია. მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაცია უმეტესად გულისხმობს ვაჭრობისა და ფინანსური ნაკადების ინტეგრაციას. იგი გარდაუვალი და შეუქცევადი შედეგია იმ ბუნებრივი პროცესებისა, რომელსაც ადგილი აქვს ეკონომიკაში. მისი წარმოშობის მიზეზები შეიძლება აიხსნას ინტეგრაციული ძალების ანალიზით. ორი განსხვავებული მიდგომა არსებობს გლობალიზაციის პროცესისადმი. ზოგიერთი შეხედულების მიხედვით გლობალური ინტეგრაცია მსოფლიოს მომავალი ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვანი წყაროა.

ის წარმოაჩენს შეუზღუდავ სარგებლიანობას, რომელიც შეიძლება მიიღონ ფირმებმა, რომელნიც ამ პროცესში ჩაერთვებიან და აქტიურ მონაწილეობას მიიღებენ გლობალური ეკონომიკის მიერ შექმნილი შესაძლებლობების გამოყენებაში.

ინტეგრაციის ერთ-ერთ დადებით მხარეს წარმოადგენს საერთაშორისო ვაჭრობის ნახალისება, რაც თითოეულ ქვეყანას აძლევს შესაძლებლობას დასპეციალდეს იმ პროდუქციისა და მომსახურების წარმოებაში, რომელიც მას უფრო ეფექტიანად შეუძლია აწარმოოს, გამოიყენებს რა არსებულ რესურსებს

რაციონალურად გაცვალოს ისინი იმ საკონელსა და მომსახურებაზე, რომელნიც სხვა ქვეყნებს შეუძლიათ აწარმოონ ნაკლები ალტერნატიული ღირებულებით.

გლობალიზაცია საშუალებას აძლევს მოსახლეობას ისარგებლონ ამგვარი ვაჭრობით, დაკმაყოფილება მოხდება მომხმარებელთა მოთხოვნებისა ყველაზე ეფექტიანი გზითა და მსოფლიო რესურსების რაციონალური გამოყენებით. ყოველივე ეს იწვევს მსოფლიოში სიმდიდრის ზრდასა და საცხოვრებელი სტანდარტების ამაღლებას. გლობალიზაცია ხელს უშლის ადგილობრივი მონოპოლიების წარმოქმნასა და ზრდას. გარდა ამისა, გლობალური ინტეგრაცია ზრდის კონკურენციას ფირმებს შორის და უბიძგებს მათ ახალ გლობალურ ეკონომიკაში გადარჩენისათვის მიმართონ ინოვაციებს, გამოიყენონ და დანერგონ უახლესი ტექნოლოგიები, რაც, საბოლოო ჯამში, მომხმარებლისათვის არის სასარგებლო. მიჩნეულია, რომ ეკონომიკური ინტეგრაცია ხელს უწყობს მსოფლიოში მშვიდობისა და დემოკრატიის შენარჩუნებას.

ეს მოსაზრება ეფუძნება იმ შეხედულებას, რომ ვაჭრობის ორმხრივი სარგებლიანობა სტიმულს აძლევს ქვეყნებს შეინარჩუნონ სტაბილური და მშვიდობიანი ურთიერთობანი, ვიდრე გაუთვალისწინებელი უწესრიგობისა და არასტაბილურობის შედეგად ნახონ წაგება ან სარგებლის მნიშვნელოვანი შემცირება. მეორე მხრივ, გლობალიზაციის მოწინააღმდეგენი თვლიან, რომ გლობალიზაცია აღრმავებს უთანასწორობასა და სიღარიბეს მსოფლიოში. World Economic outlook-მიხედვით, რომელიც ეფუძნება 42 ქვეყნის მდგომარეობის შესახებ მონაცემებს და რომელშიც მსოფლიო მოსახლეობის 90% ცხოვრობს, მდიდარი და ღარიბი ქვეყნების შემოსავლებს შორის სხვაობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა.

XX საუკუნის განმავლობაში მდიდარმა სახელმწიფოებმა გაზარდეს მთლიანი შიდა პროდუქტი 6-ჯერ, მაშინ როდესაც ღარიბმა ქვეყნებმა მთლიანი შიდა პროდუქტის გაზრდა 3-ჯერაც კი ვერ მოახერხეს. გლობალიზაციის მოწინააღმდეგენი თვლიან, რომ გლობალიზაციის პროცესი საფრთხის ქვეშ აყენებს ქვეყნების დამოუკიდებლობას, რამდენადაც ამ უკანასკნელებმა განხორციელებული პოლიტიკა უნდა შეუსაბამონ მსოფლიო ინტეგრაციის მოთხოვნებს. გლობალიზაციის მეორე უარყოფითი ასპექტი ეხება უმუშევრობას. ახალი ეკონომიკური წყობა საშუალებას აძლევს ფირმებს გაიტანონ თავიანთი

წარმოება ქვეყნის ფარგლებს გარეთ, ამით მოახდინონ უცხო მუშახელის დაქირავება, რომელიც უფრო მაღალკვალიფიციურია, ვიდრე ადგილობრივი. საბოლოო ჯამში, ეს გამოიწვევს ადგილობრივ და ნაკლებკვალიფიციურ მუშახელზე მოთხოვნის შემცირებასა და გართულებებს სამუშაო ბაზარზე. გლობალიზაციის მოწინააღმდეგენი ეჭვქვეშ აყენებენ იმ მოსაზრებას, რომ ეკონომიკურ ზრდას ზღვარი არ გააჩნია. ისინი აცხადებენ, რომ ეკოსისტემების მდგომარეობა საშუალებას არ მისცემს მსოფლიო ეკონომიკის განუხრელად ზრდის ფაზაში იმყოფებოდეს ზოგიერთი მათგანი იმასაც აცხადებს, რომ გლობალური ინტეგრაცია, თავისუფალი ვაჭრობა და მსოფლიო მასშტაბის კონკურენცია უსამართლობას ეფუძნება. მხოლოდ ეკონომიკურად წინასწარ ქვეყნებს შეუძლიათ ამგვარი ინტეგრაციით სარგებლობის ნახვა. მათ საწინააღმდეგოდ გლობალიზაციის მომხრენი კი ამტკიცებენ, რომ ყველა ეს ნეგატიური პროცესი მაინც მოხდება - გლობალიზაციასთან ერთად თუ მის გარეშე. უბრალოდ გლობალიზაცია აიოლებს ამ პროცესებს, ამცირებს რა მათ დამანგრეველ მოქმედებას ეკონომიკაზე, როგორც მთელზე. ინტეგრაციისას ეკონომიკური ზრდა, დასაქმება და საცხოვრებელი პირობები უფრო მაღალია, ვიდრე ეს იქნებოდა ინტეგრაციის გარეშე, დახურულ ეკონომიკაში. სარგებლიანობა გლობალიზაციის პროცესიდან უფრო დიდია, ვიდრე მისით გამოწვეული დანაკარგები. ამრიგად, ინტეგრაციის შესაძლებლობების გამოყენებით, ქვეყნები უფრო ეკონომიკურ სარგებლიანობას ნახულობენ, ვიდრე აწყდებიან სირთულეებს. საქმე იმაშია, რომ ინტეგრაციის პროცესი თანაბარზომიერად არ მიმდინარეობს და ის ქვეყნები აწყდებიან სირთულეებს ამ პროცესში, რომელნიც ისევე სწრაფად ვერ ერთიანდებიან გლობალურ ეკონომიკაში, როგორც სხვები. როგორც ბოლო კვლევები მოწმობს, ქვეყნებმა, რომელმაც მოახერხეს გლობალიზაციის პროცესში წარმატებულად ჩართვა, მიაღწიეს ეკონომიკურ ზრდას. ამ ქვეყნებში სიღარიბის მაჩვენებელი მცირდება. ამასთან მაღალი ინფლაცია, უმუშევრობა, სიღარიბე, ეკონომიკური სტაგნაცია დამახასიათებელია ისეთი ქვეყნებისათვის, რომელნიც მსოფლიო ეკონომიკური ინტეგრაციისგან მოწყვეტით ვითარდებიან.

დღეს ინტეგრაცია ახალ გლობალური ეკონომიკასა და გლობალურ ეკონომიკურ პროცესებში აქტიური მონაწილეობის მიღება შესაძლებლობას იძლევა

ქვეყნებმა ნახონ სარგებელი, შეინარჩუნონ მაკროეკონომიკური სტაბილურობა და მიაღწიონ ეკონომიკურ ზრდას.

4. გლობალიზაცია და ნაციონალიზმი

გასულ საუკუნეში დაწყებულმა გლობალიზაციის პროცესმა დღეისათვის არნახულ მასშტაბებს მიაღწია. გლობალიზაცია გასცდა ეკონომიკის საზღვრებს და ადამიანთა მოღვაწეობის თითქმის ყველა სფერო მოიცვა. გლობალიზაციის გავლენა ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ასახვას ჰპოვებს კულტურაზე. საქართველოში, დასავლეთისაგან განსხვავებით არაგეროვანი ყურადღება ექცევა გლობალიზაციისა და მისი თანმდევი შედეგების კვლევას. ნაშრომი სწორედ დასავლეთის მკვლევრების ნაშრომის ანალიზს წარმოადგენს. ქვემოთ განხილულია საერთაშორისო ურთიერთობებისა და განვითარების ჟურნალში გამოქვეყნებული სუზანა ლეჰმანოვას სტატია, რომელიც გლობალიზაციის პროცესის კულტურაზე გავლენის, როგორც დადებით, ასევე უარყოფით ასპექტებს ეძღვნება.

გლობალიზაციამ, მსოფლიო მასშტაბებით, თითქმის ყველა ქვეყანაში შეაღწია და მოიცვა განვითარების ყველა დარგი და სფერო, განსაკუთრებით კი იგი აისახა ისეთ მნიშვნელოვან სფეროზე, როგორიც არის ქვეყნისა და ერის კულტურული განვითარება. აქედან გამომდინარე, კულტურული გლობალიზაცია მსოფლიოში სულ უფრო მზარდი პროცესი ხდება.

კულტურული გლობალიზაცია ძალიან მკიდროდაა დაკავშირებული ნაციონალიზმის ფენომენთან. გლობალიზაციის ერაში ნაციონალიზმმა სხვაგვარი ელფერი შეიძინა. ერიკ ჰობსბაუმი თავის ნაშრომში „ნაციონალიზმის ევოლუციის შესახებ“ აღნიშნავს, რომ მე-20 საუკუნის ნაციონალიზმი და ეთნიკური პოლიტიკა მნიშვნელოვნად განსხვავდება მე-10 და ადრეული მე-20 საუკუნის ნაციონალიზმისაგან. ნაციონალიზმი აღარ ითვლება მსოფლიოში ისტორიული განვითარების ბირითად და მამოძრავებელ ძალად. იგი აღარაა ქვეყნის, ერის თვითდამკვიდრების მთავარი ვექტორი.

ერის ჩამოყალიბება, ინდუსტრიული ეკონომიკის მნიშვნელობა მე-19 საუკუნეში და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობანი მე-20 საუკუნის

მეორე ნახევარში აღმოცენებული ეთნიკური და ლინგვისტური ნაციონალიზმი, რომელიც დღესაც განაგრძობს აქტიურ ზრდას. ერის, ერი-სახელმწიფოს ჩამოყალიბებასა და ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას ჰქონდა ძლიერი გამაერთიანებელი ბუნება, მაშინ, როცა გვიანი მე-20 საუკუნის ნაციონალიზმი ატარებს მკვეთრად განმაცალკევებელ ხასიათს, რომელიც ხშირ შემთხვევაში ნეგატიური პროცესის სახეს ღებულობს. ის გამაერთიანებელი ნაციონალიზმი, როდესაც პოლიტიკურად დანაწევრებული, მაგრამ ეთნიკურად ერთგვაროვანი ჯგუფები მიისწრაფვიან გაერთიანებისაკენ ერი-სახელმწიფოს შესაქმნელად, დღეს განიცდის აშკარა სახესხვაობას და ფაქტიურად კარგავს ძირითად საფუძვლებს, ბაზას, რომელზეც ის აღმოცენდა. კარგავს გამაერთიანებელ ძალას და ხდება განმაცალკევებელი პროცესი. აქ ჩნდება კითხვა, თუ რამ განაპირობა ეთნიკური ნაციონალიზმის ამგვარი ცვლილება და ტრანსფორმაცია? პირველ რიგში, ეს გამოიწვია ეროვნული თვითშეგნების გაქრობამ. დღევანდელი ეთნიკური ნაციონალიზმი ძირითადად ეფუძნება სახელმწიფო განვითარების არაეროვნულ პრინციპებს, რაც ძირითადი მიზეზია დღევანდელი ნაციონალიზმის სახეშეცვლილი, განმაცალკევებელი ბუნებისა. ეთნიკური ნაციონალიზმი ყოველთვის ასახავდა გარკვეული ერის ან ეთნიკური ჯგუფის გამორჩეულობისა და ერთიანობის შეგრძნებას, რომელიც ეფუძნება ისეთ მყარ გამაერთიანებელ ფაქტორებს, როგორიცაა ენა, რელიგია, საერთო ისტორია, კულტურა, ეთნიკური წარმომავლობა. ეს ყველაფერი იწვევს ეროვნული თვითშეგნებისა და თვითმყოფადობის მტკიცე გრძნობას, რაც გამოარჩევს ერს, ეთნიკურ ჯგუფს სხვა რომელიმე ერისაგან და ახდენს მის გაერთიანებასა და კონსოლიდაციას. სწორედ ამგვარ პრინციპებზე აღმოცენებული ერი თუ ეთნიკური ჯგუფი აყალიბებდა მყარ ერი-სახელმწიფოს. ამის აშკარა მაგალითები მოიპოვება დასავლეთ ევროპის ისტორიაში ფეოდალიზმის გაქრობის შემდეგ: საფრანგეთის რევოლუცია მე-19 საუკუნეში ნაციონალიზმის მანიფესტად იქცა მთელ მსოფლიოში. ასევე იტალიური „რისორჯიმენტო“ შეგვიძლია ჩავთვალოთ მე-20 საუკუნის ნაციონალიზმის ფენომენის წინამორბედად.

დღევანდელი კულტურული გლობალიზაციის ერაში კი ეთნიკური ნაციონალიზმი ყველასათვის საერთო ცნებად გადაიქცა, იგი აღარაა ეროვნული

მუხტისა და პრინციპების მატარებელი. ჰობსბაუმი მიიჩნევს, რომ ამგვარ პროცესს ძალიან ცოტა აქვს საერთო ერის ნაციონალიზმთან. ეს გარკვეულწილად, იმიტომ ხდება, რომ თანამედროვე მსოფლიოში გლობალური პროცესების ფონზე ერმა-სახელმწიფომ დაკარგა საკუთარი ეკონომიკური ფუნქცია, მხოლოდ რამდენიმე უძლიერეს სახელმწიფოს გააჩნია ეს ფუნქცია. გლობალური ურთიერთდამოკიდებულება დღეს დამყარებულია მზარდ ეკონომიკურ ურთიერთობებზე, რაც განაპირობებს იმას, რომ დღეს მსოფლიოში ძირითადად მსხვილი ეკონომიკური ძალები ქმნიან საზოგადოების, ერის განვითარების ბაზისს და არა ეროვნული ფაქტორები.

ნაციონალიზმი არ იარსებებს ერი-სახელმწიფოს გარეშე. დღეს ნაციონალიზმი ისტორიული მნიშვნელობის მატარებელი აღარ არის. მან დაკარგა თავისი მთავარი და ძირითადი შინაარსი. თანამედროვე ისტორიაში ნაციონალიზმი და ქვეყნის ეროვნული მახასიათებლები დაბრკოლებადაც კი იქცა სხვადასხვა სფეროში განვითარებისათვის. ექსპერტი ვარაუდობს, რომ მომავალში ერის, ეროვნულობისა და ნაციონალიზმის როლი გახდება უფრო მეტად გამოკიდებული მსოფლიოში მიმდინარე გლობალურ პროცესებზე და მათი ფუნქცია კიდევ უფრო მცირდება. მაგრამ ეს მხოლოდ ვარაუდია, ერმა-სახელმწიფომ შესაძლოა ძალიან დიდი ცვლილება განიცადა, მაგრამ იგი საერთაშორისო ურთიერთობების მთავარ აქტიორად რჩება და აქედან გამომდინარე, ნაციონალიზმი ყოველთვის იარსებებს.

ნაციონალიზმი მსოფლიო გლობალიზაციის პროცესებისადმი საკმაოდ მგრძნობიარე აღმოჩნდა. ჰობსბაუმი ეთნიკურ ნაციონალიზმს ჰყოფს პოზიტიურ, გამაერთიანებელ ნაციონალიზმად (მე-19 საუკუნე) და ნეგატიურ, განმაცალკევებელ ნაციონალიზმად (მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარი). არსებობს ევროპული და არაევროპული ნაციონალიზმი. ევროპული ნაციონალიზმი გაიფურჩქნა 1830-1870-იან წლებში, ის „დიდი ერების“ პოლიტიკური ნაციონალიზმია, რომელიც საფრანგეთის რევოლუციის იდეებზე აღმოცენდა. ნაპოლეონის ლაშქრობებმა გამოიწვია ნაციონალიზმის გამოღვიძება ევროპის სხვა ერებში, რადგან მისი კონცეფციით არასწორია რომელიმე ერი იყოს მართული უცხოელთა მიერ. ფრანგულმა იდეებმა დასაბამი მისცა ესპანურ, გერმანულ და რუსულ ნაციონალიზმს, მე-19 საუკუნის განმავლობაში სხვა ხალხებმაც აღმოაჩინეს

თავიანთი ეროვნული თვითშეგნება და თავიანთი სახელმწიფოებიც მოითხოვეს (პოლონეთი). არავერობადი ნაციონალიზმი, რომელიც თარიღდება 1870-1914 წლებით, არის უფრო ვიწრო, ეთნიკური ნაციონალიზმი: ეს იყო პატარა ერების რეაქცია დამპყრობი ერების წინააღმდეგ. ევროპულმა, დემოკრატიულმა ნაციონალიზმმა საკუთარი როლი შეასრულა მსოფლიო ისტორიაში და იგი შეცვალა ეთნო-ლინგვისტურმა ნაციონალიზმმა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში მთელმა რიგმა ფაქტორებმა, კერძოდ, ურბანიზაციულმა პროცესებმა, მასობრივმა მიგრაციამ მსოფლიოში და ასევე ახალმა რასობრივმა თეორიებმა, გზა გაუხსნეს ახალ ეთნო-ლინგვისტურ ნაციონალიზმს, რომელიც ნაკლებად ეხმიანება მსოფლიოში მიმდინარე გლობალურ გარდაქმნებსა და ცვლილებებს.

ნაციონალიზმის ლიბერალური კრიტიკის მიხედვით, ერს პოლიტიკური მნიშვნელობა აღარ გააჩნია და იგი მხოლოდ კულტურული და ფოლკლორული ფენომენია. ლიბერალურ მიდგომას მიაჩნია, რომ კულტურული გლობალიზაციის ერაში ერი არის დეპოლიტიზირებული. ერის კულტურული დონე განსხვავდება სახელმწიფოს პოლიტიკური და რეგიონულ-ეკონომიკური დონისაგან, რადგან მხოლოდ სახელმწიფო ფლობს პოლიტიკურ სახეს, ფუნქციას და ხდება ეთნო-ფენომენი, ანუ ეთნიკური შინაარსის მატარებელი. ერის დემილიტარიზება ასევე იწვევს მის დეპოლიტიზირებას. თანამედროვე მსოფლიოში ერი აღარ წარმოადგენს საერთაშორისო ასპარეზის ეფექტურ მონაწილეს. ერს, მიუხედავად იმისა ეკუთვნის თუ არა იგი რომელიმე სახელმწიფოს, არ გააჩნია დამოუკიდებელი დაცვა და საგარეო პოლიტიკა. უნდა ითქვას, რომ ერი-სახელმწიფო აღარაა თავისუფალი გადაწყვეტილების მიღებაში, რადგან ის ემორჩილება საერთაშორისო ნორმებს, ისეთს როგორიცაა გაეროს ქარტია, ასევე დამოკიდებულია რეგიონულ კავშირებზე, საერთაშორისო ორგანიზაციებზე. ამგვარ პირობებში ეროვნული სუვერენიტეტი ძალიან შეზღუდულია და თითქმის არ არსებობს. ერის დეპოლიტიზირება გამოიხატება იმაში, რომ მისი ეროვნული ღირებულებანი, მისწრაფებანი რეგულირდება საერთაშორისო ნორმებით და მრავალმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულებებით. ამგვარი ლიბერალური ხედვის მიზანი არის ამოაგდოს ერის ცნება პოლიტიკური ჩარჩოებიდან და კვლავ დააბრუნოს კულტურის ადა ცივილიზებული საზოგადოების წიაღში, საიდანაც ის აღმოცენდა.

უნდა ითქვას, რომ კულტურული ნაციონალიზმი და პოლიტიკური ნაციონალიზმი ორი სხვადასხვა ცნებაა, ისინი მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, მაგრამ ნიშანდობლივია ისიც, რომ ნაციონალიზმის ფენომენს გააჩნია თვისება სახე იცვალოს სხვადასხვა საზოგადოებისა და ინდივიდების ღირებულებებისა და ინტერესების შესაბამისად. ასევე, ცხადია, ისიც, რომ ნებისმიერი ნაციონალიზმის არსებობა, გარკვეულწილად, დამოკიდებულია საზოგადოების კულტურული და მორალური მახასიათებლების მჭიდრო კავშირზე მისი თითოეული წევრის პოლიტიკურ თვითგამორკვევასა და მობილიზებასთან. ანუ საზოგადოების კულტურული, სულიერი, მორალური ზრდა დაკავშირებულია ინდივიდის, ადამიანის პოლიტიკურ თვითგამორკვევასთან. აქედან გამომდინარე, ნაციონალიზმი არ შეიძლება მთლიანად ამოვადოთ პოლიტიკური კრილიდან და მხოლოდ კულტურული მახასიათებელი დავუტოვოთ.

ახალი იმპერიალიზმი. მე-19 საუკუნეში დიდი და ძლიერი ერი-სახელმწიფო იყო კულტურული, სოციალური და პოლიტიკური პროგრესის მამოძრავებელი ძალა. იგი ასრულებდა მეტად მნიშვნელოვან ისტორიულ როლს მსოფლიოში ცივილიზაციის პროცესის დამკვიდრებაში. დღეს ერი-სახელმწიფოს როლი იცვლება უფრო დიდი, კონტინენტური და რეგიონული საზოგადოებით, რომელიც თავის თავზე იღებს ერი-სახელმწიფოს ფუნქციას. ამ პროცესს მივყავართ „ახალი იმპერიალიზმის“ იდეამდე. ამკარაა, რომ მსოფლიოში მიმდინარე გლობალური პროცესები ძალიან დიდ გავლენას ახდენენ ერი-სახელმწიფოსა და საერთოდ სახელმწიფოს როლსა და ფუნქციებზე. როგორც ზემოთ აღვნიშნე, თანამედროვე მსოფლიოს ისტორიული პროგრესის პირდაპირი და მთავარი მონაწილენი ხდებიან უდიდესი ტრანსნაციონალური კომპანიები, მრავალმხრივი საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებსაც საზღვრები არ გააჩნიათ, ასევე მასობრივი კომუნიკაციების უზარმაზარი სისტემა და ტექნოლოგიური რევოლუცია მთელ მსოფლიოში ახდენს უდიდეს და უმნიშვნელოვანეს გარდაქმნებსა და ცვლილებებს. კაპიტალისტები თვლიან, რომ ტრანსნაციონალური კომპანიები ფლობენ უზარმაზარ რესურსებს, უამრავ ინვესტიციებს, ფართო ბაზრებს, მაღალკვალიფიციურ პერსონალს და მაღალი დონის თანამედროვე ტექნოლოგიებს, რაც უმთავრესი ბაზაა კაპიტალიზმის განვითარებისა. მათი დომინანტური და

გავლენიანი პოზიცია მსოფლიოს თითქმის ყველა სახელმწიფოსა და ყველა სფეროზე ვრცელდება გლობალური პროცესების ამგვარი გავლენა წარმოშობს კაპიტალიზმის განვითარების ახალ ფაზას. მზარდი ტრანსნაციონალური პროცესები მოითხოვენ როგორც მყარი და ეფექტური კაპიტალისტური სისტემის განვითარებას, ასევე მეტად ძლიერი, ე. წ. გლობალური იდეოლოგიის არსებობას, რომელსაც, თავის მხრივ, შემოაქვს საერთო, მასობრივი, ანუ გლობალური კულტურა. მასობრივი ელექტრონული კომუნიკაციების, ტელეკომუნიკაციების უდიდესი ქსელები ქმნიან რთულ ინფორმაციულ ტექნოლოგიებს მსოფლიოში, რომლებიც, თავის მხრივ, ქმნიან ნიადაგს და, შესაბამისად, შესაძლებლობებს კოსმოპოლიტური კულტურის გაჩენისათვის. ამ კულტურას არ გააჩნია არანაირი ეროვნული საზღვრები და შეზღუდვები.

გლობალური ერთიანობის იდეა არ არის ახალი. ის სათავეს იღებს ისეთი იმპერიებისაგან, როგორიც იყო ბრიტანეთის, ნაპოლეონის, ჩინგიზ ყაენის, ჰამურაბის, იუსტინიანეს დიდი იმპერიები, რომლებიც საკუთარ თავს თვლიდნენ ცივილიზაციის შემქმნელებად და ყველა სხვას ბარბაროსებად მიიჩნევდნენ. ისინი ქმნიდნენ „მაღალ კულტურას“ საზღვრების გარეშე. მაგრამ ეს კულტურა მაინც განსხვავდება დღევანდელი გლობალური, კოსმოპოლიტიკური კულტურისაგან. დღეს იმდროინდელი იმპერიალიზმი აღარ არსებობს, თუმცა მთლიანად მაინც გამჭრალი არ არის.

ჩნდება კითხვა, შეძლებს თუ არა დღეს არსებული გლობალური კულტურა თავიდან აიცილოს კულტურული იმპერიალიზმი და შესაძლებელია თუ არა იგი გადაიქცეს ნამდვილ კოსმოპოლიტურ პროცესად? აშკარაა, რომ ინგლისური ენა მსოფლიოს გლობალური ენაა, ევროპული ინსტიტუტები და ამერიკის ცხოვრების სტილი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავენ კულტურულ ცხოვრებას მსოფლიოში. ასევე კომპიუტერული ტექნოლოგიები, მასმედია, მიმდინარე ურბანიზაციული პროცესები, დემოკრატიზაცია, კონსტიტუციური და სოციალური სამართალი უზარმაზარ გავლენას ახდენენ მთელ მსოფლიოში კულტურულ ცხოვრებასა და პროცესებზე.

5. თაობათა შორის დაპირისპირების მიზეზები

საზოგადოებრივი განვითარება ისე უნდა მიმდინარეობდეს, რომ კაცობრიობის მიღწევათა დანაკარგები მინიმუმამდე დავიდეს. მათ შორის ძალზე მნიშვნელოვანია კულტურათა ჯერ კიდევ არსებული მრავალფეროვნების შენარჩუნება. ბევრი მკვლევრის აზრით გლობალიზაცია, სამწუხაროდ, საფრთხეს უქმნის ამ არსებობას. ეს არავის სურს.

დასავლელი სპეციალისტების აზრით, მოცემულ მომენტში „წარმმართველი ტენდენცია გარკვეულად კულტურულ ნაირსახოვნების განვითარების საზიანოდ არის მიმართული“.

მომავლის საზოგადოების მეორე პრინციპია ნებისმიერი აზრის პატივისცემა, თუ აზრი ნათლად არის ჩამოყალიბებული და ადამიანის სურვილსა და მისწრაფებას ასახავს. თუმცა აქ, დემოკრატიული საზოგადოებების პრობლემად დგება. თუ ჩვენ ნებისმიერი აზრის პატივსაცემად ვართ მზად, ეს უმცირესობის აზრის პატივისცემის აუცილებლობასაც გულისხმობს. ბუნებრივად ჩნდება კითხვა – როგორი იქნება მომავლის საზოგადოების მართვა? ამ შემთხვევაში არა მარტო დემოკრატიული პრინციპების განვითარების აუცილებლობა გამომდინარეობს, არამედ მათი გარკვეული ტრანსფორმაციაც. არაფრის აბსოლუტიზება არ შეიძლება, თვით თითქოსდა უდავო საგნებისა თუ იდეების. ყველას უნდა ჰქონდეს არჩევანის უფლება. ამასთან, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, ამ სიტყვის ფართო გაგებით. სამწუხაროდ, ამ მხრივ, ჩვენში საქართველოში სერიოზული პრობლემებია. საზოგადოების ერთი, არცთუ მოზრდილი ნაწილი დანარჩენს უპირისპირდება ფსევდორეფორმატორული ნიღბით. გლობალიზაციის პრინციპების არასწორი, არაობიექტური და კერძო ინტერესებით გაჯერებული ინტერპრეტირებით განურჩევლად უწუნებენ წარსულს – საბჭოთა იდეოლოგიის დიქტატის ეპოქაში ცხოვრებას, თითქოს თვითონ სხვა სამყაროდან არიან მოსულები კატეგორიული ნიშნით უზღუდავენ ასპარეზს. შესაბამისი საშიში შინაარსის ტერმინებიც კი გაჩნდა საზოგადოებაში: „ჩარეცხილები“, „მონობაში გაზრდილნი“ და სხვ. არადა ამ ნეგატიურ მოვლენას ეწირება ეროვნული, კულტურული ფასეულობები, ტრადიციები. ამ მტკივნეულ და

კატაკლიზმებით აღსავსე პროცესს მავანი და მავანი ჩვენში გლობალიზაციის ვითომ დაუნდობელი პრინციპებით ამართლებს. მაგრამ, რეალურად თანამედროვე გლობალიზაციის საკითხებით დაინტერესებულ უცხოელ მკვლევართა აზრით, მომავლის საზოგადოებაში ყველას განვითარების თანაბარი შესაძლებლობები უნდა ჰქონდეს. გასაგებია, რომ ყველა ქვეყნის აბსოლუტური თანასწორობა ვერასოდეს მოხერხდება, ყოველთვის იქნება დიდი და პატარა ქვეყნები, მდიდრები და ღარიბები, უკეთ მართულნი და უნიჭოდ მართულნი და ა. შ., მაგრამ განვითარების შესაძლებლობა ყველას უნდა ჰქონდეს. ჩვენს ცხოვრებაში კულტურული მემკვიდრეობა, ზოგადად კულტურა, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია მსოფლიოსთან საქართველოს ინტეგრაციის პროცესში. ყველაფერს ვერც იყიდი და ვერც გაყიდი, ყველაფერი ფულით არ იზოგება. ბუნებრივია, ისიც, რომ ხელოვნების ქმნილებები ყველა ხალხს, ყველა ქვეყანას აქვს. მაგრამ საჭიროა ისეთი თაობა, მითუმეტეს ჩვენისთანა პატარა ქვეყნისათვის სასიცოცხლოდ, რომელიც შესძლებს ამ ქმნილებათა დაფასებას, თავისი წინაპრების კულტურის გაფრთხილებას, თაობიდან თაობაზე გადაცემას და არა დამალვასა და დავიწყებას, მიუხედავად იმისა, რა ისტორიულ ეპოქაში და ვითარებაში იქმნებოდა იგი. ბატონი გოჩა ჩოგოვაძე თავის წიგნში „გლობალანსი“ ამ საკითხებზე მსჯელობისას ბრძანებს: „...წინაპრების კულტურის გაფრთხილება და ოლიმპიური ცეცხლის მსგავსად თაობიდან თაობაზე გადაცემა აუცილებელი... მავანს და მავანს ჩვენში დღეს ვერ გაუენობიერებია ის კემშმარიტება, რომ ეროვნული კულტურები დედამიწის ერთიანი კულტურული სივრცის შემავსებელ ელემენტებს წარმოადგენენ.

გლობალიზაცია-კულტურა-სახელმწიფო ურთიერთქმედების კონტექსტში განიხილება. მრავალი მკვლევარი სვამს ასეთ კითხვას: რატომ ლაპარაკობენ ისე იშვიათად გლობალიზაციის კულტურაზე ან კულტურის გლობალიზაციაზე? მათი აზრით, იმიტომ, რომ ჯერაც კითხვის ნიშნის ქვეშ რჩება ამ ცნებათა ასეთნაირი გამოყენების შესაძლებლობა. ამგვარი მსჯელობიდან გამოაქვთ დასკვნა, რომ თავად კულტურის ცნების განვითარებამ მიგვიყვანა გლობალიზაციამდე. გლობალიზაცია არც კულტურის საფრთხეა და არც მორიგი გამოცდაა, სადაც უნდა შეეცგოთ, გადავიტანოთ... გლობალიზაცია იმ აზროვნების შედეგია, რითაც ჩვენი ისტორიის

დიდი დროის მანძილზე ვსაუბრობდით (გ. ჩოგოვაძე, „გლობალანსი“).

გლობალიზაციის პროცესმა, სწრაფად ცვალებადი გარემოს საუკუნემ ადამიანის ახალი სახეობის წარმოშობის პრობლემა დააყენა, ე. წ. შემგუებელი ადამიანისა. ეს დაკვირვება დღითიდღე პოპულარული და დამაფიქრებელი ხდება თანამედროვე საზოგადოებაში. შეგუების ანუ ადაპტაციის პროცესები ძალზედ დიდ მნიშვნელობას იძენენ თანამედროვე მსოფლიოში. ადამიანი სამი ძირითადი ხერხით ეგუება გარემომცველ სამყაროს, მისი კანონზომიერების შეცნობის გზა, გზა განათლების, საზოგადოდ, კლასიკური განათლება წინამორბედი თაობიდან თანამედროვე თაობებისათვის ცოდნისა და კულტურის გადაცემის პროცესად ითვლებოდა. თანამედროვე ცხოვრება კი კარდინალურად განსხვავდება უახლოეს წარსულისაგან; შესაბამისად, განათლებისადმი ასეთი ტრადიციული მიდგომა მოძველებული გამოდგა; წინათ დაგროვილ ცოდნაზე ხელაღებით უარის თქმის მგდლობამ გამოიწვია მწვავე კონფლიქტი თაობებს შორის. ტრადიციული პროფესიის მომხრეთა პოზიციით ის გარემოება, რომ ოპონენტების აზრით, თანამედროვე საგანმანათლებლო პროცესმა ადამიანის შეგნება არა მარტო დღევანდელი რეგალიების გათვალისწინებით უნდა ჩამოაყალიბოს, არამედ ხვალისდელი დღის მოთხოვნებიც უნდა გაითვალისწინოს, ანუ მომავალზე უნდა იყოს ორიენტირებული, სულაც არ ნიშნავს წინამორბედი თაობების მიერ დაგროვილ ცოდნაზე უარის თქმას. არადა, თანამედროვე განათლების მთავარი ამოცანა წინსწრაფი განათლების კონცეფციის რეალიზებაა.

ახალმა ქართულმა თაობამ გლობალიზაციის რთულ პროცესში უნდა მოძებნოს საკუთარი ადგილი მასთან ადაპტირებისათვის. გლობალიზაციის თავისებურებები უნდა იქნას გათვალისწინებული ქვეყნის ისტორიასთან, ტრადიციებთან, ეროვნულ ღირებულებებთან, რომელთა ესტაფეტის გადამგემლადაც ჩვენი წინა თაობა – მამების თაობაა. აუცილებელია მათი გამოცდილების, დაგროვილი ცოდნის გათვალისწინება. ამ ცოდნას – გამოცდილების მიხედვით, მართალია, მთელი მსოფლიო გლობალური გახდა, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ დიდმა ქვეყნებმა უნდა შთანთქონ მცირე ქვეყნების კულტურული, სულიერი და ეროვნული ფასეულობანი, რათა შექმნან ერთიანი და უსახო კულტურა.

გლობალიზაციის პირობებში ქართული საზოგადოების, ყველა თაობის ერთადერთი რესურსი არის საუკუნეების განმავლობაში გამომუშავებული ქართული ცხოვრების წესი, თვით იდენტიფიცირების პროცესი, ვინაიდან ეროვნული თვითმყოფადობის გარეშე არ არსებობს ეროვნული სული.

სახელმწიფო, რომელსაც არ გააჩნია ეროვნული შეგნება, აგრეთვე თავისი ისტორიის, კულტურის შეგნება, მიდრეკილება აქვს კოლაფსისკენ. ამგვარი მოცემულობის ირგვლივ უნდა გაერთიანდეს ყველა ქართული თაობა და შედეგად მივიღებთ იმგვარ მზაობას, რასაც საზოგადოების კონსოლიდაცია ჰქვია.

ზემოთქმულიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ თაობათა შორის დაპირისპირების, უფრო გაუცხოების მიზეზები გლობალიზაციის პრინციპების უმართებულოდ გააზრებაშია საძიებელი.

6 გლობალიზაცია და საზოგადოებრივი ურთიერთობები თანამედროვე ეპოქაში

ქვეყნის და, შესაბამისად, საზოგადოების მდგრადი განვითარებისათვის გლობალიზაციის და საზოგადოებრივი ურთიერთობების ფონზე საჭიროა თანამედროვე ეპოქის განხილვა, იმ ძირეული ტერმინების მიხედვით, რომელმაც პოლიტიკური, გეოპოლიტიკური, ეკონომიკური, ტექნოლოგიური, კულტურული სფეროები მოიცვა.

ტექნოლოგიური ტერმინი გამოიხატება ინფორმაციულ საშუალებებში მიმდინარე ყოველდღიური რევოლუციებით, რომელიც მნიშვნელოვნად მოქმედებს საზოგადოებაზე.

კულტურული ტერმინი ინფორმაციის გავრცელების საშუალებებისათვის ეროვნული თუ სხვა სახის ბარიერების თანდათანობით გაქრობაში გამოიხატება. ეს უკანასკნელი განსაკუთრებით უნდა გაითვალისწინოს ქართულმა საზოგადოებამ, რათა საერთაშორისო ურთიერთობათა სწრაფად განვითარებად სისტემაში ღირსეული ადგილი დაიკავოს. ამისთვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პოზიციას საზოგადოების ინფორმაციულობა.

ინფორმაციის როლის ზრდა ბუნებრივად ითხოვს საინფორმაციო ტექნოლოგიების დახვეწას. დღევანდელ საზოგადოებაში ნებისმიერი მცირე

მნიშვნელობის მოვლენა თუ ღონისძიებაც კი წარმოუდგენელია თანამედროვე, უახლესი საინფორმაციო ტექნოლოგიების გამოყენების გარეშე. საინფორმაციო საშუალებების როლი ამ პროცესებში თვალსაჩინოა და მისი ხარისხი ამ გარემოებითაა განპირობებული, რომ გლობალიზაციის პროცესში სულ უფრო და უფრო მოწინავე პოზიციებს იკავებენ.

გლობალური პროცესების ფონზე, საზოგადოებრივი ტრანსფორმაციის პროცესში, რასაც ჩვენში თაობათა ცვლას უწოდებდნენ, გამორჩეული ადგილი შედიასაც აქვს მიჩნეული.

დღეს საქართველოში ტრანსფორმაციული პროცესები უსისტემო ხასიათს ატარებს და საზოგადოებისგან კონტროლს ნაკლებად ექვემდებარება. საზოგადოებრივი ტრანსფორმაციის საკითხებში საკიროა მოსახლეობის ფართო ფენების ჩართვა. ამისათვის კი აუცილებელია ამ საზოგადოების გლობალიზაციის ადექვატურად ინფორმირება.

თანამედროვე მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში მოსახლეობა ახალ ინფორმაციას, ძირითადად მასობრივი საინფორმაციო საშუალებების გზით იღებს. რაც გასული საუკუნის 60-იანი წლების დასაწყისიდან ტელევიზიამ დააკანონა გაზეთების მეშვეობით. 1960-იანი წლების დასაწყისიდან ტელევიზიამ დააკანონა გაზეთების, როგორც ინფორმაციის მიღების ძირითადი წყაროს როლი. 80-იანი წლების ბოლოს, მოსახლეობის დაახლოებით 2/3 ახალი ინფორმაციის ძირითად წყაროდ მიიჩნევდა ტელევიზიას, ნახევარზე ნაკლები გაზეთებს, დანარჩენი – რადიოს. თანამედროვე ევროპის ქვეყნებში და აშშ-ში ტელევიზია მოსახლეობისათვის არის ახალი ინფორმაციის მიღების არა მხოლოდ ძირითადი წყარო, არამედ სხვა საშუალებებთან შედარებით უფრო სანდოც. გაზეთებთან შედარებით ტელევიზიას ოჯერ მეტი ხალხი ენდობა. თუმცა, ბევრი გამოკვლევა მოწმობს (Stamley and Niemi, 1990), რომ ეს მონაცემები გადაჭარბებულად წარმოადგენს ადამიანის დამოკიდებულებას ტელევიზიის, როგორც ინფორმაციის მიღების ძირითადი წყაროს მიმართ და ასევე, მისდამი ნდობის ხარისხიც (Grabber, 1998). ამგვარი მსჯელობის მაგალითად დღევანდელი ქართული ტელევიზიის აღწერაც გამოდგება. ხშირ შემთხვევაში ქართული ტელევიზიების უმეტესობა ინფორმაციის ობიექტურობის და, აქედან გამომდინარე, სანდოობის

თვალსაზრისით კრიტიკას ვერ უძლებენ. ბოლო პერიოდში საზოგადოებაში დამაფიქრებელი ტერმინებიც კი გაჩნდა. მაგ.: სახელისუფლო არხი, სახალხო არხი, სახალხო ტელევიზია და ა. შ.

ახალ ამბებში უნდა აისახოს რეალობა, თუმცა, თანამედროვე ჟურნალისტიკის მკვლევართა ერთი ნაწილი ვლის, რომ ეს რეალობა საგრძნობლად მახინჯდება საინფორმაციო საშუალებათა მფლობელების, რედაქტორთა და თვით კორესპონდენტთა იდეოლოგიური მრწამსის შესაბამისად.

დემოკრატიის პირობებში ინფორმაციის ნაკადი მთავრობასა და მოქალაქეებს შორის უნდა იყოს ორმხრივი: ხელისუფლებისაგან მოქალაქეებისკენ და მოქალაქეებისგან ხელისუფლებისკენ. მაგალითად, ევროპის ბევრ ქვეყანაში და შეერთებულ შტატებშიც საინფორმაციო საშუალებები კერძო მფლობელობაშია, როგორც ჩვენთან – საქართველოში, ოღონდ ჩვენგან განსხვავებით იქ ინფორმაცია იშვიათად მიემართება ხელისუფლებისაგან მოქალაქეებისკენ ამ საშუალებათა გვერდის ავლით. ეს მნიშვნელოვანი მომენტი, რადგან ჟურნალისტები კრიტიკულად არიან განწყობილი პოლიტიკოსების მიმართ. ისინი ინსტიტუტურად ეძებენ უზუსტობებს ფაქტებში, ხოლო არგუმენტებში – სუსტ მხარეებს. ზოგი მიმომხილველი ახალი ამბების საინფორმაციო საშუალებებს და მთავრობას განიხილავს, როგორც ურთიერთდაპირისპირებულ მხარეებს, – ისინი არ ენდობიან ერთმანეთს, ეჯიბრებიან ერთმანეთს ხალხის სიმპათიების მოპოვებაში. ამერიკული თვალსაზრისით ეს სწორია. საინფორმაციო საშუალებები იმ შემთხვევაში ემსახურებიან კარგად დემოკრატიის მოდელს, თუკი ისინი აუმჯობესებენ იმ ინფორმაციის ხარისხს, რომელსაც აწვდიან ხალხს თავისი მთავრობის შესახებ.

მასობრივი საინფორმაციო საშუალებები გადასცემენ ინფორმაციას, მოქალაქეებიდან ხელისუფლებას – პოლიტიკურ მოვლენებზე, მათ შორის გლობალიზაციის მოდელებზე და ხელისუფლების მოქმედებასთან დაკავშირებით მოქალაქეთა რეაქციის შესწავლის საშუალებით. პრესა ტრადიციულად ასახავდა საზოგადოებრივ აზრს (და ხშირად ქმნიდა მას) ახალი ამბების მიწოდებით და პოლიტიკური კურსის შემოთავაზების გზით. მაგრამ, მისი როლი საზოგადოებრივი აზრის ასახვაში უფრო სრულყოფილი გახდა „ინფორმაციის საუკუნეში“.

დღეს, საინფორმაციო საშუალებების ხელში არის ის იარაღი, რომელიც

შესაძლებლობას აძლევს მათ უკეთესად, ვიდრე ოდესმე, ასახონ საზოგადოებრივი აზრი. ესაა სხვადასხვა ტიპის საზოგადოებრივი გამოკითხვები.

ხშირ შემთხვევაში საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვა აყალიბებს შეხედულებებს უბრალოდ კითხვების დასმით, თუმცა მისი მიზანია უფრო მეტი ინფორმაცია მიიღოს საზოგადოებრივ აზრზე და დაუბრუნოს ეს ცოდნა ისევ საზოგადოებას. ჩვენი აზრით, ესაა უმთავრესი ფუნქცია და მისიაც ჩვენი საინფორმაციო საშუალებებისა ქართული საზოგადოების დროის შესატყვისად ინფორმირებულობისათვის, თუნდაც გლობალიზაციის ასპექტებში გარკვევისათვის.

დასავლელ სპეციალისტთა შეფასებით მასობრივი საინფორმაციო საშუალებების თავისუფლება არის კეთილშობილური ფასეულობა, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია დემოკრატიულ საზოგადოებისათვის. იმის გათვალისწინებით, რომ გლობალიზაციის პროცესის მთავარი ინსტიტუტი დემოკრატიაა, მასობრივი საინფორმაციო საშუალებების როლი გლობალიზაციის პროცესში უმნიშვნელოვანესია.

თავი 2. ქართული მართლმადიდებლობა და ქართული სახელმწიფო

7. რელიგიის თავისუფლება საქართველოში

რელიგია (religio) ლათინური სიტყვაა და იგი შეიძლება განიმარტოს, როგორც „კავშირის აღდგენა“. რელიგია არის იდეათა და ქმედებათა სისტემა, რომელიც დაფუძნებულია რწმენაზე, რომ არსებობენ ზებუნებრივი ძალები, რომლებიც ზემოქმედებენ სამყაროზე და ადამიანის ცხოვრებაზე. რელიგია უნივერსალური მოვლენაა, რომელიც ნებისმიერ კაცობრიულ ცივილიზაციაში იპოვება. დღესდღეობით მსოფლიოში დაახლოებით 5000-მდე აღმსარებლობა არსებობს.

რელიგიის, როგორც დამოუკიდებელი სულიერი სფეროს ჩამოყალიბებას წინ რწმენისა და რიტუალების ფორმირებებისა და განვითარების გრძელი გზა უძღოდა. საქართველოში, მისი გეოპოლიტიკური რეალობის გამო, ძველთაგანვე ერთმანეთში სხვადასხვა შინაარსის კულტურა და რელიგია კვეთდა. ქრისტიანობა სახელმწიფო რელიგიად ქართლში გამოცხადდა არაუგვიანეს 337 წლისა, შესაძლოა 326 წელს. ქართლი ქრისტიანობაზე მოექცა - ნინო კაბადოკიელის ქადაგების და „ღვაწლის“ შედეგად. საქართველოს პირველი ქრისტიანი მეფე იყო მირიანი და, შესაბამისად, პირველი ქრისტიანი დედოფლობის ტიტული ერგო მეფე მირიანის მეუღლეს - ნანას.

რწმენის თავისუფლება არის ადამიანის უფლება სურვილისამებრ შეიცვალოს, აღიაროს ნებისმიერი რელიგია და გამოხატოს რწმენა. რელიგიური თავისუფლება, როგორც საზოგადოებრივ-სუბიექტური უფლება, იცავს პირის ხელშეუხებლობას, აღჭურვილნი არიან მოქალაქეები კონკრეტული უფლებებით სწამდეთ რომელიმე რელიგია, გაერთიანდნენ რწმენისა და ერთობლივი აღმსარებლობის მიზნით, სახელმწიფოსგან ითხოვს თანამშრომლობას ან ნებართვას გარკვეული რელიგიური მომსახურებისთვის, რელიგიური თავისუფლება მოიცავს თეიზმის (მოძღვრება, რომელიც ღვთის არსებობას აღიარებს) და ათეიზმის (ღვთის არსებობის უარყოფა) უფლებას. რელიგიური თავისუფლებისადმი ასეთი დამოკიდებულება უზრუნველყოფს მოქალაქეთა სხვადასხვა ჯგუფების უფლებათა დაცვას.

საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შორის განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს რწმენის,

აღმსარებლობისა და სინდისის თავისუფლებებს. კონსტიტუციის მე-9 მუხლის მიხედვით: „სახელმწიფო აცხადებს რწმენისა და აღმსარებლობის სრულ თავისუფლებას“, კონსტიტუციის მე-9 მუხლი ასახავს უმნიშვნელოვანეს უფლებებს:

1. ყველა ადამიანს აქვს სინდისის, აღმსარებლობის და რწმენის თავისუფლება;
2. დაუშვებელია ადამიანის დევნა აღმსარებლობის ან რწმენის გამო, აგრეთვე მისი იბულება გამოთქვას თავისი შეხედულება მათ შესახებ;
3. დაუშვებელია ამ თავისუფლებათა შეზღუდვა, თუ მათი გამოვლინება არ ლახავს სხვათა უფლებებს.

საქართველოში დღეს არ არსებობს ცნება „სახელმწიფო რელიგია“, თუმცა აღინიშნება მართლმადიდებლური ეკლესიის განსაკუთრებული როლი, ამის თქმის უფლებას მამლევს კონკორდატი – საკონსტიტუციო შეთანხმება, რომელიც გაფორმდა 2002 წელს საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებლური ეკლესიას შორის. ამ ხელშეკრულების თანახმად, მართლმადიდებელ ეკლესიას მიენიჭა საჯარო სამართლის იურიდიული პირის (საქართველოს კანონი საჯარო სამართლის იურიდიულ პირის შესახებ. თავი

1. ზოგადი დებულებანი. მუხლი 2. საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ცნება.

1. საჯარო სამართლის იურიდიული პირი არის შესაბამისი კანონით, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით ან კანონის საფუძველი სახელმწიფოს მმართველობის ორგანოს ადმინისტრაციული აქტით შექმნილი, საკანონმდებლო და სახელმწიფო მმართველობის ორგანოებისგან განცალკევებული ორგანიზაციაა, რომელიც სახელმწიფოს კონტროლით დამოუკიდებლად ახორციელებს პოლიტიკურ, სახელმწიფოებრივ, სოციალურ, საგანმანათლებლო, კულტურულ და სხვა საჯარო საქმიანობას. აგრეთვე ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი აღმასრულებელი ორგანოს ნორმატიული აქტით შექმნილი, სახელმწიფო მმართველობის ორგანოებისგან განცალკევებული ორგანიზაციაა, რომელიც სახელმწიფოს კონტროლით დამოუკიდებლად ახორციელებს სოციალურ, საგანმანათლებლო, კულტურულ და სხვა საჯარო საქმიანობას) სტატუსი. 2005 წელს საქართველოს კონსტიტუციაში შეიტანეს ცვლილება, რომლის შედეგადაც სხვა რელიგიურ გაერთიანებებსაც მიეცათ საშუალება დარეგისტრირებულიყვნენ.

როგორც არასამეწარმეო, არაკომერციული იურიდიული პირები. აი, 2011 წლის 5 ივლისს საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა ცვლილებები სამოქალაქო კოდექსში, რომელიც რელიგიურ გაერთიანებებს არჩევანის უფლებას აძლევს. მათ შეუძლიათ დარეგისტრირდნენ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად, ამავე დროს ეს პუნქტი არ ზღუდავს რელიგიურ გაერთიანებას, სურვილის შემთხვევაში დარეგისტრირდნენ კერძო სამართლის არაკომერციულ იურიდიულ პირად ან მოღვაწეობდნენ როგორც არარეგისტრირებული კავშირები. ამ ცვლილების შემდეგ, მართლმადიდებელმა მოსახლეობამ მოაწყო მანიფესტაცია. ამ კანონის მიხედვით მართლმადიდებელი ეკლესიის უფლებები იგივე რჩებოდა, უბრალოდ სხვა რელიგიურ გაერთიანებებსაც მიეცათ საშუალება, გატოლებოდნენ მართლმადიდებელ ეკლესიას. ცვლილებების მიხედვით, საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოს შეუძლია დაარეგისტრიროს საქართველოსთან ისტორიული კავშირის მქონე რელიგიური გაერთიანებები ან ისეთი რელიგიები, რომლებიც ევროსაბჭოს ქვეყნებში არიან აღიარებული რელიგიურ გაერთიანებებად.

თუ როგორ უნდა დაადგინოს საჯარო რეესტრმა რელიგიური გაერთიანებების ისტორიული კავშირი საქართველოსთან ჩვენი ქვეყნის შემთხვევაში ეს გაუგებარია, რადგან რელიგიურ ორგანიზაციებზე სტატუსის მინიჭება უნდა მოხდეს ამა თუ იმ რელიგიის და მსახურების გამო ქვეყნის წინაშე. ნებისმიერი სახელმწიფოს სუვერენული უფლებაა, საკუთარი შეხედულებებისამებრ განსაზღვროს რელიგიური ორგანიზაციების რეგისტრაციის ფორმები. რა საჭიროა ევროსაბჭოში შემავალი 47 ქვეყნის ანალოგიის მოშველიება?! ჩვენ მივიღეთ სისტემა, რომლის შედარებაც ევროპის რომელიმე ქვეყანაში არსებულ სისტემასთან რთულია. ერთადერთი გერმანიაში არის რელიგიური გაერთიანებების უმეტესობა საჯარო სამართლის იურიდიული პირი, მაგრამ იქ არ დომინირებს ეკლესია, როგორც ჩვენთან, ასე რომ მხოლოდ ისდა დაგვრჩენია, დაველოდოთ საით წაგვიყვანს ეს ცვლილებები.

საქართველოს კონსტიტუცია აცხადებს რწმენისა და რელიგიის თავისუფლებას, თუმცა დღეს ქვეყანაში არსებული რეალობა მკვეთრად განსხვავდება როგორც კონსტიტუციით, ისე სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტით დეკლარირებული ნებისგან. პრობლემას წწორედ ამ დეკლარირებული უფლებებისა

და თავისუფლებების რეალიზებისას ვაწყდებით, რაც საკიროებს ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციების (და არა მარტო მათი) მხრიდან რეაგირებას. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი კრძალავს ნებისმიერი რელიგიური აღმსარებლობის ქადაგებაში ჩარევას, პიროვნების დევნას რელიგიური ნიშნით ან მისი აღმსარებლობის გამო. კრძალავს რელიგიური ორგანიზაციის ჩამოყალიბებისათვის ხელის შეშლას. საპატრიარქოს რელიგიათმშობრის ურთიერთობის სამსახურის ხელმძღვანელ ლელა ჯეჯავას მტკიცებით, საქართველოში რელიგიური ნიშნით დისკრიმინაციის ფაქტები არ ფიქსირდება, სამწუხაროდ, ეს ასე არ არის და საქართველოში არსებული მრავალი განსხვავებული რელიგიური ორგანიზაციის უფლებები ხშირად ილახება, რასაც ადასტურებს სახალხო დამცველის ანგარიში „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის“ მიერ შეუწყნარებლობის გამოვლინების ფაქტზე. ამ მოხსენებაში შესულია ამ ორგანიზაციის მიერ გამოჩენილი შეუწყნარებლობის არაერთი ფაქტის აღწერა. მაგალითად 2009 წლის 16 სექტემბერს, ბოლნისის რაიონის სოფელ ტალავერში, რომელიც მთლიანად აზერბაიჯანელი მუსლიმებითაა დასახლებული, „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირსა“ და სასულიერო პირების ხელმძღვანელობით შევიდა მართლმადიდებელ „მორწმუნეთა“ აგრესიულად განწყობილი 50-70-კაციანი ჯგუფი, რომლებმაც სოფლის მოსახლეობისგან ძველი მეჩეთის ნანგრევების რეკონსტრუქციის შეჩერება მოითხოვეს. „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის“ შეუწყნარებლობის გამოვლინის ობიექტი რამდენჯერმე გახდა კათოლიკე მრევლი. თბილისში გაიმართა ერთდღიანი მანიფესტაცია საქართველოში ვატიკანის საელჩოსთან. მანიფესტანტებმა გაშალეს პლაკატები, რომლებზეც კათოლიკეთა შურაცხმყოფელი და ქსენოფობიური შინაარსის წარწერები იყო გაკეთებული. ბეჭდვითი, სატელევიზიო და რადიო მედია საშუალებების უმრავლესობა რელიგიური უმცირესობების პრობლემატიკას არასათანადოდ აშუქებს.

მოქალაქეებს სრული უფლება აქვთ, არ მოსწონდეთ სხვადასხვა რელიგიური დაჯგუფებები, მაგრამ თუ თავიანთ ანტიპატიას საჯაროდ გამოხატავენ და მორწმუნეების კონსტიტუციურ უფლებებს შელახავენ, სახელმწიფო ვალდებულია, გაატაროს შესაბამისი სანქციები, ასეთ შემთხვევაში უდიდესი მნიშვნელობა უნდა

ენიკებოდეს ფართო საგანმანათლებლო პროგრამებს, საზოგადოების მხრიდან ისეთი საკითხების ჯანსაღად აღქმას, როგორიცაა რელიგიური მრავალფეროვნება და სხვათა უფლებების პატივისცემა.

შეუძლებელია ისაუბრო თანასწორუფლებიანობაზე რელიგიურ ორგანიზაციებს შორის, როდესაც ტრადიციად იქცა, არგუმენტი კი უცვლელია: „ჩვენ 78% ვართ!“, „მართლმადიდებლობა ქადაგებს მოწყალებას, თქვენ კი „ცეცხლით და მახვილით“ მოველინეთ უმცირესობებს. დასკვნა: კანონების ფორმალურად არსებობით ვსარგებლობთ (55). – ასეთი დასკვნა გამოაქვს სტატიის ავტორ – თეონა გოგუაძეს მართლმადიდებელ და არამართლმადიდებელ საზოგადოებაზე მსჯელობისას.

8 ავთენტურ/დამაბინჯებელი ეპისტოლე მტრული იდეოლოგიის ძიებაში

სახელმწიფოში ავტორიტეტული ინსტიტუტების ხმა დროულად უნდა ისმოდეს ქვეყანაში არსებულ პრობლემებსა და განწყობებზე. თუმცა, უფრო მნიშვნელოვანია ეს ხმა იყოს კომპეტენტური და საზოგადოებას არ უქმნიდეს მცდარ წარმოდგენებს ამა თუ იმ ღირებულებებზე. მეორე მხრივ, საზოგადოების სიჯანსაღე ვლინდება მის კრიტიკულ დამოკიდებულებაში ნებისმიერი ამგვარი ხმის მიმართ, საიდანაც არ უნდა მოდიოდეს – პარლამენტიდან, მთავრობიდან, სასამართლოდან, მედიიდან თუ ეკლესიიდან. მოქალაქეს არ მართებს მონური მორჩილება და უკრიტიკოდ მიღება თუნდაც ეკლესიის სახელით გამოთქმული შეხედულებებისა. ამას თავად ეკლესია არ ითხოვს (არ უნდა ითხოვდეს, წესით). მით უმეტეს, როცა საქმე ეხება ანალიზს, რომელსაც საეკლესიო სწავლებასთან პირდაპირი კავშირი არ აქვს.

დიდი ხანია არსებობს ეჭვი, რომ საშობაო და სააღდგომო ეპისტოლეების ყველა მთავარი (არამთავარი) შეხედულება და ზოგჯერ სულისკვეთებაც არ არის ისეთი შინაარსისა და ფორმის, როგორადაც ამას თავიდან პატრიარქი წერს. არ ვგულისხმობთ წლევეანდელი სააღდგომო ეპისტოლის შინაარსის გამო ატეხილ აჟიოტაჟს იმის შესახებ, რომ წაკითხულ იქნა ერთი ეპისტოლის ტექსტი, მაგრამ გავრცელდა სხვა. საუბარია ეპისტოლის იმ მონაკვეთზე, სადაც ნახსენებია ბუდბარი, კაზინოებისა და ტოტალიზატორების არსებობა. არქიდიაკონ დემეტრეს მიერ

საჯაროდ წაკითხული ეპისტოლის ვიდეოკადრებში კი ეს მონაკვეთი (ეპიზოდი) არ იხმის. ამ საკითხზე საინფორმაციო სააგენტოების ვებ-გვერდებზე გავრცელდა შემდეგი ინფორმაცია: „პროტოპროსვიტერ გიორგი ზვიადაძის განმარტებით, აღნიშნული ეპიზოდი არქიდიაკონ დემეტრეს კითხვისას გამორჩა“.

თანამედროვე დასავლური ცივილიზაციის უმთავრესი მანკიერება ხსენებულ ეპისტოლეში შემდეგი იდეური წნეხის ქვეშ ექცევა: „... ამოქმედდა ასეთი პრინციპი: ნებისმიერი ქმედება მისაღებია, თუ იგი არ ზღუდავს სხვის თავისუფლებას. მაგ.: სხვისი უზნეობა თუ მე არაფერს მიშავებს, ეს ქმედება უარყოფითი აღარ არის... და დაიწყო ამგვარი აზროვნების ყველგან დამკვიდრება, რაც არის აჯანყება ზნეობისა და ადამიანურობის წინააღმდეგ. თავისუფლება და ზნეობრიობა ბუნებითია ადამიანისათვის რომელიმე მათგანის უგულებელყოფა იწვევს პიროვნების და ასევე საზოგადოების დამახინჯებას, სეკულარიზაციის მიმდევრებმა წინ წამოწიეს რა ცრუ თავისუფლების იდეა, ზნეობა საერთოდ ჩამოაშორეს მას“.

აქ მინიშნება აშკარად ჰუმანისტური მორალის პრინციპზე გვაქვს სხვისი თავისუფლების საზღვრების დაცვის შესახებ, მაგრამ რატომ შეიძლება რელიგიისათვის მიუღებელი იყოს სხვისი თავისუფლების შელახვის აკრძალვა? ლოგიკურია ვიფიქროთ, რომ მსჯელობის ფოკუსში ეს ასპექტი არ ექცევა. აზრთა სხვაობას შეიძლება იწვევდეს შემდეგი საკითხი: უპირისპირდება თუ არა ერთმანეთს ჰუმანისტური და რელიგიური მორალი? თუ ჩვენ უბრალოდ სხვადასხვა დონესთან/სიბრტყესთან გვაქვს საქმე? რელიგიური პრაქტიკის საბოლოო მიზანია, ადამიანის განდმრთობა (თეოზისი). ჰუმანისტურ-სეკულარულ ეთიკას არ აქვს იმის პრეტენზია. მისი მიზანი მხოლოდ მოქალაქეებს შორის ურთიერთობების მოწესრიგება და დაბალანსებაა. ასეთ სამოქალაქო გარემოში არავინაა შეზღუდული უფრო სრულყოფილ და სპეციფიკურ პრაქტიკას (კერძოდ, რელიგიურ ასკეზას) მიმართოს, თუნდაც მხოლოდ ამის გამო, შეუძლებელია ამ ორი მორალის ერთმანეთთან დაპირისპირება.

საბოლოოდ, გამოდის, რომ ლიბერალური გარემო რელიგიის სამსახურშიც დგას, რადგან ამგვარი სისტემის მიერ უზრუნველყოფილ პირობებში ადამიანს თავისუფლად, ყოველგვარი იბულების გარეშე შეუძლია გახდეს რელიგიური ან არარელიგიური, საკუთარი მოსაზრებით აირჩიოს ან გადაირჩიოს რომელიმე

რელიგია.

ლიბერალურ-ჰუმანისტურ მორალთან დაკავშირებით საპატრიარქოს ინტერესების დამცველი, არჩილ მეტრეველი წერს, რომ ის „არჩევანის თავისუფლებასთან ერთად, ასარჩევ ფასეულობათა თანასწორობასაც ქადაგებს. მაგალითისთვის: მისთვის ერთნაირად ფასეულია როგორც ტრადიციული, ასევე არატრადიციული სექსუალური ორიენტაცია“.¹

მართლაც, ლიბერალური მორალი კატეგორიულად კრძალავს განსხვავებული მსოფლმხედველობის თუ ცხოვრების წესის მქონე ადამიანის ფიზიკურ თუ მორალურ შეურაცხყოფას. ის ყველა ასეთი მოქალაქისთვის ადამიანური არსებობისთვის თანაბრად ღირსეული პირობების უზრუნველყოფას ითხოვს. აქედან გამომდინარე, კი მართლაც არსებობს იმ დასკვნის გამოტანის საცდური, რომ თითქოს ლიბერალიზმი აღიარებს ყველა ასარჩევი ფასეულობის თანასწორობას, მაგრამ განსხვავებული ცხოვრების წესის მქონე ადამიანებისთვის თანასწორი პირობების შექმნისთვის ზრუნვა არ გულისხმობს ამ წესების/მსოფლმხედველობების, ასე ვთქვა, „შინაგან“ შეფასებას, ერთგვარ დიაგნოზს მათი პოზიტიურობისა და ნეგატიურობის შესახებ. სხვა სიტყვებით, თუ ლიბერალიზმი დაუშვებლად მიიჩნევს ლესბოსელზე რაიმეგვარ ზეწოლას მისი „გადაკეთების“ მიზნით, ეს ნამდვილად არ ნიშნავს იმას, რომ ლიბერალიზმი მორალურად ან ამორალურად მიიჩნევს ამ კონკრეტულ ცხოვრების წესს – ლესბოსელობას, რადგან მორალური შეფასებები არ არის მისი ფუნქცია. ამრიგად, გაუგებარია, როგორ შეიძლება ლიბერალიზმის დადანაშაულება „ზნეობისა და ადამიანურობის წინააღმდეგ აჯანყებაში“ – როგორც ეს ეპისტოლეშია ნათქვამი.

ლათინური „ლიბერ“ ხომ თავისუფლებას ნიშნავს, ლიბერალური მორალი კი ყველა ადამიანის თავისუფლების დაცვას? ჩვენს დიდ წინაპრებს, მაგალითად, ილია ჭავჭავაძეს რატომღაც არ ეშინოდა სიტყვა ლიბერალიზმისა.

ლიბერალური იდეოლოგიისა და რელიგიის ერთობლივი მოქმედება სრულიად შესაძლებელია. პირველს შეუძლია ისეთი გარემოს შექმნა, რომელშიც მეორე დაუბრკოლებლად და თავისუფლად განახორციელებს თავის მისიონერულ

¹ <http://www.tbilisi.ge/article-10652.html>

საქმიანობას. ლიბერალიზმის ანტირელიგიურ იდეოლოგიად გამოცხადება რელიგიის შესაძლებლობების შეზღუდვას ნიშნავს, რადგან მას თანამედროვე ცივილიზებულ სამყაროში ყველგან სანგარში ჩასაფრებული მტერი მოელანდება. შიში კი არ არის კარგი მეგზური ისეთი მისიის განსახორციელებლად, რომელიც ეკლესიას აკისრია.¹

9 ქართული კულტურა მოდერნიზაციის პრობლემასთან მიმართებაში

როდესაც მცირე კულტურების მოდერნიზაციის საკითხს ვეხებით, დგება ტრადიციის კატეგორიის გამოყენების აუცილებლობა, რადგან უმეტეს შემთხვევაში მცირე კულტურების მოდერნიზაცია განიხილება როგორც ამ კულტურათა ტრადიციის დაკნინების ხარჯზე განხორციელებული პროცესი, რაც ამ კულტურათა თავისთავადობის დაკარგვას უტოლდება.

მოდერნიზაციამ ანტიტრადიციული ხასიათი, ალბათ, არადასავლური კულტურების მოდერნიზაციის გაანალიზების შედეგად მიიღო, რადგან ამ საზოგადოებათა მოდერნიზაცია, უმეტესად ადგილობრივი ტრადიციების დათრგუნვის ხარჯზე ხდებოდა. დასავლური საზოგადოების კონტექსტში კი მოდერნიზაცია სწორედ დასავლური ტრადიციის გაგრძელებასა და განვითარებას ნიშნავს. რაც არ უნდა დიდი ყოს კონტრასტი „ტრადიციულსა“ და „თანამედროვე“ საზოგადოებებს შორის, წარმატებული მოდერნიზაცია შეიძლება მოხდეს ტრადიციული რეგულაციის ზოგიერთ ელემენტზე დაყრდნობით. ეს იმას ნიშნავს, რომ „თანამედროვე“ საზოგადოების წარმატებული ფუნქციონირება დიდად არის დამოკიდებული შესაბამისი ტრადიციული წინაპირობების არსებობაზე, თანამედროვე სისტემაში მათ ჩართვასა და გამოყენებაზე.

ამიტომ აუცილებელია:

1. გადაიხედოს ტრადიციულის და არატრადიციულის თანაფარდობა, ჩატარდეს მოცემული ტრადიციული საზოგადოების იმ ძალების ფაქტორების ანალიზი, რომლებიც ხელს უწყობენ გლობალიზაციის პროცესს და იმიტად, რომლებიც აბრკოლებენ მას;

¹ <http://www.tbu1.a.ge/article-10652.html>

2. გამოვლინდეს განსხვავება იმ ცვლილებებს შორის, რომლებიც თან ახლავს თავად ტრადიციულ წესრიგს და რომლებიც სცილდებიან ამ ფარგლებს და იწვევენ საზოგადოების განახლებას;
3. გამოვლინდეს განსხვავება იმ ცვლილებებს შორის, რომლებიც ხელს უწყობენ საზოგადოების შემდგომ განვითარებას და, რომლებიც ამ უნარს ძირს უთხრიან;
4. გამოვლინდეს ტრადიციულ სისტემებზე თანამედროვე ცვლილებების ზემოქმედების ზოგადი ხასიათი;
5. განისაზღვროს, რამდენად შეუძლია საზოგადოებას გამოიმუშაოს თავის საკუთარ მემკვიდრეობაში უნარი გადაჭრას ეს პრობლემები ან მიაღწიოს ამას ახალ პირობებთან ადაპტაციით თავისი ცენტრალური ინსტიტუტებისა და ფასეულობით-აზრობრივ სფეროში მნიშვნელოვანი ცვლილებების გარეშე (ან მათი ტრანსფორმაციით).

არსებობს კულტურათა ნაირგვარი კლასიფიკაცია, სხვადასხვა კრიტერიუმზე დაყრდნობით. შემოთავაზებულია კულტურათა განსხვავებული ტიპოლოგიური მოდელი. ჩვეულებრივ, კულტურის რაობაზე მსჯელობენ ისეთი პარამეტრების მიხედვით, როგორიცაა გახსნილობა კარჩაკეტილობა, ორიგინალურობა – იმიტაციურობა, ტრადიციულობა – ინოვაციურობა და ა. შ.

უკანასკნელ წლებში კულტურული იდენტურობის პრობლემის კვლევაში, ჰუმანიტარებთან ერთად, აქტიურად ჩაერთნენ ფიზიოლოგები, ფსიქოლოგები, გეოგრაფები და ნეირობიოლოგები.

ფიზიოლოგების მიერ შემოთავაზებულია თავის ტვინის ჰემისფეროთა ფუნქციური ლატერალიზაციისა და მისგან გამომდინარე სივრცითი ორიენტაციის გათვალისწინება კულტურული იდენტურობის საკითხის გარკვევისათვის. ჰემისფეროთა ფუნქციები ლატერალიზაცია ნიშნავს ადამიანის ფსიქიკური პროცესების ორგანიზაციაში ტვინის ნახევარსფეროთა განსხვავებული აქტივობით მონაწილეობას. როგორც აღმოჩნდა, თავის ტვინის ფუნქციურ ლატერალიზაციას, სქესობრივ და ასაკობრივ თავისებურებებთან ერთად, ეთნიკური თავისებურებებიც აქვს, რომლებიც ურთიერთქმედებენ გარემოსთან, დამოკიდებული არიან სოციალურ-კულტურულ ფაქტორებზე და, თავის მხრივ, ზეგავლენას ახდენენ

საზოგადოების მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაზე.¹

ჰემისფერთა ფუნქციური ლატერალიზაცია ნაწილობრივ კულტურულად დეტერმინირებულია. სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლებს შორის არსებობს განსხვავება თავის ტვინის ფუნქციურ ასიმეტრიაში, სივრცეში ორიენტაციის თვალსაზრისით.

2000 წლის სექტემბერში ნეირობიოლოგი, პროფესორი ვოლფ ზინგერი მოხსენებით წარსდგა გერმანულ ისტორიკოსთა დღეზე აახენში, რომელიც 43-ჯერ ჩატარდა. მან მიუთითა აღქმისა და მოგონებათა პროცესებზე, როგორც კვლევის ერთიანად საინტერესო საგანზე ნეირობიოლოგებისა და ისტორიკოსებისათვის. პირველნი მას იკვლევდნენ როგორც ტვინის ფუნქციონირების ერთ-ერთ სფეროს, მაგრამ ვ. ზინგერის აზრით, ამ კვლევათა შედეგები მნიშვნელოვანია ისტორიკოსებისთვისაც: ისინი წარსულის რეკონსტრუქციისათვის იყენებენ ტექსტურ და გრაფიკულ წყაროებს, რომელთა უზრაველესობა სწორედ აღქმის, ინტერპრეტაციისა და მოგონებების შედეგია. მეცნიერის აზრით, წყაროთა სანდოობის ხარისხზე მსჯელობისას ისტორიკოსებს მართებთ ტვინის ფუნქციონირების კვლევის შედეგთა გათვალისწინება, კერძოდ, მათ მხედველობაში უნდა ჰქონდეთ, რომ ადამიანის ცნობიერება გარესამყაროდან შემომავალი სიგნალების ფართო სპექტრიდან არჩევს მხოლოდ იმათ, რომელთაც ის ელის, რომლებიც გამოსადეგია ამ რთულ სამყაროში გადარჩენისათვის. სწორედ ამ მცირედიდან იქმნება შემდეგ მსოფლიო სურათი.²

ფსიქოლოგებისა და გეოგრაფების მიერ დამუშავდა ე. წ. მენტალური რუკის კონცეფცია, რომელიც გეოგრაფ რ. მ. დოუზისა და ფსიქოლოგ დ. სთეას სახელებს უკავშირდება. მენტალური რუკა განიმარტება როგორც ადამიანის სუბიექტური შინაგანი წარმოდგენა გარემომცველი სივრცის ნაწილზე, ამ ნაწილის ადამიანის მიერ შექმნილი გამოსახულება.

მენტალური რუკის ცნება მნიშვნელოვანია საისტორიო მეცნიერებისთვისაც,

¹ მაყაშვილი მ., სამადაშვილი ი., აზმაიფარაშვილი თ., თავის ტვინის ფუნქციური ლატერალიზაციის ეთნიკური თავისებურებების შესახებ. ჟურნ. „ახალი პარადიგმები“, I, თბ., 1998, გვ. 155; მაყაშვილი მ., თავის ტვინის ჰემისფერთა ფუნქციური ასიმეტრია ადამიანის სივრცით ორიენტაციაში. დისერტაცია ბიოლოგიურ მეცნ. დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ., 1998;

² Шенк Ф. Б. Ментальные карты: Конструирование географического пространства в Европе. В журн. Политическая наука, №4 (Регионализация посткоммунистической Европы), М., 2001, с. 6;

რადგან ადამიანთა ჯგუფები თუ ერთობები ასევე ქმნიან ისტორიული და კულტურული თვალსაზრისით სპეციფიკურ წარმოდგენებს გარემომცველი სამყაროს სივრცით სტრუქტურაზე. კულტუროლოგიისათვის საყურადღებოა ამა თუ იმ საზოგადოების (კულტურის) წარმოდგენა სივრცეზე, გამოხატული ტექსტურად თუ გამოსახულებათა სახით – მაგალითად, წერილობით წყაროებში, რუკებსა და ნახატებზე.

ფსიქოლოგიურ მახასიათებელთა ერთობლიობა ჩვენს საისტორიო წყაროებსა და ლიტერატურაში ხშირად აღინიშნება სიტყვით „ხასიათი“. ქართველთა ხასიათის პირველ ყველაზე სრულ აღწერას ვახუშტი ბაგრატიონთან ვხვდებით. მის მიერ აღნიშნულ ფსიქოლოგიურ მახასიათებლებთან ზოგიერთი მომდევნო ხანის მეცნიერთა განხილვა-ანალიზის საგნად იქცა, ამიტომ სრულიად მოვიტანთ ვახუშტისეულ დახასიათებას; „ხოლო კაცნი ამის ქუეყნისანი არიან მხნენი მუშაკნი, ჳირთა მომთმენნი, ცხენსა ზედა და მხედრობასა შინა კადნიერნი, მკვირცხლნი, მსწრაფლნი; სალაშქროთა შინა ახოვანნი, საჰურველთ მოყუარენი, ამაყნის, ლაღნი, სახელისს მძებებელნი ესრეთ, რამეთუ თვისთა სახელთათვის არა რიდებენ ქუეყანასა და მეფესა თვისსა, სტუმართა და უცხოთ მოყუარენი; მხიარულნი, უკეთუ ორნი ანუ სამნი არიან, არარაი შეიჭირვიან; უბუნი, არცა თვისსა და არცა სხვისას კრძალავენ; საუნჯეთა არა მმსველნი; გონიერნი, მსწრაფლ-მიმხდომნი, მჩეებელნი, სწავლის მოყუარენი, ურთიერთის მიმყოლნი, სიკეთის დამსწავლელნი და მიმგებელნი, სირცხვილის მღევარნი, კეთილ-ბოროტუდ ადრე მიმდრკენი, თავებდნი, დიდების მოყუარენი, თუალმგებნი და მოთაკილენი (3).

ქართული კულტურის ფსიქოლოგიური რაობის განსაზღვრის მცდელობას ვხვდებით კ. კაპანელის ნაშრომში „ქართული სული ესთეტიკურ სახეებში“, თუმცა ავტორი ოპერირებს არა კულტურის, არამედ ტემპერამენტისა და სულის ცნებებით: „ჩვენი ტემპერამენტი ქალური და ისტერიულია: ტრაგედიას ქართული სული არ იცნობს; რაც უნდა ცუდად მიმდინარეობდეს ცხოვრება ჩვენს გარემო, ჩვენ მაინც ოცნებებსა და იმედებში ვართ. ქართული სული ისტერიული და პათეტიურია, არასისტემატური“.¹

არარაციონალიზმი, რომელსაც კ. კაპანელი ქართული კულტურის

¹ კაპანელი კ., ქართული კულტურის სული;

მახასიათებლად მიიჩნევს (ერთთავად ოცნებებსა და იმედებში ყოფნა) ტიპური არადასავლური ნიშანია. როგორც თავად კ. კაპანელი ამბობს, „აღმოსავლეთი გრძნობის ქვეყანაა; სისხლის ინტენსიური მოძრაობა გულის საშუალებით გონებას ებრძვის. ეს სავსებით შეესაბამება იმავე ავტორის მიერ ქართული კულტურის შეფასებას სხვა ნიშნების მიხედვითაც. კერძოდ, სხვა ნაშრომში კ. კაპანელი აღნიშნავს, რომ „შორეული წარსულიდან საქართველო განიცდიდა აღმოსავლეთის გავლენას. დროთა ვითარებაში ქართული სული ჩაიკეტა აზიური ცხოვრების დეგრადაციის პირობებში. საქართველოს ისტორიულმა აუცილებლობამ დააყენა მუსლიმანურ ქვეყნებთან ერთად დეგრადაციის გზაზე. მხოლოდ XIX საუკუნის დასაწყისიდან შემოდის ქართული კულტურის აღმოსავლეთურ წყობაში დასავლეთური კულტურა, რომელიც მხოლოდ შორეული ნაშთის სახითღა შემორჩენილიყო.¹

ქართველთა კულტურული რაობის საკითხზე მსჯელობისას კ. კაპანელი აღნიშნავდა: „ქართულ მარღებში მოძრაობს სისხლის ჩქარი, რყევადი თითქმის ყველა აღმოსავლური რასის და ტომის: გადმოდიოდნენ რა აღმოსავლეთიდან საქართველოს მიწა-წყალზე აზიელები, ტოვებდნენ როგორც თავიანთ ზნე-ჩვეულებებს და სტილს, აგრეთვე ფიზიოლოგიურ ელემენტებს, უჯრედებს, სისხლს“.

საინტერესოა, რატომ მხოლოდ აზიელები (თუმცა, ცხადია, მათი რიცხვი მეტი იყო და მათთან კონტაქტი – ხანგრძლივი)? ზოგი მკვლევრის აზრით, მფარველის ბიება ქართული კულტურის არადასავლურობის ერთ-ერთი მკაფიო ნიშანია. არაფერია უფრო არაევროპული, ან არადასავლური, ვიდრე კარგი „პატრონის“ თუ „მფარველის“ ბიება, რომლის კალთასაც ამოეფარები, – წერს გ. ნოდია. დასავლურობის თვით იდეისთვის განმსაზღვრელია ადამიანის თავისუფლება, მისი პასუხისმგებლობა, მისი არჩევანი, და შემდეგ მისი აქტივობა, შრომა, მიმართული ამ არჩევანის განსახორციელებლად. ეს აქტივობა, შრომა, უპირველეს ყოვლისა, ნიშნავს ძალისხმევას საკუთარი ცხოვრების მოსაწყობად და საკუთარი თავის შესაქმნელად.²

¹ კაპანელი კ., ქართული ლიტერატურის სოციალური გენეზისი. გვ. 108;

² ნოდია გ., წინათქმა კრებულისათვის „კეუა ვაისაგან“, თბ., 1994, გვ. IV;

გ. ნოდის დასკვნა მეტისმეტად კატეგორიულია. ნიშნავს თუ არა მფარველის ბიება პასუხისმგებლობის სხვისთვის გადაბარებას? იქნებ, ეს სწორედ საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობის აღებაა (მოძებნილი „მფარველის“ გამო), ის არჩევანია, რომლის უფლება ადამიანის თავისუფლებაში შედის და რომლის განხორციელებას სწორედაც ზემოთ ნასესხები შრომა და აქტივობა სჭირდება? სად განთავსდება ქართული კულტურა ფსიქოლოგიურ მახასიათებელთა მიხედვით? ქართული კულტურის ფსიქოლოგიური რაობის განსაზღვრისათვის გ. გაჩეილაძე გვთავაზობს რესენტიმენტის – მებსიერებაში მოტივტივე „მტანჯველ მოგონებათა“ მახასიათებელს, რომელსაც გარკვეული ფუნქცია ეკისრება კულტურის სისტემაში. ამ სისტემაში, აღნიშნავს გ. გაჩეილაძე, რესენტიმენტი არის ტოინბისეული „გამოწვევისა და პასუხის ანალოგი. მასზე დაყრდნობით განასხვავებენ „სირცხვილისა“ და „დანაშაულის“ კულტურებს. პირველი ტიპის კულტურა პიროვნებაზე სოციალური კონტროლის ორიენტირად სირცხვილის კატეგორიას იყენებს (რა აზრის არიან ჩემს შესახებ სხვები), მეორე – სინდისისა (როგორ გამოვიყურები ჩემი თვითშეფასების სამსჯავროზე).¹

ამ ორი ტიპის გამოიკვნა ძნელია, რადგან მათ შორის საზღვრები გამჭვირვალე უფროა, ვიდრე შეუვალი. და მაინც, გარკვეული პირობითობის გათვალისწინებით, მეცნიერები იყენებენ ამ მახასიათებელს კულტურათა ტიპოლოგიზაციისთვის: აღმოსავლური კულტურები (იაპონური, ჩინური, არაბული) სირცხვილის კულტურებად მიიჩნევა, დასავლური (ევროპული, ამერიკული) – დანაშაულისა.²

როგორც გ. გაჩეილაძე აღნიშნავს, ბუნებრივია, რომ აღმოსავლურ-დასავლურ კულტურათა გზაჯვარედინზე მდებარე საქართველოში, როგორც სარკეში, ისე ირეკლება „სირცხვილისა“ და „დანაშაულის“ კულტურათა ტიპოლოგია. დანაშაულის კულტურის კლასიკურ ნიმუშად მიაჩნია მკვლევარს „გალობანი სინანულისანი“, ამავე კულტურიდან გამომდინარე გმირებად – ვაჟას ჯოყოლა, ალუდა და მინდია. ამავე დროს, ქართულ კულტურაში ადამიანი ფასდება

¹ გაჩეილაძე გ. Ressentiment-ის („მტანჯველ მოგონებათა“) ერთი გამომავლის შესახებ. გაზ. „ახალი 7 დღე“, თბ., 2001, 13-19 აპრილი, გვ. 14-15;

² იხ. ჟურნ. „ოგონიოკიდან“ გადმოშვედილი ჟურნალისტ ა. ნიკონოვის ინტერვიუ ფსიქოლოგიის მეც. დოქტ. ტ. სტეპანენკოსთან: აღმოსავლეთი-დასავლეთი: სირცხვილის კულტურა მტყუნაობის წინააღმდეგ. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 17-18. 10. 2001;

მოვალეობასთან ანუ როლებრივ ფუნქციასთან მისი შესატყვისობის საფუძველზე.

გ. გაჩეჩილაძის შეხედულებით, ქართული კულტურის ადგილი კვლავ აღმოსავლურ კულტურათა შორის იძებნება, თუმცა თავად მკვლევარი დასკვნისაგან თავს იკავებს, მხოლოდ საესეებით სამართლიანად აღნიშნავს, რომ „კულტურის ამ მექანიზმების გათვალისწინების გარეშე იმპრესიონალიზმის დონეზე რჩება ქართული კულტურისა და მენტალობის ანალიზის ყველაზე წარმატებული ცდები როგორც ლიტერატურის ისტორიაში, ისე კულტურის ფილოსოფიაში“.

გ. ნიჟარაძემ ქართული კულტურის ტიპოლოგიური რაობის განსაზღვრა სხვა მახასიათებლით სცადა, კერძოდ, მიმართა გერმანელი ფსიქიატრის კრეზმერის მიერ შემოთავაზებულ პიროვნებათა „ფსიქიატრიულ“ კლასიფიკაციას, რომელიც შემდგომ გადატანილ იქნა კულტურებზეც. მიჩნეულ იქნა, რომ ყოველი კულტურა განამტკიცებს გარკვეული ტიპის განწყობებსა და ქცევებს და ხელს უშლის სხვათა დამკვიდრებას. ყოველ კულტურაში მიღებული ნორმებისა და ფასეულობების კომპლექსი მიდრეკილია ამა თუ იმ „ფსიქიატრიული“ მიმართულებით – პარანოიდული, კატატონიური და ისტეროიდული. მაგალითად, ამერიკულ (აშშ) კულტურას პარანოიდულ ტიპს მიაკუთვნებენ, ლათინოამერიკულ კულტურებს – კატატონიურს და ა. შ.

გ. ნიჟარაძის აზრით, ქართული კულტურა ისტეროიდულ ტიპს განეკუთვნება. მისი ბირითადი დამახასიათებელი ნიშანია ემოციის უფრო ინტენსიური გამოხატვა, ვიდრე განცდის სიღრმეს შეესაბამება. ქართული კულტურის ისტეროიდული ხასიათის ყველაზე მკაფიო გამოხატულებად მკვლევარი მიიჩნევს ჩვენი კულტურის „ბაზურ“ რიტუალებს – პანაშვიდსა და სუფრას.¹ მასვე მოეცემული აქვს ამ უკანასკნელი რიტუალის ფრიად საინტერესო ანალიზი. განსაკუთრებით ხაზგასმულია ქართული სუფრის (როგორც მისი მიმდინარეობის, ასევე მენიუს) რიტუალური ხასიათი.

რიტუალიზებისკენ მიდრეკილება ასევე აღმოსავლურ კულტურათა მახასიათებლად ითვლება. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გ. გაჩეჩილაძის აზრით,

¹ ნიჟარაძე გ., ქართული სუფრა კულტურულ კონტექსტში. გაზ. „განახლებული ივერია“, თბ., 2000, 8-9, გვ. 1;

ქართული კულტურის მიდრეკილება ყოფითობის რიტუალიზებისაკენ მკაფიო გამოვლინებაა მოვალეობასთან მიმართებაში ადამიანის შეფასების ტრადიციისა (სირცხვილის კულტურა), ხოლო დაკრძალვის ცერემონიალი და ჭამა-სმის რიტუალი ამის თვალსაჩინო დასტურია.

მოვალეობისადმი დამოკიდებულების ნიშნით სხვაგვარად აფასებს ქართულ კულტურას კ. კაპანელი, რომლის აზრით, „ჩვენს ერს უფრო აფექტები ამოძრავებს, ვიდრე მოვალეობა“, საიდანაც მომდინარეობს, ცოტა არ იყოს, უცნაური დასკვნა იმის თაობაზე, რომ „ქართულ კულტურას ახრჩობს, ორიგინალობას უმცირებს და ნებისყოფას უსუსტებს, ჩვენი კულტურის პროვინციალიზმი დამთავრდა ლოგიკურად პერსონალიზმით. სოციალური, კოლექტიური არსებობისა და თვითშენახვის ინსტინქტი ჩვენში არ მოქმედებს; ქართველი პირადი ინტერესების თვალსაზრისით უყურებს ყოველგვარ საზოგადო საქმეს, ყოველგვარ ისტორიულ მოძრაობას.¹

ინდივიდუალიზმი-კოლექტივიზმი ერთ-ერთია იმ ფსიქოლოგიურ მახასიათებელთაგან, რომლებზე დაყრდნობით ფსიქოლოგები ცდილობენ კულტურის სახით განსაზღვრას და მის ტიპოლოგიზებას, კოლექტივიზმი გულისხმობს საერთო ინტერესების პრიორიტეტს პიროვნულთან შედარებით. კოლექტივისტურ საზოგადოებაში ინდივიდი ბირთადად მოტივირებულია იმ ჯგუფის თუ ჯგუფების ინტერესებით, რომელთა წევრია იგი. ამ ჯგუფების წევრობა ტრადიციულია და არა ნებაყოფლობითი. ჯგუფი შეიძლება იყოს (ერი, სახელმწიფო, რელიგიური ერთობა და სხვ.) და შედარებით მცირე (ნათესაობა, სამეზობლო, ნაცნობმეგობართა წრე და სხვ.). შესაბამისად, განარჩევენ ე. წ. „დიდჯგუფოვან“ (მაგალითად, რუსეთი) და „მცირეჯგუფოვან“ კოლექტივისტურ კულტურებს.

რაც შეეხება საქართველოს, ძალზე გავრცელებულია ზემოთ მოტანილი თვალსაზრისი ქართველთა პერსონალიზმისა და ინდივიდუალისტობის შესახებ, მაგრამ ფსიქოლოგთა მიერ შემოთავაზებული კლასიფიკაციით, საქართველო წარმოადგენს კლასიკურ „მცირეჯგუფოვან“ კოლექტივისტურ კულტურას, სადაც ბირთადად სოციალურ ერთეულს შეადგენს ნათესაობა, სამეგობრო, ნაცნობთა წრე და

¹ კაპანელი კ., ქართული კულტურის სული, გვ. 327.

ყოველდღიურ ცხოვრებას განსაზღვრავს სწორედ ამ ჯგუფებში არსებული ნორმები.¹ საზოგადოების წევრთა ასეთი ნორმები საუკუნეთა მანძილზე ყალიბდებოდა, როგა საქართველო (მისი ცალკეული ნაწილები) დამოკიდებული არ იყო და ქვეყნისათვის უმნიშვნელოვანესი საკითხები მის ფარგლებს გარეთ წყდებოდა. ცალკეული ინდივიდის აზროვნებისა და პასუხისმგებლობის სივრცე ზემოთ დასახელებული ჯგუფებით შემოიფარგლებოდა (ანუ საკმაოდ ვიწრო იყო) და თითქმის არ ვრცელდებოდა უფრო დიდ სოციალურ ერთობაზე – სახელმწიფოზე ან ერზე და, მით უმეტეს, ისეთ აბსტრაქტულ ნორმებზე, როგორიცაა კანონი.²

გ. ნიჟარაძის მიერ აღნიშნული მახასიათებელი საყურადღებოა და, თანაც, კონკრეტული მახასიათებლის დადგენის მცდელობა წინადადგმული ნაბიჯია ჩვენი კულტურის ხასიათის განსაზღვრის რთულ გზაზე, რადგან იგი არ წამოადგენს მხოლოდ დღეისათვის აშკარა ფაქტის კონსტატაციას (თუნდაც კანონთან დამოკიდებულების თვალსაზრისით), არამედ იძლევა ერთგვარ გასაღებსაც ამ მახასიათებლის ისტორიული ჩამოყალიბების ასახსნელად.

აუცილებელია, პირველ რიგში, მკაფიოდ განისაზღვროს, რა შეიძლება ჩაითვალოს კულტურის (საზოგადოების) მახასიათებლად და რა ამ მახასიათებლის პრაქტიკულ გამოვლინებად, რელიზაციად, მისი მოქმედების შედეგად. სხვაგვარად თავს ვერ დავაღწევთ აღრევასა და ბუნდოვანებას, რომელსაც არც თუ იშვიათია ქართული კულტურის ხასიათზე მსჯელობის დროს. მაგალითად, გ. ნიჟარაძესთან კანონისა და ყოფის ერთმანეთისაგან დაშორება ქართული კულტურის ერთ-ერთი მახასიათებლის – მცირეჯგუფოვან-კოლექტივისტური ხასიათის – გამოვლინებად და შედეგად წარმოგვიდგება, ე. ჯგერენაიასთან კი – თავად ძირითად მახასიათებლად.³

პირველი მიდგომა უფრო მკაფიოა და კულტურის მახასიათებელთა განსაზღვრისათვის უკეთეს შესაძლებლობას იძლევა. გ. ნიჟარაძეს საშუალება აქვს

¹ ნიჟარაძე გ., პოლიტიკური ქვეყნა საქართველოში. თურნ. „ემოქა“ (საზოგადოებრივი მეცნიერებები). თბ., 2001, გვ. 1;

² ნიჟარაძე გ., პოლიტიკური ქვეყნა საქართველოში. თურნ. „ემოქა“ (საზოგადოებრივი მეცნიერებები). თბ., 2001, გვ. 7;

³ ჯგერენაია ე., ქართული სუფრის სოციოფილოსოფია და ზოგიერთი სხვა რამ. გაზ. „მერიდიანი“, თბ., 2001, 27, გვ. 8;

იმსჯელოს ზემოთ დასახელებული მახასიათებლის ფუნქციობასა და როლზე ქართული კულტურის ისტორიაში, ან, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, განიხილოს იგი ისტორიულ კრილში. კერძოდ, იგი მიუთითებს ამ მახასიათებლის მოქმედების ადაპტაციურ ღირებულებაზე დამოუკიდებლობის არქონის პირობებში: ეს იყო ერთ-ერთი ფაქტორი, რომლის მეშვეობით ჩვენ შევინარჩუნეთ თვითმყოფადობა, ენა, კულტურული ფასეულობები.¹ ეს სისტემა მორგებული იყო ვითარებას, როცა ქვეყნის უმნიშვნელოვანეს პრობლემებს განსაზღვრავდა და აგვარებდა (ცუდად თუ კარგად) ვიღაც, გარეშე ძალა, მორჩილებისა და ლოიალობის საფასურად.

მართლაც, ჩვენს ისტორიაში ფრიად ხანგრძლივი პერიოდი, როცა გარეშე ძალა განაგებდა ქვეყნის ბედს, თანაც, რაც კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, არა ერთი ძალა და არა მთლიანი ქვეყნისა, არამედ სხვადასხვა ძალა – ცალკეული ქართული პოლიტიკური ერთეულებისა. ასეთ ვითარებაში, მართებულია საუბარი არა „მოვალეობის გრძნობისა“ და „კოლექტიური არსებობისა და თვითშენახვის ინსტიტუტის“ არარსებობაზე (ვ. კაპანელი), არამედ სწორედ მცირეგაუფრავი კოლექტივის წინაშე პასუხისმგებლობაზე, ანუ მოვალეობისა და პასუხისმგებლობის სივრცის სივიწროვეზე.

ჩვეულებრივ, ინდივიდუალიზმს დასავლურ, კოლექტივიზმს კი აღმოსავლურ მახასიათებლად მიიჩნევენ. ასეთი დაყოფა, რა თქმა უნდა, პირობითია. გარდა ამისა, ყურადღებას იმსახურებს შემდეგი გარემოება. ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ საზოგადოების კოლექტივისტური ორიენტაცია და, საერთოდ, ცხოვრების წესი, კაცობრიობისათვის გაცილებით უფრო რეპრეზენტატიულია, ვიდრე ინდივიდუალიზმი, თუ გავითვალისწინებთ მის უფრო ხანგრძლივ დროით პერსპექტივას და სივრცით განფენილობას სხვადასხვა ქვეყანაში.² მეთექვსმეტე საუკუნემდე დასავლური კულტურებიც მკაფიო კოლექტივისტური ორიენტაციით ხასიათდებოდნენ, ინდივიდუალისტური ტენდენციები მხოლოდ ამის შემდეგ იჩენს თავს.³

¹ სულამანიძე ლ., ინდივიდუალისტური და კოლექტივისტური საზოგადოებები (თეორიული მოდელები და ემპირიული კვლევები). თბ., 2001, გვ. 84-86; ნიჟარაძე გ., ქართული კულტურა: ქალური, მამაკაცური, ზევური. თბ., 2001, გვ. 79-82;

² სულამანიძე ლ., ინდივიდუალისტური და კოლექტივისტური საზოგადოებები (თეორიული მოდელები და ემპირიული კვლევები). თბ., 2001, გვ. 7;

³ Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. М., 1984;

„შუა საუკუნეების დასავლელი ისეთივე არადასავლური იყო, როგორც მთელი დანარჩენი მსოფლიო“, – წერს ნ. მუზაშვილი. შემდეგ მისი სახე შეცვალა რენესანსისა და რეფორმაციის პროცესებმა, რომლებიც დაუპირისპირდა „შუასაუკუნეობრივი კოლექტივიზმის ციტადელს – სახელმწიფოსა და ეკლესიის სიმბიოზს. ამ ჰიდილს შეიძლება ინდივიდუალიზმის და კოლექტივიზმის ბრძოლაც ვუწოდოთ.¹ ამიტომ ხშირად საუბრობენ წინაინდუსტრიული საზოგადოებების კოლექტივისტურ ხასიათზე, დღეს კი კოლექტივისტურად მიიჩნევენ სამხრეთ ევროპის, ლათინური ამერიკის, აზიური და აფრიკული კულტურების უმრავლესობას.

დასავლეთ ევროპაში ყველაზე მკაფიო კოლექტივისტური ორიენტაციით ესპანურ კულტურას გამოარჩევენ.

საქართველოს არ ჰქონია ურთიერთობა ევროპასთან მას შემდეგ, რაც იქ ინდივიდუალისტური საზოგადოება მკაფიოდ ჩამოუყალიბდა. ჩვენი კულტურა, კოლექტივისტური აღმოსავლური (მუსლიმანური) კულტურების გარემოცვაში, რომელსაც მოგვიანებით რუსეთის ასევე კოლექტივისტური კულტურა დაემატა, მცირეგჯეფოვან კოლექტივისტურ კულტურად ჩამოყალიბდა.

ჰოლანდიელი ფსიქოლოგის გ. ჰოფსტედეს მიერ შემოთავაზებულია კიდევ ერთი მახასიათებელი კულტურის სახის განსასაზღვრად, როგორც თავად მეცნიერი უწოდებს, „კულტურული განზომილება“ – ესაა მასკულიზმ-ფემინიზმის მახასიათებელი.² მასკულიზური (მამაკაცური) კულტურებისათვის დამახასიათებელია მამაკაცისა და ქალის სოციალური როლების მკვეთრი გამოკვანა; ნორმირებულია მამაკაცური და ქალური პროფესიები და საქმიანობის სფეროები; ქალის ცხოვრება უფრო მკაცრადაა რეგლამენტირებული, ვიდრე მამაკაცის, და წესის დარღვევისათვის მას მამაკაცზე უფრო მძიმე სასჯელი ელის; საზოგადოებას მსკვალავს მამაკაცური ფასეულობანი, ფასობს ყველაფერი დიდი, მასშტაბური და ძლიერი; წარმატების დემონსტრირება კარგ ტონად მიიჩნევა; აზროვნება რაციონალურობისაკენ ისწრაფვის. ფემინურ კულტურებში პირველადია ის

¹ მუზაშვილი ნ., „ორიენტაციების“ შესახებ. ჟურნ. „ომეგა“, თბ., 2000, გვ. 7;

² სულამანიძე ლ., ინდივიდუალისტური და კოლექტივისტური საზოგადოებები (თეორიული მოდელები და ემპირიული კვლევები). თბ., 2001, გვ. 84-86; ნიჟარაძე გ., ქართული კულტურა: ქალური, მამაკაცური, ზღვრული. ჟურნ. „დრო მშვიდობისა“, თბ., 2001, 2, გვ. 79-82;

ფასეულობანი, რომლებიც, ტრადიციულად, ქალის როლს უკავშირდება: თავმდაბლობა; კომფორტი და დაცულობა; სხვებზე – განსაკუთრებით, სუსტებზე ზრუნვა; ორიენტაცია ურთიერთობებზე და არა საქმეზე; ლამაზად მიიჩნევა არა „ყველაზე დიდი“, არამედ პატარა და კოხტა; მნიშვნელოვანია რომელიმე გზაფარსადმი კუთვნილება; აზროვნება ინტიუიტიურისაკენ იხრება.

გ. ჰოფსტედეს მიერ ჩატარებული გამოკვლევებით, თანამედროვე განვითარებულ კულტურებში მასკულიზმის მაღალი ხარისხით გამოირჩევა იაპონია, რომელსაც მოსდევს გერმანულენოვანი კულტურები. ფემინურობის მაჩვენებლით პირველობენ სკანდინავიის ქვეყნები და ჰოლანდია.¹

თუმცა, მიჩნეულია, რომ მასკულიზმა-ფემინურობის დონე კულტურაში მეტ-ნაკლებად მყარია, იგი მაინც შეიძლება შეიცვალოს კონკრეტული სოციალურ-პოლიტიკური გარემოებების ზეგავლენით. მაგალითად, ომები, პოლიტიკური კრიზისები და მსგავსი მოვლენები გმირების მოთხოვნილებას ბადებს და მასკულიზმის ღირებულებას ზრდის, მაგრამ ძნელი სათქმელია, რამდენად მყარია ასეთი კონიუნქტურით გამოწვეული ცვლილება და, საერთოდ, ცვლის თუ არა იგი კულტურის მასკულიზმ და ფემინურ ხასიათს. მასკულიზმი და ფემინური კულტურების გარდა, არსებობს შერეული ტიპის კულტურები.

გ. ნიჟარაძის აზრით, ქართული კულტურა სწორედ ამ უკანასკნელთა რიცხვს განეკუთვნება. მასში თანაარსებობენ მასკულიზმი და ფემინური ნიშნები, რომელთა უცნაურ კომბინაციას განაპირობებს ჩვენი კულტურის ერთგვარი ინფანტილიზმი. ფსიქოლოგთა ინტერესის სფეროს სცილდება იმის კვლევა, განვითარების რომელი ეტაპიდან იჩენს თავს ეს ინფანტილიზმი, ბავშვურობა, სურვილი – დავრჩეთ ბავშვად, რომელსაც მუდმივად სჭირდება დედა. საერთოდ, ეს (და სხვა) კულტურული განზომილებები ისტორიულ კრილში არავის უკვლევია. ასეთი სამუშაოს ჩატარებას, ალბათ, ისტორიკოსთა და ფსიქოლოგთა ერთობლივი შრომა დასჭირდება, რომელთაგან პირველების მიერ მოძიებულ ფაქტებსა თუ მოვლენებს (მიღებულს არა მხოლოდ ისტორიულ ხდომილებათა ქრონოლოგიური რიგის გახსენებით, არამედ საისტორიო წყაროთა ანალიზის და სხვა მონაცემების შეკვრების გზითაც) მეორენი კულტურის ფსიქოლოგიური კვლევის მეთოდების

¹ ნიჟარაძე გ., ქართული კულტურა, გვ. 80;

მომარჯვებით გაიაზრებენ.¹

ჯერჯერობით კი, ფსიქოლოგთა მიერ მხოლოდ ის აღინიშნება, რომ „საზოგადოება ან მასკულინური უნდა იყოს, ან ფემინური“. რაც შეეხება ინდივიდუალიზმი-კოლექტივიზმისა და მასკულიანობა-ფემინურობის მახასიათებელთა ურთიერთმიმართებას, ლიტერატურაში გავრცელებული თვალსაზრისის საპირისპიროდ, გ. ჰოფსტედე აღნიშნავდა მასკულინობის ინდივიდუალიზმთან, ხოლო ფემინურობის კოლექტივიზმთან გაიგივების უმართებულობას და იმას, რომ კოლექტივისტური საზოგადოება შეიძლება იყოს მასკულინური და – პირიქით.

ცივილიზაციისა და კულტურის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მახასიათებლად მიჩნეულია ლინგვისტური ტრადიცია – განსხვავებული დამოკიდებულება სიტყვა ლოგოსისადმი, რომელიც ჯერ კიდევ ბევლ სამყაროში ჩამოყალიბდა და მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრა განსხვავება უძველეს ცივილიზაციათა და კულტურათა შორის.²

ცივილიზაციათა ტიპოლოგიურ მახასიათებელს წარმოადგენს მისი კომუნიკაციურობის ხარისხი. იგი განსაზღვრავს ცივილიზაციის დინამიკურობას ან ადინამიკურობას.³ ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს მახასიათებელი სხვადასხვა დროსა და რეგიონში სხვადასხვაგვარად მოქმედებს. ერთი და იგივე ცივილიზაცია (და კულტურა) შეიძლება სხვადასხვა პერიოდში კომუნიკაციისათვის მზაობას (ლიაობას) ან დახშულობას ამჟღავნებდეს. ეს რიგ ფაქტორზეა დამოკიდებული. ასევე, ცივილიზაცია (კულტურა) ერთსა და იმავე პერიოდში შეიძლება შერჩევითად კომუნიკაციური იყოს, ანუ ღია – რომელიღაც კულტურასთან ურთიერთობისათვის და დახშული – სხვებისათვის. ქართული კულტურის ისტორიის პერიოდები და, მთლიანად, ეს ისტორია ამ თვალსაზრისითაც შესწავლილია.

ერთ-ერთი ძირითადი პარამეტრი, რომლის მიხედვითაც ცივილიზაციათა

¹ ნიჟარაძე გ., პოლიტიკური ქვედა საქართველოში. თურნ. „ეპოქა“ (საზოგადოებრივი მეცნიერებები). თბ., 2001, გვ. 1;

² იხ.: Аппатов В. М. Культурные фреалф и лингвистические традиции – В сб.: Цивилизации. Вып. 3. М., 1995, с. 128-133; Бондарова Н. Ю. Европейская цивилизация: национальные культуры и языковые нормы;

³ Санидзе А. А. К проблеме преемственности и взаимосвязи цивилизаций. В сб. Цивилизации. Вып. 3. М., 1995, с. 199;

თეორიების უმრავლესობაში ცივილიზაციები ერთმანეთისაგან იმოჯნება, რელიგიაა. სწორედ ამ ნიშნითა და მასზე დაფუძნებული სხვა მახასიათებლებით განასხვავებენ დასავლურ, ქრისტიანულმართლმადიდებლურ, მუსლიმურ, კონფუციურ და სხვ. ცივილიზაციებს.

ქრისტიანულ-მართლმადიდებლურმა სარწმუნოებამ დიდი როლი შეასრულა საქართველოს ისტორიაში. მას დაეფუძნა ქართული კულტურა, რომლის სახით ჩამოყალიბებისათვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა აღმოსავლურ ქრისტიანულ სამყაროში დამკვიდრებულ ნორმებს. რიგი მიზეზების გამო, რომელთა შორის უმთავრესი იყო საქართველოს პოლიტიკური, კულტურული და ცივილიზაციური გარემო, მართლმადიდებლობა ეროვნულობასთან გაიგივდა და მისი დაცვა ქვეყნის „გამოხსნა-აღდგომის“ პრობლემას დაუკავშირდა. ერთმორწმუნე მოკავშირის, შემდეგ კი მფარველის ძიება საუკუნეთა მანძილზე საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულება იყო. პოლიტიკური ორიენტაციის საკითხი ჩვენში კულტურული ორიენტაციის პრობლემად ტრანსფორმირდა, ისლამურ სამყაროსთან მრავალსაუკუნოვანი დაპირისპირების პირობებში კი ამ არჩევანმა მიიღო რელიგიურ-კულტურული არჩევანის სახე.¹

შემთხვევითი არ უნდა იყოს ის ფაქტი, რომ ქართულ საისტორიო წყაროებში ჩვენი მაჰმადიანი მეზობლები უმთავრესად სარწმუნოებრივი შინაარსის მატარებელი სახელებით იხსენიებიან: „მუსულმანნი“ („ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“), „მუსულმანნი“ (ბასილი ეზოსმოდვარი), „მოჰმადიანნი“ (იქვე), „ისლემთა ერი“ (იქვე), „ისლემნი“ („ისტორიანი და აზმანი“), „სარკინოზნი“ (იქვე), თუმცა გვხვდება ეთნიკური სახელებიც.² აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით, ნიშანდობლივია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ცნობილი მოღვაწის გრ. ლორთქიფანიძის თვალსაზრისი. „საქართველოს კულტურული და ცივილიზაციური ორიენტაცია მტკიცედ იყო მიმართული ევროპისაკენ. ეს პოლიტიკა ქართველი ხალხის ტრადიციულ-ისტორიული სწრაფვაა“ – აღნიშნავდა იგი. აზიაში შეჭრილი საქართველო თავის საქრისტიანო

¹ კაციტაძე კ., ორიენტირები. გვ. 4;

² დონდუა ვ., „ვეფხისტყაოსანი“ და ქართველი ისტორიკოსები. წიგნში: საქართველო რუსთაველის ხანაში (რუსთაველის 800 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული). თბ., 1968, გვ. 239;

კულტურით მუდამ უფრო ევროპის ნაწილს წარმოადგენდა, ვიდრე აზიისას. საქართველოს შეგნებული ჰქონდა და აქვს, რომ ჯერჯერობით ყოველ შემთხვევაში ყველაზე უარესი ევროპა საუკეთესო აზიას სჯობია.¹ მაგრამ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ერთია პოლიტიკური და, თუნდაც, სარწმუნოებრივი ორიენტაცია, მეორე კი – ამა თუ იმ ცივილიზაციისადმი კუთვნილება, რომელიც პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ინტერესებზე დამყარებული კავშირებისაგან განსხვავებით, ხანგრძლივი დროის მანძილზე ყალიბდება და წარმოადგენს მრავალი სხვადასხვა გარემოების (ზოგჯერ – შემთხვევითისაც) შედეგს. ინგლისელი მეცნიერი ა. სმიტი აღნიშნავს, რომ რელიგიური იდენტურობა შეიძლება აძლიერებდეს სხვა, მათ შორის ცივილიზაციურ, იდენტურობებს და შეიძლება ასუსტებდეს მათ.²

ს. სემიონოვის აზრით, რელიგიური პარამეტრის მიჩნევა ცივილიზაციის ძირითად მსაზღვრელად, რაც ფართოდაა გავრცელებული ისტორიულ-ფილოსოფიურ ლიტერატურაში, დაკავშირებულია მეთოდოლოგიურ რედუქციონიზმთან და სათავეს ევროპოცენტრიზმიდან იღებს: უკანასკნელი საუკუნეების დასავლეთევროპული ცივილიზაციის ძირითადი მახასიათებელი აღიარებულია ყველა ცივილიზაციის უმთავრეს დეტერმინანტად.³ მაგრამ ეს მახასიათებელი მწელად თუ გამოდგება სასაზღვრო ცივილიზაციებისა და კულტურებისათვის, რომლებიც წარმოადგენენ დასავლეთის და აღმოსავლეთის, ჩრდილოეთის და სამხრეთ სამყაროთა ათასწლოვანი ურთიერთქმედების შედეგს. მკვლევარი აღნიშნავს ჩვენთვის საყურადღებო კიდევ ერთ გარემოებას: კონფესიურად ჭრელ რეგიონებში არაიშვიათად ყალიბდება კულტურული ერთობები, რომლებიც მრავალი საუკუნის მანძილზე არსებობს. კულტურული მემკვიდრეობითობა აქ მეღავნდება არა რელიგიურ სფეროში, არამედ კულტურის ესთეტიკურ და ეთიკურ ასპექტებში, მითოლოგიაში, ფსიქოლოგიასა და ხასიათში.

კულტურისა და ცივილიზაციის მთავარ დეტერმინანტად რელიგიის აღიარების კრიტიკით XX ს. 50-იან წლებში, გამოვიდა ამერიკელი კულტუროლოგი

¹ ლორთქიფანიძე გრ., დამოუკიდებელი საქართველო. წიგნში: ლორთქიფანიძე გრ. ფიქრები საქართველოზე. თბ., თსუ გამომც. 1995, გვ. 156-157;

² Смит А. Национальная идентичность и идея европейского единства. В. сб. Актуальные проблемы Европы: экономика, политика, идеология, М.: ИНИОН, 1993, вып. 1, с. 120;

³ Семенов С. И. Компаративные лонгитюдные исследования, с. 35;

ფ. ზეგბი, რომელიც ხაზგასმით მიუთითებდა, რომ რელიგია ზეციურიზაციური ფენომენი კი არა, მისი ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია, სხვა მახასიათებლებთან ერთად. ამიტომ საკვებით ბუნებრივია, რომ ქრისტიანული სამყაროს (არა ცივილიზაციის) ორი ნაწილი არსებითად განსხვავდება ერთმანეთისაგან და აღმოსავლეთქრისტიანული ცივილიზაცია მეტ მსგავსებას ამჟღავნებს აღმოსავლურ (მუსლიმურ) ცივილიზაციასთან, ვიდრე დასავლურქრისტიანულ (ევროპულთან).¹

ამდენად, რელიგიური პარამეტრი ვერ ჩაითვლება უმთავრეს განსაზღვრელად ცივილიზაციური კუთვნილების დადგენის გზაზე.

რაც შეეხება დასავლური (ევროპული) ცივილიზაციისადმი ჩვენს კუთვნილებას, უნდა აღინიშნოს, რომ თვით ევროპაში თანაარსებობის იდენტურობის რამდენიმე შრე-ევროპული, დასავლეთევროპული, აღმოსავლეთევროპული, ეროვნული, რელიგიური. გერმანელი პოლიტოლოგის ვ. ვაიდენფელდის სიტყვით, ევროპის ისტორია – ესაა დიფერენციაციისა და უნიფიკაციის ისტორია (38). არსებული მრავალფეროვნების გაცნობიერება ევროპული კულტურის ერთ-ერთი საფუძველია. ევროპისადმი კუთვნილების შეგნება ემყარება ევროპელი ხალხების ერთობლივი კულტურული განვითარების გამოცდილებას, ინტერესს საერთოევროპული ისტორიისადმი, საერთო ტრადიციებისა (პოლიტიკური და სამართლებრივი) და საერთო მემკვიდრეობის (რელიგიურ და კულტურულ) არსებობას. სწორედ ინტელექტუალთა ძალისხმევით „მეიკრა“ ევროპელ ხალხთა კულტურების „ნაკუნებისაგან“ კულტურათა ევროპული ოჯახის „ერთიანი საბანი“.

ქართული ფეოდალიზმის ევროპულთან მსგავსების გაქრობა, რასაც საფუძველი XIII საუკუნეში ჩაეყარა, ფასდება როგორც „ქართული ისტორიის დრამა და სპეციფიკა“.² ბატონყმობის ქვეყანა ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური სისტემის უმთავრეს საფუძველად, სოციალური ინფრასტრუქტურის უმნიშვნელოვანეს ელემენტის – ვაჭარ-ხელოსნური ქალაქისა და მესამე წოდების განადგურებამ პოლიტიკური სისტემიდან მისმა გაუჩინარებამ განაპირობა დასავლეთთან მსგავსების მოშლა და აღმოსავლური პოლიტიკური

¹ BagbyPH/Culture end Histori, p. 176;

² ჯოხაძე ა., სიკვდილ მიზანტიურად, გაზ. „რეზონანსი“, თბ., 2001, 23-24.01;

ღირებულებითი ორიენტაციის მიმართულებით გადახრა.

ა. ჯოხაძემ ყურადღება მიაქცია ფრიად მნიშვნელოვან გარემოებას: ჩვენი პოლიტიკური ელიტის სულისკვეთება თანდათან აღმოსავლური გახდა, მაგრამ გონება თავს მაინც დასავლეთის (ქრისტიანული სამყაროს) ნაწილად მოიაზრებდა. გვიან შუასაუკუნეებში „აღმოსავლური სულისკვეთების ქართველ თავადაზნაურობას ქვეშეცნებულად აღმოსავლეთთან ინტეგრაცია სურდა, ინტეგრაციის ეს პროცესი კარგა შორსაც იყო წასული, მაგრამ რელიგიური სხვაობა აღმოსავლეთთან კანონიერი ქორწინების სანქციას არ იძლეოდა“.¹

სწორედ ეს დაედო საფუძვლად რუსეთისაკენ სწრაფვას, რაც გააზრებული იყო როგორც ევროპასთან დაახლოება. „რუსი ჩინოვნიკის და ჯარისკაცის მუნდირმა ქართულ საზოგადოებას ქრისტიანული დასავლეთის ნაირსახეობის ილუზია შეუქმნა. გაჯიუტებულმა ცნობიერებამ ვერ შენიშნა, რომ რუსული სახელმწიფო მონღოლურ ადმინისტრაციულ სისტემაზე დაყრდნობილი დესპოტი იყო, რომელსაც ბიზანტიური ორნამენტები და დასავლური აქსესუარები ამკობდა“.

დაახლოებით იგივეს წერდა თავის დროზე გრ. ლორთქიფანიძე: აზიური საქართველოს ევროპული სული მუდამ დასავლეთისკენ ისწრაფოდა. ამ სწრაფვაში მეთვრამეტე საუკუნის ბოლოს ერეკლეს საქართველომ თითქოს ევროპის სუროგატი რუსეთში იპოვა.²

მხოლოდ რელიგიური სხვაობა ამორებდა საქართველოს აღმოსავლეთისაგან? არსებობდა რაიმე საფუძველი, რაც აღმოსავლეთთან „კანონიერ ქორწინებას“ შესაძლებელს გახდიდა? ან კიდევ, საინტერესოა, მაინც რამ განაპირობა „ცნობიერების გაჯიუტება“? იქნებ, ბიზანტიასთან ხანგრძლივი და მჭიდრო კონტაქტის გამოცდილებამ, რომელიც დიდი ხნის განმავლობაში ქართველთათვის დასავლეთად მოიაზრებოდა (მუსლიმურ აღმოსავლეთთან მიმართებაში) და რომლის მემკვიდრედ შემდგომში თავი რუსეთმა გამოაცხადა? თავად ბიზანტია კი მხოლოდ ელიზინიზმისა და ლათინიზმის მემკვიდრე არ იყო. მისთვის დამახასიათებელი იყო ნახევრადაღმოსავლური - ძირითადად, სასანური

¹ ჯოხაძე ა., სიკდილ ბიზანტიურად. გაზ. „რეზონანსი“, თბ., 2001, 23-24.01;

² ლორთქიფანიძე გრ., დამოუკიდებელი საქართველო. წიგნში: ლორთქიფანიძე გრ. ფიქრები საქართველოზე. თბ., თსუ გამომც. 1995, გვ. 156-157;

სპარსეთისაგან ნასესხები-პოლიტიკური ინსტიტუტები, მონარქის ხელისუფლების ცენტრალიზაციის, ზეკანონიერებისა და საკრალიზაციის ჩათვლით. ყოველივე ამან დიდი გავლენა იქონია ბიზანტიასთან კონტაქტში მყოფი ყველა ხალხის განვითარებაზე, მათ შორის, ცხადია, ჩვენი პოლიტიკური სისტემის ფორმირებაზე. სწორედ ბიზანტიას უმაღლიან ეს ხალხები სახელმწიფოებრიობის ფორმასო, აღნიშნავდა რ. ლანდა.¹ თავის დონეზე ნიკო ნიკოლაძე მიუთითებდა ჩვენი სახელმწიფო მმართველობის ბიზანტიურ ხასიათზე, რომელიც, თავის მხრივ, აზიურ დესპოტიზმისათვის დამახასიათებელი მრავალი ნიშნით იყო აღბეჭდილი: „ჩვენი ქვეყანა ბიზანტიის წეს-წყობილებით იმართებოდა. ჩვენ ყველანი ერთობ ახლო ვიდევით აზიასთან, ერთობ ვეშონებოდით მის მაგალითს, მის ხასიათს“.

ეს ხასიათი ერთიანად, უპირატესად, დესპოტის პირად შეხედულებებში, პირად სურვილში, ნებაში, თვითნებელობაში მდგომარეობდა. დესპოტს ბიზანტიაში იმპერატორი ერქვა, ჩვენში – მეფე, სხვაგან – მთავარი, მაგრამ საქმით, შინაარსით ყოველგან ერთიდაიგივე თვისება ჰქონდა: ის იყო მართო და მეტი არა იყო-რა“.²

რაც შეეხება ბიზანტიის შედარებით ნელი საზოგადოებრივი განვითარებისა და, შემდგომ, მისი დაცემის მიზეზებს, ასეთებად ხშირად სახელდება ბიზანტიური სახელისუფლებლო და სამართლებრივი ინსტიტუტების სპეციფიკა, განვითარებული ბიუროკრატიული აპარატი, სახელმწიფო მართვის უკიდურესი ცენტრალიზაცია, დასავლური (კლასიკურად მიჩნეული) ფეოდალური ინსტიტუტების ნელი განვითარება,³ მაგრამ ბიზანტინოლოგთა ნაწილი ამგვარ ახსნას არასწორად მიიჩნევს და უმთავრეს მნიშვნელობას საგარეო ფაქტორს ანიჭებს.

საგარეო ფაქტორი ჰიპერტროფირებულ როლს იძენდა და საშინაო ფაქტორად იქცეოდა.⁴ თავის მხრივ, ბიზანტიური სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური

¹ ლანდა რ. Междивизмационные связи и историческое взаимодействие народов Черноморья. В журн. Центральная Азия и Кавказ, М., 2000, №1(7), с. 205-206.

² ნიკოლაძე ნ., ბულგარია. ქართული მწერლობა. ტ. 14, ტბ., 1997, გვ. 222-223;

³ Сюзюмов М. Я. Некоторые проблемы исторического развития Византии и Запада. В сб. Византизмский временник, т. 35, М., 1973, с. 4;

⁴ 45. Сюзюмов М. Я. Историческая роль Византии и ее место во всемирной истории. В сб. Византизмский временник, №29, М., 1968, с. 44; Литаврин Г. Г. Геополитическое положение Византии в средневековом мире в VII-XII вв. В кн. Византия между Западом и Востоком. Опыт исторической

ინსტიტუტების დამკვიდრება ჩვენში ხელს უწყობდა უფრო მჭიდრო ინტეგრაციას ბიზანტიურ ცივილიზაციასთან, რამდენად ბიზანტიური (აღმოსავლურქრისტიანული) ცივილიზაციის მიღწევათა ათვისების პროცესი უფრო სწრაფი და ეფექტური იყო იმ ქვეყნებში, სადაც არსებობდა ან ყალიბდებოდა მმართველობის ცენტრალიზებული ფორმა.¹

როცა ქართული სახელმწიფოებრიობის დაცემის მიზეზთა ძიებისას ჩვენში ბიზანტიური მოდელის არსებობასა და მის უარყოფით როლზე ვმსჯელობთ, იქნებ, მართებული იყოს მეტი ყურადღების მიქცევა იგივე საგარეო ფაქტორის მნიშვნელობაზე. იქნებ, ცივილიზაციათა მიჯნაზე ყოფნამ ჩვენთანაც განაპირობა ამ ფაქტორის ჰიპერტროფირებული როლი და მისი საშინაო ფაქტორად ტრანსფორმაცია, როგორც ეს ბიზანტიის შემთხვევაში მოხდა?

სხვა საქმეა, როცა ბიზანტიის დაცემის შემდეგ ჩვენში ბიზანტიური ყაიდის სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური ინსტიტუტები შენარჩუნდა, რომლებშიც სულ უფრო ძლიერდებოდა აღმოსავლური ელემენტები. მოგვიანებით კი მათ კარგად მოერგო „ბიზანტიური ორნამენტებითა და დასავლური აქსესუარებით დამშვენებული“ რუსული მმართველობის წესი.

ასე ყალიბდება საქართველოში სახელმწიფო აპარატის ფუნქციონის ზემოთ ნახსენები აზიური სტილი, რომელიც ჩვენი არადასავლურობის ერთ-ერთი ყველაზე მკაფიო გამოხატულებად სახელდება.²

დღეს საქართველო იმყოფება თვითგამორკვევის პროცესში და განიცდის ზემოქმედებას:

1. დასავლური ცივილიზაციის მხრიდან;
2. დასავლურსა და სლავურ-მართლმადიდებლურ ცივილიზაციებს შორის გახლეჩილი რუსეთის მხრიდან;
3. დასავლურსა და ისლამურ ცივილიზაციებს შორის გახლეჩილი თურქეთის მხრიდან.

ჩვენი საზოგადოების ერთი ნაწილი იღებს ამა თუ იმ ცივილიზაციის გავლენას,

характеристики. СПб., 1995, с. 16;

¹ Оболенский Д. Византийское содружество наций. М., 1998, с. 299;

² ნიქარაძე გ., თანამედროვე ქართული საზოგადოება პოლიტიკური ქვეყნის ასპექტში. გაზ. „განახლებული ივერია“, თბ., 2000, 1-2, გვ. 11;

ანუ დასაყრდენი და გამტარია მისთვის, ხოლო მეორე ნაწილი, პირიქით, ეწინააღმდეგება მას და, თავის მხრივ, ექცევა სხვა ცივილიზაციის თუ კულტურის გავლენის ქვეშ.¹

10 კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის პოლიტიკა ნეკრესის ნაქალაქარი

თანამშრომლობა საპატრიარქოსთან, ძველთა დაცვის სისტემის გაუმართაობა, ატენის სიონისა და დავით გარეჯის პრობლემები, ქართული ძეგლების რესტავრაცია თურქეთში, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები კონფლიქტურ რეგიონებში, შატილის კოშკები, თბილისის ძეგლების მერიისათვის გადაცემა, დარგის პოლიტიზება, ხალხური არქიტექტურის პრობლემები, საზოგადოების არაინფორმირებულობა – ეს იყო თემები, რომლებმაც ჰაინრიხ ბიოლის ფონდში 2010 წლის 10 მარტს გამართულ საჯარო დისკუსიაზე დარბაზში დამსწრე საზოგადოების ყველაზე დიდი ინტერესი გამოიწვია, მაგრამ მანამდე, დისკუსიის დასაწყისში, მოდერატორმა გოგი გვახარიამ მომხსენებლებს მთავარი შეკითხვით მიმართა – არსებობს თუ არა საქართველოში კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის პოლიტიკა, და თუ არის, როგორია იგი?

კითხვის პირველ ნაწილს მომხსენებლებს შორის კამათი არ გამოუწვევია, მათ მიაჩნიათ, რომ საქართველოში არის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის პოლიტიკა. კულტურული მემკვიდრეობის პოლიტიკა გახლავთ ის, რაც მოიცავს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის მექანიზმებს, – ბრძანა კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოს დირექტორმა ნიკოლოზ ვაჩიშვილმა და იქვე განმარტა, რას გულისხმობს ეს მექანიზმები: ძეგლების აღრიცხვა-პასპორტიზაცია, რისკების განსაზღვრა, ამის შემდეგ დაუყოვნებლივი რეაგირება და პრვენციული კონსერვაცია.

ნიკოლოზ ვაჩიშვილი თქმით, მეორე პარალელური მიმართულებაა ძეგლების მეცნიერულად ინტერპრეტირებული აღრიცხვა. მისივე განცხადებით, ძალიან მნიშვნელოვანია, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა არ იყოს ფოკუსირებული მხოლოდ ერთ სფეროზე და ყველა არსებულ სფეროს მოიცავდეს.

¹ <http://burusi.wordpress.com/2011/08/10/modernization>

არქიტექტორ კოკა ამირეჯიბის თქმით, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის თვალსაზრისით, დღეს საქართველოში ამ დარგში არაერთგვაროვანი სურათია. ჩვენში კულტურული მემკვიდრეობა, სამწუხაროდ, ისევაა დაცული, როგორც სხვა ყველაფერი. იმიტომ რომ ქართველები ვართ... ზიგზაგებით დავდივართ ამ გზაზე. დღევანდელი ფაზა, ამ საქმეში უფრო ქვევით სვლაა, ვიდრე ზევით, – თქვა მან და შეეცადა განემარტა ამის გამომწვევი მიზეზები.

კოკა ამირეჯიბმა კულტურის სამინისტროს ინიციატივით შემუშავებულ, თბილისისა და ბათუმის ისტორიული კულტურული საყრდენი გეგმების შესახებაც ისაუბრა და აღნიშნა, რომ ამით კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტების დონეზე მნიშვნელოვანი საქმე გაკეთდა. ძეგლების აღრიცხვა, პასპორტიზაცია, ინვენტარიზაცია, იდენტიფიკაცია, გეოინფორმაციული სისტემების გამოყენება – კოკა ამირეჯიბის თქმით, ეს ყველაფერი უმაღლეს დონეზეა გაკეთებული.

ამის შემდეგ არქიტექტორმა იმ დაღმასვლის მიზეზებზე ისაუბრა, რომელიც თავის მოხსენების დასაწყისში ახსენა და თქვა, რომ 2008 წლის ივნისში პარლამენტის მიერ კულტურული მემკვიდრეობის კანონში ცვლილებების შეტანამ ამ საქმეს სერიოზული ზიანი მიაყენა. როგორც კოკა ამირეჯიბმა განმარტა, ამ ცვლილებებმა ხელ-ფეხი გაუხსნა ინვესტორებს და არაკეთილსინდისიერ მენაშენებს, რომ მათ არაკორექტული ინტერვენციები შეეტანათ ძეგლებში, რაც სერიოზული ხარვეზი იყო.

კოკა ამირეჯიბმა ის კონკრეტული მაგალითებიც დაასახელა, რომლებმაც საზოგადოების ყველაზე დიდი პროტესტი და უკმაყოფილება გამოიწვია, მათ შორის მირზა შაფის ქუჩა, რიყე, ჯავახიშვილის დაღმართი და იმელის შენობა.

დისკუსიის მესამე მომხსენებელი, არქიტექტორ-რესტავრატორი ნესტან თათარაშვილი მთავარ პრობლემად იმას მიიჩნევს, რომ პროექტების ავტორებს, არქიტექტორებს ნაკლები ძალაუფლება აქვთ, საპროექტო სამუშაოს შესრულების შემდეგ მათ აღარ ეძლევათ საშუალება, შემდგომ სამუშაოებშიც მიიღონ მონაწილეობა და ჩაერთონ თუნდაც დაფინანსების საკითხებში, რასაც საბოლოოდ ძეგლის რეაბილიტაციისთვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. მისივე თქმით, იმაზე არავინ დაობს, რომ სახელმწიფოში კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის

პოლიტიკა არსებობს, მაგრამ ამ პოლიტიკის განსაზღვრისას სერიოზული შედეგომები იყო დაშვებული, სისტემური ცვლილებების ნაცვლად, რასაც ეს დარგი მოითხოვდა, პატარ-პატარა სამუშაოები ჩატარდა.

არქიტექტორ-რესტავრატორის თქმით, მეცნიერება და ძეგლის რესტავრაცია სინთეზური პროცესი უნდა იყოს, რაც წლების განმავლობაში დიდ პრობლემას წარმოადგენდა. მანვე ერთ-ერთ პრობლემად კულტურის სამინისტროსთვის თბილისის ძეგლების მოვლა-პატრონობის უფლების ჩამორთმევა და თბილისის მერიისთვის ამ საკითხების გადაცემა დაასახელა. უმთავრეს პრობლემად კი მომხსენებელს ამ დარგის პოლიტიზება მიაჩნია და ამბობს, რომ დარგს პროფესიონალები უნდა წარმართავდნენ და არა პოლიტიკოსები.

მოდერატორმა გოგი გვახარიაშვილმა გულისტკივილით აღნიშნა, რომ მომხსენებლებმა ნაკლებად გაამახვილეს ყურადღება იმ მთავარ პრობლემაზე, რომელიც არის საკულტო არქიტექტურის რესტავრაციასთან დაკავშირებით და რაც ფარისევლურ დამოკიდებულებაში გამოიხატება, და არც იმაზე უსაუბრიათ, თუ ვინ ქმნის პრობლემებს და წინააღმდეგობებს ამ საქმიანობაში. მისივე თქმით, ეს მთელი საზოგადოების პრობლემაა, ხშირად შედარებით უმნიშვნელო ობიექტებს უფრო მეტი ყურადღება ექცევა და არაეინ აპროტესტებს სომხური და კათოლიკური ეკლესიების საველალლო მდგომარეობას.

ნიკოლოზ ვაჩიშვილის თქმით, კანონით, სახელმწიფო იცავს ყველა ძეგლს მისი წარმომავლობის მიუხედავად, იქნება ეს სომხური, აზერბაიჯანული თუ კათოლიკური. თუმცა რეალურად, ბიუჯეტიდან ბირითადი თანხა იმ მემკვიდრეობაზე იხარჯება, რომელიც განსაზღვრავს, პირველ ყოვლისა, საქართველოს იდენტურობას. მანვე თქვა, რომ ბალანსის დაცვაც ხერხდება და ამის მაგალითად დაასახელა ონის სინაგოგა, რომელსაც უკვე ჩაუტარდა რესტავრაცია.

ნიკოლოზ ვაჩიშვილმა ასევე ახსენა სომხური ეკლესიების თემა, რომელიც სულ უფრო აქტუალური ხდება და თქვა, რომ მთავარი პრობლემა იურიდიული ხასიათისაა და ძეგლების მფლობელების განსაზღვრაში მდგომარეობს, ეს კი ძალიან რთულ და სენსიტიურ საკითხებთან არის დაკავშირებული და სცდება კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სფეროს. „სომხურ ტაძრებს არ ჰყავს იდენტურობის მფლობელი და მრევლი, თუ ეს პრობლემა გადაილახება და

სახელმწიფო ჩადებს ფულს, აუცილებლად უნდა მოვითხოვოთ საპირწონედ სომხეთში არსებული ქართული ძეგლების რეაბილიტაცია, იმიტომ რომ ანალოგიური პრობლემები არსებობს სომხეთშიც, როგორც საქართველოში, ისე სომხეთში ამ ძეგლების რესტავრაციისთვის თანხები ურთიერთშეთანხმებით უნდა დაიხარჯოს, განმარტავს ნიკოლოზ ვაჩეიშვილი.

11 კულტურის საკითხების გაშუქება ქართულ მედიაში

საინტერესოა, როგორ და რა სიხშირით აშუქებს ქართული მედია კულტურის საკითხებს. ამ თემასთან დაკავშირებით მონიტორინგი ჟურნალისტმა ნინო კვირიკაშვილმა ჩაატარა. ნაშრომში 2011 წლის 10 ოქტომბრიდან 10 ნოემბრამდე გამოქვეყნებული სტატიებისა და სიუჟეტების ანალიზია კულტურის თემებზე.

გაანალიზებული იყო გაზეთებში – „რეზონანსი“, „კვირის პალიტრა“ და „24 საათი“ გამოქვეყნებული პუბლიკაციები. ასევე ტელევიზიების – „რუსთავი 2“, „იმედი“, „საზოგადოებრივი მაუწყებელი“, „მაცსტრო“ და „კავკასიაზე“ მთავარ გამოშვებებში გასული სიუჟეტები.

გამოქვეყნებული მასალების გასაანალიზებლად გამოყენებული იყო შემდეგი კრიტერიუმები: საკითხის მნიშვნელოვნება; სიზუსტე, ბალანსი, წყაროების რაოდენობა და სპეციფიკა, წერის სტილი, მასალის სტრუქტურა, ციტატები, ლიდი, ემოციური მასალის შესაბამისობა.

კვლევამ აჩვენა, რომ ქართული მედია, ერთის მხრივ, კულტურის საკითხისადმი დიდ ინტერესს ავლენს, თუმცა, საკითხების სპექტრის, მრავალფეროვნების და ჟურნალისტიკის სტანდარტებთან შესაბამისობის თვალსაზრისით მრავალ ხარვეზს შეიცავს. მაგალითად, თემატიკა ხშირად აბსოლუტურად ერთფეროვანია – ხშირია თემების დამთხვევა (მოამბის, კურიერის და ქრონიკის მაგალითზე), ზოგჯერ არა თუ მარტო თემის, მთლიანად სიუჟეტები იმეორებენ ერთი მეორეს. ვხვდებით სხვადასხვა არხებზე გასულ სიუჟეტებში ერთსა და იმავე რესპოდენტებს, ერთსა და იმავე სინქრონებს და ხშირად კადრებსაც კი, რაც განსაკუთრებით თვალში საცემია სწორედ მაშინ, როცა საქმე კულტურის საკითხის გაშუქებას ეხება. მოგხსენებათ, ამ თემატიკაზე შექმნილ სიუჟეტს უფრო მეტად მოეთხოვება ავტორების მხრიდან ორიგინალური მიდგომა და

კრეატიულობა, ვიდრე ნებისმიერ სხვა თემაზე გაკეთებულ რეპორტაჟს.

ქართულ ტელევიზიებში კულტურის თემატიკის გაშუქების რაოდენობრივი მონიტორინგის შედეგების თანახმად, ერთი თვის განმავლობაში ტელევიზიებში გასულია:

არხი	სიუჟეტების რაოდენობა
„მომამე“, საზ. მაუწყებელი	60 სიუჟეტი
„კურიერი“, რუსთავი 2	55 სიუჟეტი
„ქრონიკა“, იმედი	52 სიუჟეტი
„ახალი ამბები“, მავსტრო	19 სიუჟეტი
„დღეს“, კავკასია	3 სიუჟეტი

როგორც კვლევა გვიჩვენებს, კულტურის თემატიკის გაშუქების რაოდენობის თვალსაზრისით საზოგადოებრივი მაუწყებელი ყველა არხს უსწრებს. მას ფეხდაფეხ მიჰყვება კურიერი და ქრონიკა.

სპეციფიურია ისიც, რომ „მომამე“ კულტურის ცალკე ბლოკს უთმობს, ცალკე წამყვანით და განსხვავებული სტუდიით. იგივე ხდება იმედზეც. ტელეკომპანია „იმედის“ სიახლეა ის, რომ ბოლო ხანებში საინფორმაციო გამოშვებებში კულტურის თემატიკის გაშუქების დროს შემოტანილია თოქ-შოუს ელემენტი, კერძოდ: სალომე არშბას (კულტურის ბილიკის წამყვანს) ეთერში ჰყავს სტუმრები.

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ძირითადი გზავნილები, რაც ქართულ მედიაში კულტურის თემების გაშუქებისას ჰარბობს, კულტურული თემატიკის რეკლამირებასთან არსი დაკავშირებული და არა ანალიზთან და შეფასებასთან; ტელევიზიებში ძირითადად ინფორმაციული ხასიათის სიუჟეტები გვხვდება მოსალოდნელ გამოფენებზე, კინო და თეატრალურ პრემიერებზე, მოდის ჩვენებებზე, ამა თუ იმ არხის სატელევიზიო პროდუქტზე და ა. შ. სიუჟეტები არის პოზიტივის შემცველი, მაგრამ უფრო მეტად სარეკლამო ხასიათის და თითქმის არსად არ ჩანს არც პრობლემის დასმა და არც თუნდაც ზემოთ აღნიშნული რომელიმე კულტურული მოვლენის კვალიფიციური ანალიზი. თითქმის არც ერთ სიუჟეტში არაა საუბარი თავად მოვლენის მნიშვნელობაზე დამოუკიდებელი ექსპერტული კუთხიდან.

კულტურის თემაზე ქართულ სატელევიზიო ეთერში გასული სიუჟეტები უმეტესად ნიუისის ან ფიჩერისსი ჟანრშია გაკეთებული. თუმცა, ზოგჯერ იმდენად

სკარბოზს სარგულამო სტილი, რომ კულტურის თემატიკაზე შექმნილი საინფორმაციო სიუჟეტები პროპაგანდას ემსგავსება. იმ სიუჟეტებში კი, სადაც საუბარი პრობლემურ საკითხებს ეხება (მაგალითად, ოშკის შესახებ სიუჟეტში, მაესტრო 12 ნოემბერი), არის შემთხვევები, როცა დასმულია ეს პრობლემა, მაგრამ თითქმის არსად ჩანს მისი გადაჭრის გზები.

სატელევიზიო სიუჟეტების წყაროები, განხილულ პერიოდში, ძირითადად ერთგვაროვანია: სიუჟეტის ავტორები სიუჟეტს ძირითადად კულტურული პროექტის და ნამუშევრის ავტორზე და მის თანამოაზრეებზე დაყრდნობით აკეთებს, ზოგ შემთხვევაში წყაროებად გამოყენებულია ასევე მაგალითად მაყურებელი ან დამთვალიერებელი, რომელიც, როგორც წესი, პირად ემოციებზე საუბრობს;

ქართულ არხებზე წყაროების მრავალფეროვნება შეზღუდულია. სიუჟეტებში ერთი ძირითადი წყაროა წარმოდგენილი და თითქმის არსადაა დამატებითი წყარო. რასაც ზემოთაც აღვნიშნავდით, კულტურულ თემებზე გასულ სიუჟეტებში აშკარად არის არტ-კრიტიკოსების სიმცირე, მაშინ როცა ჯანსაღი კრიტიკისა და ანალიზის გარდა, მათ შეეძლოთ სიუჟეტებში მეტი დამაჯერებლობისათვის იგივე წყაროს როლი შეესრულებინათ.

გარდა ამისა, კვლევამ აჩვენა, რომ რესპოდენტების თვალსაზრისით, ე. წ. ნაციონალურ არხებზე ვხედებით ერთსა და იმავე პიროვნებებს; თვალში საცემი იყო ისიც, რომ, მაგალითად, 10 ნოემბერს „კავკასიასა“ და „მაესტროზე“ გავიდა ნიუსი „დაიცავი საქართველოს“ ლიდერის, პოეტ დავით მაღრაძის ახალი წიგნის პრეზენტაციაზე და ვერსად შევხვდით იგივე ნიუსს „რუსთავი 2“-ზე, იმედსა და საზოგადოებრივ მაუწყებელზე.

მონიტორინგის საგანი ბეჭდური მედიაც იყო. ერთი თვის მანძილზე გაზეთების რაოდენობრივმა ანალიზმა შემდეგი სურათი მოგვცა: 2011 წლის 10 ოქტომბრიდან 10 ნოემბრამდე ამ გაზეთებში კულტურის თემაზე გამოქვეყნებული იყო:

რეზონანსი - 10 სტატიის (თუ არ ჩავთვლით „რეზონანსის“ ყოველკვირეულ დამატებას „გალაქტიონი“, რომელიც უფრო ლიტერატურული დამატებაა, თუმცა კულტურის სხვა სფეროებსაც მოიცავს).

„24 საათი“ – 38 სტატია;

„ვერის პალიტრა“ – 24 სტატია

მონიტორინგის დროს გამოიკვეთა, რომ გაზეთებში გაცილებით მეტია კრიტიკული სტატიები და თუნდაც ანალიზი, ვიდრე TV სიუჟეტებში. თუმცა, ხშირ შემთხვევაში, კულტურის თემა პოლიტიკურ კონტექსტშია განხილული და არა წმინდა კულტურულ კონტექსტებში. მაგალითისათვის ავიღოთ გაზეთ „რეზონანსში“ გამოქვეყნებული რამდენიმე პუბლიკაცია.

2011 წლის 27 ოქტომბერს „რეზონანსში“ დაიბეჭდა სტატია „უნიკალური სვანური საგანძურის განადგურების საფრთხე გაიზარდა“. საუბარია სვანეთის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმში დაღუპულ საგანძურზე, რომელიც რეკონსტრუქციის გამო 28 ივნისიდან კონტეინერებშია ჩაკეტილი. ავტორი ცდილობს მაქსიმალურად დაგვანახოს, თუ რა საფრთხეს უქმნის ეს ფაქტი თავად საგანძურს, მაგრამ თემა გარკვეულ შემთხვევაში ცდება მხოლოდ კულტურულ კრიალში საკითხის განხილვას და პოლიტიზირებული სტატიის სახეს იღებს. სტატიის იმ ნაწილში, სადაც საუბარია პარლამენტის პლენარულ სხდომაზე სვანეთის საგანძურის საკითხის ირგვლივ გამართულ მწვავე დებატებზე, ვკითხულობთ: „ფრაქციის სხდომაზე ხელსუფლების წარმომადგენლები არ მისულან და რომც მისულიყვნენ, პარლამენტარ დიმიტრი ლორთქიფანიძის და გიორგი ცაგარეიშვილის თქმით, მინიმუმ უკან წაიღებდნენ წინა დღეს პარლამენტის პლენარულ სხდომაზე გაკეთებულ განცხადებებს, რომ საგანძური შესანიშნავადაა დაზიანებული და აფიოტაჟის საფუძველი არ არსებობს“.

ამ ტექსტში აშკარად ჩანს ავტორის დამოკიდებულება თავად მოვლენის და მოვლენაში ჩართული პირების მიმართ. მაშინ, როცა საქმე ამ მართლაც პრობლემურ საკითხს ეხება, ასეთმა დამოკიდებულებამ შესაძლოა მკითხველში უკუერეჟიცია გამოიწვიოს, რადგან თავისი შინაარსით ეს საინფორმაციო შინაარსის სტატიაა და არა რეცენზია კულტურულ მოვლენაზე. სადაც ავტორის (რომელიც იმავდროულად ექსპერტიც შეიძლება იყოს) პოზიცია, შეიძლება, მკვეთრად იყოს გამოკვეთილი.

მნიშვნელოვანია, რომ სტატისტიკაში არ გხვდება ხელსუფლების წარმომადგენელთა პოზიცია. თუმცა დასაფასებელია, რომ იმავე სტატიაში ვხვდებით უფრო კვალიფიციურ შეფასებებსაც, სადაც ჟურნალისტი ცდილობს

პრობლემის სიმწვავე სპეციალისტების კომენტარებით შეაფასოს, რაც მასალას უფრო მეტ დამაჯერებლობას მატებს.

საინტერესოა „რეზონანსში“ 7 ნოემბერს გამოქვეყნებული წერილი „ვაყას კონკურსი თუ...?“ რომელიც მუსიკათმცოდნე იუნონა აფაქიძეს ეკუთვნის. ეს წერილი ერთ-ერთი მაგალითია იმისა, თუ როგორც ირღვევა ხშირად პუბლიკაციებში ნეიტრალური ენა და რამდენად ხშირია დაუსაბუთებელი კრიტიკა, რომელიც ზოგჯერ სიძულვილის ენაშიც კი გადადის. კონკრეტულად ამ შემთხვევაში ავტორი ლანძღავს (ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით) პროდიუსერ მარინა ბერიძეს. „ქ-ნი მარინა ბერიძე ტრახახობს თავისი განათლებით, თუმცა ვერ უკრავს. ცოტა ხნის წინ, მან გამოჩენილ მომღერალს ლონდონში კონცერტი ჩაუგდო... კონსერვატორიის დამთავრება მან რის ვაი-ვაგლახით შეძლო“ და ა. შ.

აქვე ავტორი იყენებს დამცინავ ფრაზებს „ქალბატონი ერუდიტი“, გამარჯვებულთა „მედვერები“, „უვიცები, გაუნათლებლები“ და ა. შ.

მსგავსი ენობრივ ფრაზეოლოგია და შეურაცხყოფელი გამონათქვამები სოლიდური და ანგარიშგალდებული მედიისათვის აბსოლუტურად მიუღებელი უნდა იყოს. არადა პუბლიკაციაში აშკარად კონკრეტულად და შეიძლება ითქვას, საკმაოდ კარგად არის დასმული მთავარი პრობლემა – ანუ ავტორს სურს მიიღოს პასუხი კითხვაზე – „რატომ ჩატარდა ვაყას კონკურსი დახურულად? რატომ არ არის ცნობილი დღემდე კონკურსანტები და მათი რაოდენობა? რატომ არის ჟიურის შემადგენლობა დღემდე უცნობი?“

გაზეთ „რეზონანსს“ აქვს ყოველკვირეული დამატება „გალაქტიონი“, რომელიც კვირაში ერთხელ გამოდის და მთლიანად ხელოვნებას ეძღვნება. დამატებაში ნახავთ როგორც ლიტერატურულ სიახლეებს, ასევე რევიუს მუსიკაზე, ფოტოგრაფიაზე, მხატვრობასა და ა. შ. აქ შეხვდებით ექსკლუზიურ მასალებს და ისეთ თემებს, რომლებიც სხვაგან არცერთ TV თუ ბეკდურ გამოშვებაში არ შეგვხვედრია. მაგალითად, ამ მხრივ საინტერესოა 23 ოქტომბრის „გალაქტიონში“ გამოქვეყნებული მასალა მე-19 საუკუნის ქართველ ფოტოგრაფზე ვასილ როინიშვილზე (ავტ. მაია ყაზარაშვილი). ასევე საინტერესოა და გაშუქებული ოქტომბრის ნომრებში თბილისის საერთაშორისო თეატრალური ფესტივალი.

ლელა ოჩიაურის რეცენზია „მალკოვიჩი ჯოჯოხეთში ემება“ იმ იშვიათ გამონაკლისს წარმოადგენს ქართულ ბეჭდურ მედიაში, რასაც კვალიფიციური შეფასება ეწოდება. ზოგადად, უნდა ითქვას, რომ „რეზონანსის“ დამატება „გალაქტიონი“ საკმაოდ საინტერესო გამოშვებაა, თუმცა მის პუბლიკაციებს „რეზონანსის“ მთავარი გამოშვების კრილში ვერ განვიხილავთ, რადგან ის მხოლოდ ყოველკვირეული დამატებაა.

პრობლემა კარგადაა დასმული ასევე „კვირის პალიტრის“ სტატიებში ოშკის შესახებ. „ოშკის გადარჩენის ერთადერთი გზა?!“ – ეწოდება 24-30 ოქტომბრის ნომერში დაბეჭდილ სტატიას. ავტორი სტატიის დასაწყისშივე გვამცნობს, რომ „ოშკის ტაძარს გადარჩენის რეალური პერსპექტივა გაუჩნდა. ბეგლთა მსოფლიო ფონდმა ოშკი 2012 წლის საზედამხედველო სიაში შეიტანა“.

ამის შემდეგ უკვე ავტორი წარგვიდგენს ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორს ირინე გივიაშვილს, რომელიც, ერთი მხრივ, საუბრობს თავად ამ ფონდის მნიშვნელობაზე და, მეორე მხრივ, ყვება, როგორ მოხდა ოშკის შესახებ ფონდში განაცხადის შეტანა. აქვე მოყვანილია მასალები თურქული პრესიდან, რომელიც საქართველოსა და თურქეთს შორის ტაო-კლარჯეთის ბეგლებზე მოლაპარაკებებს ეხება.

ოშკის თემა, როგორც ჩანს, ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური იყო აღებული დროის მონაკვეთში ანუ 10 ოქტომბრიდან 10 ნოემბრამდე. მას ვხვდებით გაზეთ „24 საათშიც“. ავტორი სოფო კილასონია სტატიამი „დავიწყებულ ოშკის პერსპექტივა“ პირდაპირ სვამს კითხვას – „გადაარჩენენ თუ არა საერთაშორისო ორგანიზაციები ქართულ ბეგლს?“

ავტორი შეფასებებს თავად აკეთებს – „მამინდელი პათეტიკაც და სიხარულიც მეცნიერების საკუთრებად დარჩა, ერთმანეთისთვის გაცვლილ სიტყვებად ანდა სადმე ფურცლებზე დარჩენილ ტექსტებად“ და იქვე აკეთებს დასკვნას – „მაგრამ პროცესი კიდევ ერთხელ და უფრო დიდი ხნით შეჩერდა“.

ავტორი სტატიის დასაწყისში ჯერ ხელოვნებათმცოდნე ირინე გივიაშვილის შესახებ საუბრობს, რომელიც ერთ-ერთი ინიციატორი იყო მსოფლიოს ბეგლთა ფონდში ოშკის შესახებ დოკუმენტაციის წარდგენის და ამის შემდეგ გვთავაზობს ინტერვიუს მარიკა დიდებულისძესთან, გ. ჩუბინაშვილის სახ. ქართული

ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის კვლევის ეროვნული ცენტრის ხელმძღვანელთან. ესაა ერთგვარი შეფასება და პროგნოზი იმისა, თუ რა ბედი ელის მომავალში ოშკის ძეგლს და რამდენად რეალურია მისი გადარჩენა.

იმავე ავტორს ეკუთვნის 15 ოქტომბრის „24 საათში“ გამოქვეყნებული სტატია „მიმინო – ლამაზი ძეგლი თბილისში“. შეიძლება ითქვას, რომ ესაა ყველაზე სრულფასოვანი შეფასებითი მასალა არამარტო ძეგლის, როგორც მხატვრული ღირებულების, არამედ თავად ამ ძეგლის დადგმის ფაქტისაც. ჟურნალისტი კრიტიკას არ იშურებს მიმინოს ძეგლის ავტორის ზურაბ წერეთლის მიმართ:

„თუკი პოლიტიკოსების აზრს არ გავითვალისწინებთ, რომ ეს არის ლამაზი მონუმენტი და თანამეგობრობის სიმბოლო, სხვა აღარც არაფერი დაგვრჩება მისი დადგომის „კეთილ“ არგუმენტად“. „დააკვირდით როგორი გამეშვებულია ფიგურები, როგორი ფრონტალურად აღქმადია ეს მრგვალი ქანდაკება... რამდენად კიჩური და სასაცილოა ამ ადამიანების გამომეტყველება...“ „პაკრიშვებით“ ხელდაშვებულ ფრუნზიკა მათდამი (იგულისხმება ეთნიკური სომხები) პატივისცემის გამომხატველი ვერ გახდება და არც უნდა გახდეს“... ესაა კრიტიკა, თუმცა ვერც ერთ ამ ფრაზას ვერ დავარქმევდით შეურაცხყოფას ვისამე პიროვნების და ვერც სიბუღილის ენაში დავადანაშაულებთ ავტორს. თუმცა აქაც თავს იჩენს ერთი პრობლემა – ჟურნალისტი მთლიანად თავის თავზე იღებს კრიტიკოსის და საზოგადოებრივი აზრის გამხმევანების ფუნქციას. გასაგებია და გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ ავტორი ჟურნალისტური მოღვაწეობის გარდა, ხელოვნებათმცოდნეა, მაგრამ ურიგო არ იქნებოდა სხვა კოლეგების კომენტარიც მოემველიებინა. მითუმეტეს მაშინ, როცა სტატია მოგვითხრობს იმ საპროტესტო აქციაზე, რომლის მთავარი ლოზუნგი იყო „STOP ZURA“ და რომლის თანხლებითაც გაიმართა ძეგლის გახსნა. სხვა პუბლიკაციებისაგან განსხვავებით აქ მეტ-ნაკლებად, საკითხის როგორც ღირებულებითი, ასევე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ასპექტია გადმოცემული. ზოგადად გაზეთ „24 საათის“ სასარგებლოდ უნდა ითქვას, რომ გამოცემა ერთ-ერთი ბედნიერი გამონაკლისია, რომელიც საქართველოში მიმდინარე თანამედროვე ხელოვნების თითქმის არც ერთ მნიშვნელოვან მოვლენას გვერდს არ უვლის – იქნება ეს თანამედროვე არტი, კინო თუ მუსიკა.

„24 საათს“ აქვს დამატება, რომელიც ასევე მხოლოდ კულტურულ მოვლენებს აშუქებს, თუმცა როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არც გაზეთის მთავარი გამოშვება ჩამოუვარდება მას მთავარი კულტურული მოვლენების გაშუქების თვალსაზრისით. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თანამედროვე ხელოვნების ფესტივალი „არტისტერიუმი“, რომელიც საქართველოში მოღვაწე თანამედროვე არტისტებისთვის მართლაც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან მოვლენას წარმოადგენს, პრესაში და მათ შორის „24 საათში“ სრულყოფილად გაშუქდა. ორი კვირის მანძილზე გამართულ არტისტერიუმს გაზეთი რეგულარულად უბღვნიდა პუბლიკაციებსა და სტატიებს. პირველი პუბლიკაცია 1 ნოემბერს გამოქვეყნდა სათაურით „თავისუფალი ვარდნა თავისუფალი სივრცის ასათვისებლად“, სადაც როგორც სათაურიდანაც ჩანს, საუბარია თავად არისტერიუმის მნიშვნელობასა და იმ სივრცის დანიშნულებაზე, რომელიც აშკარად ასათვისებელია საქართველოში თავისუფალი არტისტების მიერ. სტატიაში არის ასევე საკმაოდ საინტერესო ინტერვიუ არტისტერიუმის კურატორთან, მაგდა გურულთან.

მიუხედავად იმისა, რომ თემატიკა კულტურას ეხება, მონიტორინგის პერიოდში ხშირია შემთხვევა, როცა სტატიაში წყაროდ გამოყვანილია რომელიმე პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენელი ან პოლიტიზირებული პიროვნება, რომელიც საკითხს პოლიტიკურ კრილში განიხილავს. მაგალითად, სვანეთის საგანმურობის შესახებ მასალაში (გაზეთი „რეზონანსი“, 27 ოქტომბერი ძირითადი წყარო არის მედიაკავშირ „ობიექტივის“ ჟურნალისტი, რომელიც როგორც თვითმხილველი, ისე ჰყვება ამბავს. დამატებით წყაროებად კი ავტორს მოყავს საგანმურობის გადასარჩენად შექმნილი სპეციალური ჯგუფის წევრების კომენტარები, რაც მისასალმებელია. მაგრამ ეს დაინტერესებული მხარეა. ალბათ უმჯობესი იქნებოდა თავად ჩასულიყო ადგილზე და საკუთარი თვალით ენახა კორესპონდენტს სვანეთის საგანმურობის მდგომარეობა ანუ ფაქტი გადაემოწმებინა ან ადგილზე ან ნეიტრალურ პერსონებთან. ხშირია შემთხვევები, როცა ავტორები მთლიანად ერთი მხარის გავლენის ქვეშ ექცვიან და საერთოდ უგულებელყოფენ მოპასუხე მხარეს. ასევე შეინიშნება წყაროს მოხსენიება განზოგადებულად, მაგალითად, „ამბობენ“, „როგორც ჩვენთვის ცნობილი გახდა“, „სპეციალისტთა განცხადებით“ და ა. შ.

ქართულ პრესაში ხშირია შემთხვევა, როცა ჟურნალისტი თავად გვევლინება წყაროდ და მოვლენის შეხუასებლად, რაც იმაზე მიუთითებს რომ ხშირად თავად ჟურნალისტები მიკერძოებულები არიან და ამა თუ იმ პოლიტიკურ ჯგუფის გავლენის ქვეშ ექცევიან, რაც საბოლოოდ უარყოფითად აისახება ჟურნალისტური სტანდარტების დაცვაზე. შეიძლება ითქვას, რომ კულტურის საკითხების გაშუქების დროსაც საქართველოში პრობლემას წარმოადგენს როგორც ბალანსის დაცვა, ასევე წყაროს გადამოწმება.

კვლევის თანახმად, რომ ძირითადი მესიჯები, რომელიც ქართულ პრესაში კულტურის თემების გაშუქების დროს გვხვდება, შემდეგია – საფრთხე, რომელიც ემუქრება კულტურულ ძეგლებს; მიკერძოებულობა და არაობიექტურობა მოუბიზნესში; უგემოვნება და დაბალი ხარისხი ხელოვნების ამა თუ იმ სფეროში (კინო, მუსიკა და ა. შ.); გულგრილობა კულტურის სფეროში არსებული პრობლემების მიმართ ხელისუფლების მხრიდან და სხვ.

ზოგადად, კვლევამ აჩვენა, რომ სატელევიზიო სიუჟეტები უფრო დაბალანსებულია და ერთგვარად უფრო ახლოსაა პროფესიულ სტანდარტებთან, ვიდრე საგაზეთო პუბლიკაციები. თუმცა, ამავე დროს, ტელემედიაში პრესისაგან განსხვავებით, პრაქტიკულად მინიმუმამდეა დაყვანილი კულტურის პრობლემების განხილვა და ანალიზი;

ამასთან, ორივე შემთხვევაში ვხვდებით ერთსა და იმავე პრობლემას – წყარო არის ხშირად ნაკლებად სარწმუნო, ჟურნალისტები საუბრობენ თითქმის ერთი და იგივე ტექსტებით, ხშირად ადგილი აქვს პროპაგანდას და არა ჟურნალისტიკას (ეს ძირითადად ტვ-ს ეხება) და არის შემთხვევები, როცა ჟურნალისტი მიკერძოებულია (ეს ეხება როგორც ტვ-ს, ასევე პრესასაც). ორივეგან ვხვდებით ასევე საკითხის ნაკლებად ჩადრმავების პრობლემას და სკანდალურ ტონს, რაც კიდევ ერთხელ მიუთითებს იმაზე, რომ თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტებისგან ქართული ჟურნალისტიკის დიდი ნაწილი ჯერ კიდევ შორსაა.

თუ როგორ უნდა გაშუქდეს რელიგიური საკითხები მასმედიაში – ამ საკითხებთან დაკავშირებით არასამთავრობო ორგანიზაცია „თავისუფლების ინსტიტუტის“ ოფისში სემინარი ჩატარდა. საპატრიარქოს პრესცენტრის წარმომადგენელი ზურაბ ცხოვრებაძე ჟურნალისტებს ყველაზე დიდ ცოდვად

ელემენტარული რელიგიური ტერმინოლოგიის უცოდინარობას უთვლის. როგორც მან განაცხადა, რელიგიურ საკითხებზე წერას დილეტანტებს არ უნდა ანდობდნენ. ზურაბ ცხოვრებაძე ბასილ მკალავიშვილის „აღზევებასაც“ მთლიანად მასმედიას აბრალეხს: „მასმედია ავადმყოფურადაა დაინტერესებული ამ ადამიანის თითოეული ნაბიჯით“. მისი თქმით, მკალავიშვილი ბევრ რამეს სწორედ მასმედიის ემხით აკეთებს: „მან იცის, რომ, რაც უნდა მოიმოქმედოს, ნახევარ საათში ტელევიზიით უჩვენებენ. მეორე დღეს კი გაზეთების „ფავორიტად“ იქცევა. საპატრიარქოს წარმომადგენელი მასმედიას დიდ ნაკლად უთვლის იმასაც, რომ ინტერესს მხოლოდ ეკლესიური დღესასწაულების და სხვადასხვა ხმაურიანი ღონისძიების მიმართ იჩენს, ზოგადი რელიგიური პრობლემები კი ჩრდილში ექცევა. „თავისუფლების ინსტიტუტის“ წარმომადგენლებმა კი აღნიშნეს, რომ მასმედიამ ისიც უნდა გაითვალისწინოს, რომ საქართველოში მართლმადიდებელ ქრისტიანთა გვერდით სხვა აღმსარებლობის წარმომადგენლებიც ცხოვრობენ.

„სრულიად საქართველოს მუსლიმთა სამმართველოს“ მუფთი ჯემალ პაქსაძე მიიჩნევს, რომ რელიგიური უმცირესობების სამართლებრივ სტატუსთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ცვლილება სამუფთოსთვის ეფექტურია: „ამ ცვლილების შემდეგ ჩვენ დავარეგისტრირეთ თბილისისა და ბათუმის ცენტრალური მეჩეთები, ასევე, მიმდინარეობს საქართველოში არსებული ყველა სუნიტური და შიიტური მეჩეთის რეგისტრაცია“.

მუსლიმური სამუფთოს ხელმძღვანელი ამბობს, რომ წლების განმავლობაში მათ პრობლემები ექმნებოდათ ფინანსურ გადარიცხვებთან დაკავშირებით, ვერ ხერხდებოდა კომუნალური გადასახადების გადახდაც, რადგან არ არსებობდა კონკრეტული აბონენტი: „მეჩეთის პირველ სართულზე გვაქვს ოჯარით გაცემული ფართობი. საკანონმდებლო ცვლილებამდე ვერ ვახერხებდით საიჯარო ხელშეკრულებების სამართლებრივ ჩარჩოში მოქცევას. საიჯარო თანხას ვიღებდით ხელზე, რაც პრობლემებს გვიქმნიდა. ახლა ეს საკითხი მოწესრიგდა და ყველა ფინანსური ოპერაცია ბანკის მეშვეობით წარმოებს. ჩვენც ვართ მომზრე, რომ ყველა ჩვენი საქმიანობა ღია იყოს“.

კითხვაზე, რა პრობლემა ვერ გადაჭრა რელიგიური ორგანიზაციების რეგისტრაციის შესახებ მიღებულმა კანონმა? – ჯემალ პაქსაძე პასუხობს:

„პრობლემები არსებობდა მეჩეთების მშენებლობასთან დაკავშირებით. გვინდა ახალი მეჩეთის აგება, რადგან მრევლს არ ჰყოფნის სამლოცველო დარბაზი. გვინდა, ამ საკითხში ქართველი მუსლიმებისა და ქრისტიანების თანადგომა მივიღოთ“.

ჯემალ პაქსაძეს არ ეთანხმება არასამთავრობო ორგანიზაცია „თეოლოგთა კავშირის“ ხელმძღვანელი თემურ გორგაძე, რომელიც მოკლე პერიოდით „ტელეარხ 25“-ში გადაცემის – „ყველაფერი ისლამის შესახებ“ – წამყვანი იყო. მისი აზრით, მუსლიმური ორგანიზაციებისათვის და „ალბათ, სხვებისთვისაც“ არსებითად არაფერი შეცვლილა:

ჩემი აზრით, სამუფთოსთვის არც არაფერი შეცვლილა. ეს იყო თამამი სახელმწიფოს მხრიდან, რადგან თუ კანონის მე-9 პუნქტს ჩავხედავთ, იქ წერია, რომ საჯარო სამართლის იურიდიული პირები მოქმედებენ არასამეწარმეო იურიდიული პირის შესახებ მოქმედი კანონით. თუკი მე მაინც იმ კანონით უნდა ვიხელმძღვანელო, რითიც ვსარგებლობდი, რა აზრი აქვს, „მპს“ ვიქნები, „სსიპი“ თუ „აიპი“?!

თემურ გორგაძის აზრით, მოქალაქემ სრულფასოვნად რომ იგრძნოს თავი, ამისთვის კანონი კი არა, ხელისუფლების ნება უნდა არსებობდეს:

„ჩემი აზრით, ეს კანონი უფრო პრობლემურია, ვიდრე დადებითი, იმიტომ, რომ მეჩეთები დარეგისტრირებული იყო „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა სამმართველოს“ სახელზე, რომლის დამფუძნებლები კონკრეტული ფიზიკური პირები არიან და რომელიც ახალი კანონის მიღებისთანავე შეერწყა იმავე სახელწოდების სამმართველოს“.

საჯარო რეესტრის მონაცემებით, საქართველოს მუსლიმთა სამმართველოს დამფუძნებელი, წესდების მიხედვით, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრის თანაშემწე ემილო ჯახგულიაძე და ქვემო ქართლში სახელმწიფო რწმუნებულ-გუბერნატორის მოადგილე ჰუსინ იუსუბოვი არიან. საქართველოს ბუფთი ჯემალ პაქსაძე, რომელიც ახალი კანონის მიღებამდე არსებული სამმართველოს ერთ-ერთი დამფუძნებელი იყო, შერწყმულ სამმართველოში მხოლოდ უფლებამოსილი პირის სტატუსით სარგებლობს.

„თუკი ეს პირები ოდესმე ამ ორგანიზაციის გაუქმებას მოინდომებენ, სამუფთოს ქონებაც კითხვის ნიშნის ქვეშ დარჩება. იმ პირებს კი, ვინც სამმართველო

დააფუძნა, არანაირი შეხება არ აქვთ ისლამთან და ნეგატიური კუთხით დაინტერესებული პირები არიან” – ამბობს გორგაძე.

საკანონმდებლო ცვლილების ეფექტურობაზე ბათუმის კათოლიკური ეკლესიის წინამძღვარი გაბრიელ ბრაგანტინი საუბრობს, თუმცა დასძენს, რომ ჯერჯერობით არსებითი ცვლილება ამ კანონის მიღების შემდეგ ეკლესიის შიგნით არ მომხდარა:

„სამართლებრივად დარეგისტრირდით, მაგრამ ეს პირველი ნაბიჯებია. იმაზე ვმუშაობთ, რომ ჩვენი საკუთრება გაფორმდეს კათოლიკური ეკლესიის სახელზე. მანამდე ეს ყველაფერი სხვადასხვა იურიდიული კავშირის სახელზე იყო დარეგისტრირებული“.

პადრე ბრაგანტინს მიაჩნია, რომ სადაო ქონება კვლავ სადავოდ დარჩება:

„არაფერი შეცვლილა საგადასახადო კუთხითაც, როგორც ადრე, ისევე ვიზიტებით, თუმცა სხვა კონკრეტული პროექტების განხორციელებაში, ვფიქრობ, ხელი არ შეგვეშლება. თუნდაც სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში შესვლასა და პატიმრების მონახულებაზე, რაც ადრე პრობლემა იყო ჩვენთვის“.

ბათუმში მოქმედი პროტესტანტული ეკლესიის პასტორი ვარლამ რამიშვილიც საკანონმდებლო ცვლილების მიღებას მნიშვნელოვან ნაბიჯად მიიჩნევს:

„წინადადებულია იმ მხრივ, რომ მოხდა აღიარება, ცნობა სახელმწიფოს მიერ ყველა იმ რელიგიური ჯგუფებისა, რომლებიც აღიარებულია ევროპაში“.

როგორც პასტორი ამბობს, ადრე რელიგიურ ორგანიზაციებს უფლება არ ეძლეოდათ, დარეგისტრირებულიყვნენ როგორც ეკლესიები:

„არათუ ეკლესიის დარეგისტრირება, რელიგიური ორგანიზაციის სტატუსსაც კი არ განიჭებდნენ. ეს პრობლემა აღარ არსებობს“.

პასტორის აზრით, უფრო მნიშვნელოვანია დავსვით კითხვა, რა არის საჭირო რელიგიური გარემოს გაუმჯობესებისათვის?

„ჩემი აზრით, ამ ცვლილებამ გამოძახილი უნდა ჰქონდეს სხვადასხვა კანონში. სისხლის სამართლის კოდექსში ისედაც არის ჩადებული მუხლი, რომლითაც რელიგიურ საქმიანობაში ხელშეშლა ისჯება კანონით. საპროცესო კანონმდებლობაშიც არის გათვალისწინებული მუხლები. ამიტომ უფრო სრულყოფილი იქნება, თუკი საგადასახადო კანონმდებლობაშიც აისახება ეს

ცვლილება, რადგან რელიგიისა და შვერების თავისუფლება კონსტიტუციითაც არის გარანტირებული“.

ბათუმის ევანგელური ეკლესიის წინამძღვარი, თამაზ ხაჯიშვილი კი მიიჩნევს, რომ საკანონმდებლო ცვლილება ეკლესიას არაფერში გამოუყენებია, რადგან, მისი აზრით, ეს ცვლილება ბუნდოვანი და არაფრის მომცემია:

„ჩვენ დარეგისტრირებული ვიყავით, როგორც „ქრისტიანული კავშირი“, ხელმოვრე რეგისტრაცია არ გაგვივლია, რადგან როგორც იურისტებმა ამიხსნეს, აქ არაფერია ნათქვამი იმაზე, კანონი მაძლევს „ეკლესიად“ რეგისტრაციის უფლებას, თუ – არა. ეს მე ამ კანონით ვერ გავარკვეე. ვერც დადებითს ვხედავ ამ ცვლილებაში და ვერც უარყოფითს“.

თამაზ ხაჯიშვილის თქმით, როცა სახელმწიფო კანონს იღებს, ეს კანონი იმ ხალხის ინტერესებს უნდა ასახავდეს, ვისთვისაც კანონი იწერება;

„ჩვენთვის არავის არაფერი უკითხავს. ამიტომ არის ამდენი ბუნდოვანება. კანონი ფაქტობრივად უმოქმედოა, რადგან ამ კანონით ზურგი არ გაქვს. სახარების დარიგება გვინდოდა სკოლებში, ამის უფლებას არ გვაძლევენ. არც იმის უფლება გვაქვს, აქცია მოვაწყოთ და ქუჩაში დავურიგოთ ადამიანებს“.

რელიგიური გაერთიანება „იეჰოვას მოწმეების“ იურისტი მანუჩარ ციმინტია აღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებების მნიშვნელობაზე საუბრობს, თუმცა დასძენს, რომ ამ ცვლილებით მათ რელიგიურ კავშირს ჯერ არ უსარგებლია:

„ჩვენი რელიგიური კავშირი იმ სტატუსით არის რეგისტრირებული, როგორც თავიდანვე გვინდოდა. რეალურად კანონი ჯერ არ გამოგვიყენებია და ვერც იმას გეტყვით, მომავალში გამოვიყენებთ თუ არა რაიმეში, რადგან ძალიან ბევრი გვესმის მის ხარვეზებზე. ამიტომ დაკვირვების პროცესში ვართ. თუმცა, თუ დადებით მხარეზე ვისაუბრებთ, კარგია იმ გაგებით, რომ რელიგიურ გაერთიანებებს შესაძლებლობა მიეცათ. ისე დარეგისტრირდეს, როგორც სინამდვილეში არიან. ვფიქრობ, გარკვეული გარღვევა იყო ამ კანონის მიღება მთავრობის მხრიდან, მაგრამ ხორციის შესხმა აკლია. ამას სხვა რამ უნდა ამოყვეს, თუნდაც საგადასახადო შეღავათები. სხვა მხრივ, შეზღუდვა არ გვაქვს, შვერება, აღმსარებლობის გავრცელება, სემინარების ჩატარება თავისუფლად შეგვიძლია. ერთი რამეც არის, ამ საკანონმდებლო ცვლილების შემდეგ შეიძლება უფრო გაძლიერდეს სახელმწიფო

კონტროლი. რა ფორმით? ჯერ პირდაპირი მექანიზმები არ ჩანს, მაგრამ ეს კანონი თავისთავად მოიცავს გარკვეულ მომენტებს”.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, გასული წლის რელიგიური ორგანიზაციების შესახებ მიღებული კანონი მართლმადიდებლურმა ეკლესიამ აქტიურად გააპროტესტა. სწორედ ამ პროტესტის შედეგად კანონის თავდაპირველ ვერსიაში გაჩნდა განმარტებითი ბარათი, რომლითაც პარლამენტმა დაადგინა, რომ რელიგიურ გაერთიანებებს შეეძლებათ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად დარეგისტრირება, მაგრამ ვერ ისარგებლებენ იმ პრივილეგიებით, რის უფლებაც კანონით საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს აქვს მინიჭებული.

12 ქართული კულტურული კოდი და ევროპული ცნობიერება

აზიური და ევროპული კულტურის ზეგავლენის შედეგად უფრო და უფრო აშკარად იცვლება ქართული ტრადიციები და ცხოვრების წესი. ამჟამად, მსოფლიო გლობალიზაციის ფონზე, როცა აღმოსავლური და დასავლური კულტურა ერთმანეთს ეჯახება, ისეთი პატარა ქვეყნისთვის, როგორიც საქართველოა, ძნელია კლასიკური ეროვნული კულტურის შენარჩუნება.

ჩვენი ქვეყანა მრავალფეროვანი ტრადიციებით გამოირჩევა. მიუხედავად იმისა, რომ ევროპული სივრცის ნაწილს წარმოადგენთ ხშირ შემთხვევაში, მაინც ევროპულისგან განსხვავებული კულტურული კოდი და ეროვნულ-კულტურული ღირებულებები გვაქვს. სხვაობა განსაკუთრებით ყოფითი კულტურის დონეზეა საგრძნობი, ამასთან ზოგ შემთხვევაში საკმაოდ ღრმა და შეუთავსებელია, თანაც დაუბლეველი გააზრებულობიმიზაზველობის მიუხედავად. არნიშნულის ერთი გამოვლენაა ევროპული და ქართული დამოკიდებულება არატრადიციული სექსუალური ორიენტაციის პრობლემებისადმი.

სექსუალური უმცირესობები არის ადამიანთა ნაწილი, რომელთა გენდერული იდენტურობა, სექსუალური ორიენტირება ან ქცევა განსხვავებულია საზოგადოების უმრავლესობისაგან.

სექსუალური უმცირესობები ხშირად განიცდიან საზოგადოების წნეხს, თუმცა XX-XXI საუკუნეების ხსირად მიმდინარეობს მათი მხარდამჭერი კამპანიები.

რომლებიც მოუწოდებენ ადამიანებს ტოლერანტობისაკენ და მათი საზოგადოებასი ინტეგრაციის ხარისხის გაზრდისკენ.

სექსუალური უმცირესობების წარმომადგენლები ძირითადად არიან: გეები, ლესბოსელები, ბისექსუალები, ტრანსგენდერები, სწორედ ამ სახელწოდებით LGBT გაერთიანდნენ ეს სექსუალური უმცირესობები და შექმნეს დაჯგუფებები და ორგანიზაციები, რომლებიც ხელს უწყობენ სექსუალური უმცირესობების საზოგადოებაში ინტეგრაციას და ჰომოფობიის დაძლევას. ჩვ. წ. აღ-მდე II საუკუნესი პოლიბიუსი წერს, ღომ ვიდრე ბერძნული კულტურა სრული ძალით დაიპყრობდა რომს, მანამდე ჰომოსექსუალური კავშირები რომში არ ყოფილა გავრცელებული. სავარაუდოდ, ძვ.წ. აღ-ით 226 წელს ჩნდება კანონთა კრებული, რომელსაც ჩვენამდე არ მოუღწევია, თუმცა არსებობს ცნობები, რომელთა მიხედვითაც შეიძლება მასზე მსჯელობა. რომაული კანონმდებლობით განსაზღვრულ ურთიერთობებში საგულისხმოა ის, რომ საქრთველოშიც, არცთუ ისე შორეულ წარსულში ჰომოსექსუალიზმისადმი მსგავს დამოკიდებულებას ვხვდებით, განსაკუთრებით კრიმინალურ სუბკულტურებში. ანტიკურ რომაულ-ბერძნულ ცივილიზაციაში ჰომოფობიური დისკურსი, ფაქტობრივად, არ გვხვდება. გვხვდება მხოლოდ პედოფილიასთან დაკავშირებული ასპექტები.

XIX საუკუნე წარმოადგენს ჰომოსექსუალობის შესახებ დისკურსის ჩამოყალიბების პერიოდს. სწორედ ამ პერიოდში იწყებენ ფსიქიატრები სხვადასხვა სექსუალური პრაქტიკებისთვის სახელების დარქმევას. შესაბამისად ისინი სამედიცინო სფეროს კუთვნილება ხდება. მეცნიერების მთელი სპექტრი აყალიბებს დისკურსს სექსუალური პრაქტიკების შესახებ. ეს ტენდენცია მიზნად ისახავს სოციალური სხეულის, სოციალური მორალური სინამდის და ფიზიკური სიჯანსაღის უზრუნველყოფას. ამაში გულისხმობენ ჰიგიენას, მნიშვნელოვანია, რომ XVIII-XIX საუკუნეებიდან მოყოლებული და მანამდე, დასავლური ცივილიზაცია (იგულისხმება ქრისტიანული სამყარო) ჩამოყალიბდა საზოგადოებად, რომელიც არ ფლობს ეროტიკის ხელოვნებას. ამ სახის ხელოვნებას ვხვდებით ჩინეთში, იაპონიაში, ინდოეთში. ფუკოს თქმით, ჩვენი ცივილიზაცია არ ფლობს ეროტიკის ხელოვნებას. დასავლურ საზოგადოებაში ვხვდებით არსარების რიტუალს, რომელსაც ქრისტიანული საზოგადოება კემბარიტების დადგენისთვის იყენებს და

რომელიც დღესდღეობით უკვე სხვადასხვა სფეროში გვხვდება. 1215 წელს ლატერანის საბჭომ განსაზღვრა, თუ რა საკიროებს მონანიებას. ამას შემდგომში მოჰყვა აღსარების პრაქტიკის, გამოძიების და დაკითხვის განვითარება, ინკვიზიციის ტრიბუნალების ჩამოყალიბება. ყოველივე ამან ხელი შეუწყო იმას, რომ აღსარებამ ცენტრალური ადგილი დაიკავა სამოქალაქო და რელიგიური ძალაუფლების წესრიგში. შესაბამისად, როგორც ფუკო განმარტავს, არსარება გახდა დასავლეთის ერთ-ერთი ყველაზე მეტად ღირებული ტექნიკა ქვეყნარტების დასადგენად. XVIII-XIX საუკუნიდან მოყოლებული ზემოქმედების სივრცე გაფართოვა და მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სამართალში, მედიცინასი, განათლებაში, ოჯახურ ურთიერთობებში, თუმცა ევროპაში მან მნიშვნელოვანი ტრანსფორმაცია განიცადა, იმიტომ რომ დიდი ხნის, მაგრამ პროტესტანტიზმის წარმოშობასთან ერთად რეფორმაციის შედეგად XVIII საუკუნის პედაგოგიკასა და XIX საუკუნის მედიცინასთან ერთად თანდათანობით დაკარგა რიტუალური და ექსკლუზიური ლოკალიზაცია. ის არარ არის ლოკალიზებული მხოლოდ საეკლესიო სივრცეში. მისი სივრცე გაფართოვდა. აქ ჩაერთო ურთიერთობების მთელი სერია ბავშვებსა და შშობლებს სტუდენტებსა და მასწავლებლებს შორის და ა.შ. დამოკიდებულება უმცირესობების მიმართ საქართველოში იცვლება. ეკლესიები თავის შვილებს, წევრებს, პოტენციურ ქრისტიანებს ეუბნებიან, რომ ეს ცოდვაა, მაგრამ ეს არ ნიშნავს ამ ადამიანების მიმართ სიბუღილეს. არ არის უარყოფა იმისა, რომ ადამიანს შეიძლება ჰქონდეს ლტოლვა, ამ გვარი მიდრეკილება, თუმცა თანამედროვე მართმადიდებელ და კათოლიკურ ეკლესიაში იგი განიხილება როგორც ვნება, რომელსაც ადამიანი უნდა შეებრძოლოს. არსებობს ასევე ეკლესიები, რომლებიც სხვაგვარად აშუქებენ ამ საკითხს. ასეთია ევანგელური და პროტესტანტული ეკლესიების ნაწილი. მათ მიაჩნიათ, რომ ჰომოსექსუალური ურთიერთობები არ არის ცოდვა, არამედ არსებობენ ადამიანები, რომლებსაც ამ ბუნებისგან, ღვთისგან აქვთ მოცემული. სწორედ ამას ეფუძნება ამ ეკლესიების მტდულობა, აკურთხოს მათშორის ურთიერთობა, დაუშვას საეკლესიო ქორწინება ერთი და იმავე სქესის მორწმუნეთა შორის ჰომოსექსუალთა შორის არიან ისეთებიც, ვინც საერთოდ არ არის რელიგიური ასეთ შემთხვევაში სრულიად მიუღებელია ამ საკითხის რელიგიურ კონტექსტში განხილვა. არიან ქრისტიანები, რომლებსაც

მიაჩნიათ კი არ უნდა დააბლიონ, არამედ უნდა მიიღონ, როგორც არის და ეს არ ეწინააღმდეგება მათ ქრისტიანულ რწმენას. ევანგელურ ეკლესიებში არის მიმართებულებები, რომლებიც ამას ღებულობენ და აკურთხებენ ასეთ ურთიერთობას. მათ ჰყავთ ჰომოსექსუალი ღვთისმსახურებიც. სიტყვა „ჰომოფობია“ 60-იან წლებში გაჩნდა და პირველად იხმარებოდა ასეთი გაგებით: "ჰეტეროსექსუალური მამაკაცი, რომელსაც ემინია , რომ ვინმე იფიქროს, რომ ის ჰომოსექსუალური მამაკაცია". ძალიან ბევრი ჰომო ფობი ალბათ სწორედ ამ შიშით ხელმძღვანელობს.

აღნიშნული პრობლემის დეკრიმინალიზაცია მოხდა 1992 წელს 11 აგვისტოს, როდესაც საქართველოში მოხდა ანტიკონსტიტუციური შეიარაღებული გადატრიალება, რომლის დროსაც ხელისუფლება უზურპილებული იქნა ე.წ სახელმწიფო საბჭოს მიერ. არსებობს სახელმწიფო საბჭოს ნორმალური აქტების კრებული. 11 აგვისტოს სახელმწიფო საბჭოს სხდომაზე იღებენ ორ გადაწყვეტილებას: ამ აქტის დეკრიმინალიზაციისა და სახელმწიფო საბჭოს უკანონო შეიარაღებული ფორმირების აფხაზეთში გადაყვანის შესახებ.

თანამედროვე სახელმწიფოში არნახულად იზრდება რელიგიის როლი, იალკეულ ქვეყანაში კი მოსახლეობაში პოპულარობით ბევრად აღემატება ხელისუფლებას. რელიგიათა თანაარსებობის კლასიკური მაგალითია იერუსალიმი. მსოფლიო ისტორია იმასაც ცხადყოფს, რომ სხვადასხვა კულტურის მოსახლეობას ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში ხანგრძლივი ცხოვრების ნიადაგზე ჰიბრიდული კულტურაც შეუქმნია, ენაც, მაგრამ რელიგიების სფეროები ხელუხლებლად დაუტოვებია. ასეთ სახელმწიფოში თანაცხოვრების გამო ადამიანებს საერთო საკაცობრიო ფასეულობები გამოუცხადებიათ უზენაესად და ყველაზე მაღლა დაუყენებიათ. სწორედ ამით გამოირჩევა ქართული ყოფითი კულტურა. ადამიანი რისამე რწმენის გარეშე ვერ არსებობს, ხოლო რწმენას ან ღმერთთან მიჰყავს, ან რაიმე ზებუნებრივ ძალებთან.

თანამედროვე საქართველოში ადამიანები მასობრივად მოუბრუნდნენ ეკლესიას. ისინი გულმოდგინედ ასრულებენ მორწმუნეებისათვის აუცილებელ რიტუალებს, წეს-ცვეულებებს. ამასთან არც თუ მცირენი არიან არაეკლესიური მორწმუნენი, ანუ ადამიანები მასობრივად მოუბრუნდნენ ეკლესიას. ისინი

გულმოდგინედ ასრულებენ მორწმუნეებისათვის აუცილებელ რიტუალებს, წესჩვეილებებს. ამასთან არც თუ მცირენი არიან არაეკლესიური მორწმუნენი, ანუ ადამიანები, რომლებიც რელიგიურად ვერ დადიან ეკლესიებში, ვერ ანთებენ სანთლებს, მაგრამ სწამთ ღმერთი, ზედმიწევნით იცავენ ათი მცნების ზნებრივ-ეთიკურ ნორმებს და ისინი ცხოვრების წესებად აქვთ ქცეული.

მსოფლიო ისტორია ცხადობს, რომ რელიგიური შეწყნარებლობა .

ტოლერანტობა ყოფითი კულტურის შედეგია რომელიც თავისთავად გამორიცხავს პასიონარულობას.

საქართველოში სხვადასხვა რელიგიათა თანაარსებობა ისტორიულ გამოცდილებაზეა დაფუძნებული. ქართველი ერის ისტორიული ცხოვრება ხშირად მიედინებოდა უცხო ეთნოსთან ერთად, ერთ საარსებო სივრცეში. ამ თანაცხოვრებამ უცხო საზღვარში პატივისცემითი პოზიცია გამოკვეთა. ეს სხვათაშორის, იმაშიც ჩანს , რომ ყველაფერს კარგსა და განსაკუთრებულს "საუცხოოს" – უცხო საზღვრის განკუთვნილს ვუწოდებთ. ტოლერანტობამ, ბუნებრივია, რელიგიური სფეროც მოიცვა. ევროპელი ბიოროკრატის აღნიშნული გამონათქვამი ევროპული კულტურული სივრცის არაერთგვაროვნებასაც ცხადყოფს. ევროკავშირის ქვეყნები ერთიანი ევროპული კულტურის და ცნობიერების წარმომადგენლებია, მაგრამ არაერთგვაროვანი. ამას შვეიცარიის რეფერანდუმისადმი ევროკავშირის ქვეყნების სხვადასხვანაირი დამოკიდებულებაც ააშკარავებს. ამიტომ უნდა ვაღიაროთ, რომ ევროპილი კულტურა პრინციპული ერთიანობის მიუხედავად, შინაგანად დიდი მრავალგვარობით გამოირჩევა. თავის როლს თამაშობს ევროკავშირში შემავალ ხალხთა ეთნომენტალობა და ეროვნული ტრადიციები. საერთო ევროპული, დეკლარირებული ფასეულობები ამის გამო ყველასთვის ერთნაირად მისაღები არაა. ამ თვალსაზრისით რელიგიურ შეწყნარებლობაზე უფრო მკაფიო მაგალითია ცალსქესა ქორწინებებისა და გვი-პარადების ჩატარების პრობლემა. ცნობილია, რომ თანამედროვე მსოფლიოს ბევრი ქვეყანა ამ მოვლენას ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის პოზიტივიდან განიხილავს. ფიქრობენ, რომ სქესის არჩევანიც და ცალსქესა ქორწინებაც ადამიანის უფლებათა და იგი უნდა დაკანონდეს, თუმცა ისიც ცნობილია, რომ ამ შეხედულებას მომხრეზე ბევრად მეტი მოწინააღმდეგე ჰყავს და მათი აზრით, სიცოცხლის ღვთაებრივი ნება

ორსქესიანობას ემყარება, ხოლო ცალსქესიანობა ანომალიის გამოვლენაა, ამიტომ ევროკავშირის ქვეყნებიდან ბევრი არ ჩქარობს ცალსქესა ქორწინებების დაკანონებას, არც გვიპარადების ჩატარებას უწყობს ხელს. საქართველოსთვის აღნიშნული პრობლემები განსაკუთრებით მწვავეა. დღეს საქართველო ყველანაირად ცდილობს იმის დამტკიცებას, რომ ევროპული ქვეყანაა. ევროპულია მისი "კულტურული შუბლი" (ნიკო მარი), თუმცა შინაგანად, "დეტალებში" ისევ უხვად შეიცავს თავისთავადობის განმაპირობებელ ელემენტებს, როგორც ევროპის სხვა ქვეყნების კულტურები და იმნაირად განსხვავდება მათგან, როგორც ევროკავშირის ქვეყნების კულტურები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. ქართველი ისევ ვერ იქნება ფრანგი ან იტალიელი როგორც ესპანელი ან პორტუგალიელი ვერ გახდება ინგლისელი ან ნორვეგიელი. ეს მხოლოდ ერთს ცხადყოფს: საქართველო ევროპისკენ მიიღტვის თავისი მინტალობითა და კულტურის ფილოსოფიით და არა მათზე უარის თქმითა და ვინმეს ბრმა მიმბაძველობით. ქართულ ცნობიერებას და მსოფლგანცდაში სიყვარულის გრძნობა გონების მორჩილების ეთიკური აუცილებლობის წინაშე დგას. მისი გამჟღავნება ტრადიციით არის ტაბუირებული და მიუხედავად ამისა, თუ პოზიტიურად არ ჩავთვლით, ამის შესაძლებლობა თოვრიულად მაინც უნდა ვაღიაროთ, მაგრამ არა ახლო მომავალში. ქართული ცნობიერება, ტოლერანტულობის მიუხედავად, ჯერჯერობით აღნიშნულ ხმებსაც კი უცხოობს, რაც, ცხადია სულაც არ ნიშნავს მის არაევროპულობას. თვით ევროკავშირის ქვეყნებშიც ბევრია ამის წინააღმდეგი. ამ თვალსაზრისით კაცობრიობის პრაქტიკაც არის გასათვალისწინებელი. მაგალითად, როგორც ზემოთ უკვე ავღნიშნეთ ანტიკური საბერძნეთის წერილობით წყაროები შეიცავს ისეთ ცნობებს, რომლებიც ცალსქესა სიყვარულის არსებობის ვარაუდის საფუძველს იძლევა. ცალსქესა ქორწინებების ფაქტები კი, ახალი დროის "მონაპოვარი" უნდა იყოს რადგან ისტორია ამ მოვლენაზე არაფერს ამბობს. რამდენადაც ცნობილია, ქართველი საზოგადოება ნაკლებ ყურადღებას იჩენს ცალსქესიანობის პრობლემებისადმი.

დღეს მასმედიის თეორეტიკოსებში ტელეკრატიის დრო-ჟამის არსებობაზეც საუბრობენ. საქართველოში ეს განსაკუთრებით თვალშისაცემია. საზოგადოება ტელევიზიით ურთიერთობს: ყველაფერი -მნიშვნელოვანია და უმნიშვნელოც.

საზოგადოებრივი და პირადული ტელეგანხილებებისა და ტელეგანსჯის საგანი ხდება. ტელეარხების მეპატრონეები და ტელეჟურნალისტები თავისებურ სოციალურ კასტას ქმნიან. ინტენსიურად მიმდინარეობს ტელევიზიისადმი გაუცხოების, ჟურნალისტებისადმი უნდობლობის გაღრმავების პროცესები.

სრულიად ცხადია, რომ თანამედროვე მსოფლიოში ტელევიზიის განუზომებელი როლის გამო, მიზანმიმართულია მისი ფუნქციონირების სახელშეიფოს, ქვეყნის ინტერესებში მოქცევა, რაც, რასაკვირველია არ უნდა გულისხმობდეს დემოკრატიული პლურაზმის ჩაკვლას, ოპოზიციური აზრის დევნას, ცენზურას ამ ცნების კლასიკური გაგებით. ამ მხრივ ტელევიზიის ფუნქციონირების თავისუფლებას უნდა იცავდეს და არეგულირებდეს ჟურნალისტური პროფესიული საქმიანობის საერთაშორისო ქარტიები, დეკლარაციები, კონკრეტული ქვეყნების საკანონმდებლო აქტები, კანონები სიტყვისა თუ პრესის თავისუფლების შესახებ. ასეთი სამართალმცოდნეობითი და ჟურნალისტური საქმიანობის მარეგულირებელი პროფესიული ეთიკის კოდექსები თანამედროვე მსოფლიოში მრავლად არსებობს. საჭიროა მათი უფრო ეფექტურად ამუშავება და ჩვენში მასშედიის, მათ შორის ტელეჟურნალისტების მხრიდან პროფესიული ეთიკის ნორმათა დარღვევების ყოველი კონკრეტული შემთხვევის ეთიკური და სამართლებრივი შეფასების ტრადიციის დამკვიდრება.

თანამედროვე ქართული ტელევიზიაც ბევრნაირად სცოდავს ქარტველი მაყურებლის წინაშე. მართალია, ეს სივრცე სახელისუფლებო არხებსაც მოიცავს და ოპოზიციურსაც, მაგრამ წილობრიობა არატოლფასია. ტელეარხების უმეტესობა „იმედი“, „რუსთავი2“, „საქართველო“, „საზოგადოებრივი მაუწყებელი“, ზოგიერთი სხვაც, არ ერიდებიან საინფორმაციო მანიპულირებებს, ჩვენი მენტალობისთვის უცხო და მიუღებელი ღირებულებების პროპაგანდას, ეროტიკასა და პორნოგრაფიის დემონსტრირებას ტელეშოუებისა და მდარე სამხრეთ-ამერიკული ტელესერიალების მეშვეობით. მრავალთაგან „რუსთავი2“-ის ან თუნდაც „კომედი შოუ“-ს დასახელებაც იკმარებდა. მართალია, ერთმანეთისაგან ეროტიკისა და პორნოგრაფიის გამოიჯნა, მაგრამ უადგილოდ და უგემოვნოდ ნაჩვენები ერთნაირად არაეთიკურია, ვუაიერიზმის გამოხატულებათა ვუაიერიზმის მოყვარულთათვის საუკეთესო გამოსავალი მაინც მსოფლიო პრაქტიკა მისაჩნვე:

კონკრეტული ტელეარხების დაარსება ან კონკრეტული საეთერო დროის გამოძებნა. დიდი ხარისხიანობით არც ჩვენი ტელეარხების შემეცნებითი, საგანმანათლებლო პროექტები გამოირჩევა. ჩნობილია, რომ სოციალისტური ქვეყნების ტელევიზიები საგანმანათლებლო-შემეცნებით კონცეფციას ემყარებოდა, ხოლო ამერიკული ტელევიზია გარტობაზე იყო ორიენტირებული. ამჯამად ქართული ტელევიზია იმის გამო, რომ გატაცისუფლდა სოციალისტური ჭარბი აგიტაცია-პროპაგანდისგან, მთლიანად ამერიკულ სტილს დაემყარა. ეს არ არის ცუდი, მაგრამ არც ის არის დასავიწყებელი, რომ ამერიკული ტელევიზია ამერიკელებს ემსახურება, ხალხის მსახური ტელევიზიაა. საქართველოსაც დრეს ხალხის მსახური ტელევიზია სჭირდება.

გართობის ტელევიზია, ფაქტობრივად, სათქმელის თამაშის ფორმიტ მიწოდებას გულისხმობს და განატლებას, ინტელექტს, მაყურებლის მენტალობის ღრმა ცოდნას ემყარება. ამერიკის შეერთებულ შტატებსი საამისო ტრადიციები არსებობს, ამიტომაც იქ შოუ-პროგრამები დიდი წარმატებით სარგებლობს. ჩვენში ეს ყველაფერი ახლა იწყება. ამიტომ ჩვენს ტელევიზიას ამ თვალსაზრისიტ ასკარად ემგნევა მიმბაზველობა. ამასტან თანამედროვე ქართულიტელეშოუს პროექტები მოსახლეობის მხოლოდ გარკვეული ნაწილის ესტეტიკურ ცნობისწადილს აკმაყოფილებს, რადგან იტვალისწინებს დიდზე დიდი ნაწილი საზოგადოებრივსა თუ ყოფით ინტერესებს. სწორედ ამ გარემოების გათვალისწინებით შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ დღეს საქართველოს ხალხის ინტერესბის მსახური ტელევიზია ესაჭიროება. ტელევიზიების გარდა ქართულ ბეჭდურ უნდა შევებოთ, რადგან სწორედ მათი “შეშვებით” ხდება არა ერთი ისეთ ტერმინის გამოყენება, რომელთა გამოყენებაც ნაკლებად არის მიზანშეწონილი. საქართველოში მწვავედ დგას შემეწნარებულობის და განსხვავებულობის მიღების პრობლემა ამის გათვალისწინებით, როგორც უკვე ზემოთ ავღნიშნეთ საკმაოდ მნიშვნელოვანია მედიის როლი ცნობიერების ამალღებასა და საზოგადოებაში სწორი ღირებულების დამკვიდრების საქმეში.

მნიშვნელოვანია, რომ ჟურნალისტური საქმიანობის განხორციელებისას დაცული იყოს ძირითადი ჟურნალისტური სტანდარტები, როგორიცაა ბალანსი, ობიექტურობა და ადამიანის ფუნდამენტური უფლების პატივისცემა. მედიის მონიტორინგი სამოქალაქო საზოგადოების ფუნქციაა რომელიც

პროფესიონალური და დამოუკიდებელი ჟურნალისტიკის ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს.

მედიის მონიტორინგის პროექტი, რომელსაც "ინტერნალისტიკის საქართველო ჰაინრიხ-ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალ ოფისთან ერთად, საქართველოში ევროკავშირის წარმომადგენლობის მხარდაჭერით ახორციელებს, მიზნად ისახავს ქართულ პრესაში ეთნიკური, რელიგიური და სექსუალური უმცირესობის მისამართით გამოხატული სიძულვილის ენის გამოვლენას და საზოგადოებაში დისკუსიის გაღვივებას.

პროექტი დაფინანსებულია ევროკავშირის მიერ, დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების ევროპული ინსტიტუტის (EIDHR) ფარგლებში. მონიტორინგისთვის შერჩეული იქნა 8 ეროვნული და 3 რეგიონალური ბეჭდური გამოცემა. მონიტორინგის გუნდის ამოცანაა შეაფაროს რამდენად შეუძლება ქართულ პრესაში უმცირესობის თემები და რა ხარისხით, პროექტი ასევე მიზნად ისახავს საზოგადოებაში მედიის მიერ ეთნიკური, რელიგიური, და სექსუალური უმცირესობების მიმართ არსებულ მიდგომებზე ცნობადობის ამაღლებას და სიტყვის თავისუფლების მხარდაჭერას.

მონიტორინგი ჩატარდა 2011 წლის 1 მაისი- 31 ივლისის პერიოდში. დაფარვის არეალის და ტირაჟის გათვალისწინებით კვლევისთვის შეირჩა 11 ბეჭდური გამოცემა: „რეზონანსი“, „ალია“ და „კვირის ქრონიკა“, „ახალი თაობა“, „ევრსია“, „კვირის პალიტრა“, „ასავალ-დასავალი“, „24 საათი“ და „WEEKEND“, „პრაიმტაიმი“, „ბათუმელები“, „სამხრეთის კარიბჭე“ (ახალციხე). ახალი მონიტორინგი შედგება რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის ეტაპებისგან, რომელიც ეფუძნება 35 ქვეყანასი აპრობირებულ მეთოდოლოგიას.

სიძულვილის ენა- წარმომადგენს ცალკეული ინდივიდის ან ადამიანთა ჯგუფის მიმართ გამოყენებული კომუნიკაციის დამამძირებელ ფორმას გენდერული იდენტობის , ეთნიკური განსხვავებულობის, რელიგიური მრწამსის ნიადაგზე.

ჟურნალისტთა ეთიკის ქარტიის პრეამბულის მე-7 პუნქტის თანახმად ჟურნალისტს უნდა ესმოდეს მედიის მიერ დისკრიმინაციის წახალისების საფრთხე; ამიტომ ყველაფერი უნდა იღონოს ნებისმიერი პირის დისკრიმინაციის თავიდან ასაცილებლად რასის, სქესის, ენის რელიგიის, სექსუალური ორიენტაციის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების ეროვნული ან სოციალური წარმოსობის საფუძველზე, ან რაიმე სხვა ნიშნით. პროექტში გამოყენებული მეთოდოლოგია დამტკიცებული და აპრობირებულია მსოფლიოს 35 ქვეყანაში, საქართველოს ჩათვლით. ის შემუსავებულია სიღრმისეული კვლევის, შენიშვნებისა და წინადადებების მისაწოდებლად. 2009 წლის 4 დეკემბერს, 138-მა ჟურნალისტმა საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია დააფუძნა. ქარტია ეფუძნება ევროპის საბჭოს ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის“ მე- 10 მუხლისა და „ჟურნალისტების საერთაშორისო ფედერაციის“ მიერ აღიარებულ ჟურნალისტების ქვეყის პრინციპების

დეკლარაციას'. ეს პრინციპები პროფესიული ქცევის სტანდარტად დამკვიდრდა ჟურნალისტებისათვის.

მონიტორინგი ეფუძნება რაოდენობრივ და თვისებრივ კვლევებს. რაოდენობრივი მონიტორინგი განსაზღვრავს რაოდენობრივ ინდიკატორებს, რომელიც შეიძლება დაითვალოს და გაანალიზდეს. თვისებრივი მონიტორინგი გამოიყენება მედიის საშუალებების მუშაობის ეფექტურობის შესაფასებლად ისეთ მაჩვენებლებთან მიმართებაში, როგორიცაა ეთიკური და პროფესიონალური სტანდარტები, რომელთა რაოდენობრივად გამოზომვა რთულია.

მონიტორინგისთვის საკვლევ სუბიექტებად შეირჩა ეთნიკურ, რელიგიური კვლევის ჯგუფი. რაოდენობრივი კვლევის ეტაპზე მონიტორები გაზეთებში ზომავენ შესაბამისი სუბიექტებისათვის გამოყოფილ სივრცეს კვადრატულ სანტიმეტრებში.

მონიტორები ასევე აფასებენ ტონს, რომელსაც შესაბამისი სუბიექტები არიან წარმოდგენილი - პოზიტიური, ნეიტრალური და ნეგატიური. მნიშვნელოვანია, რომ შეფასება უკეთდება მედია-საშუალების ქცევას და არა კონტროლირებად სუბიექტს. პოზიტიური და ნეგატიური შეფასების მიზანია განვსაზღვროთ, ვუქმნით თუ არა მაყურებელს სუბიექტთან დაკავსირებით პოზიტიურ ან ნეგატიურ მთაბეჭდილებას. მეთოდოლოგიასი დიდი ყურადღება ენიჭება ტონის განსაზღვრისას კონტექსტის გათვალისწინებას. გაშუქების ტონი პოზიტიურია თუ სუბიექტი სტატიაში წარმოდგენილია პოზიტიურად და ამასთან კონტექსტიც პოზიტიურია, თუ ორივე ფაქტორი ნეგატიურია გაშუქება ნეგატიურად ითვლება, ხოლო როცა ორივე ინდიკატორი ნეიტრალურია, მონიტორი გაშუქებას ნეიტრალურ ტონს ანიჭებს. როდესაც ეს ორი მაჩვენებელი განსხვავებულია, მონიტორს უწევს განსაზღვროს რომელია უპირატესი ფაქტორი - სტატიაში ასახული შინაარსი თუ კონტექსტი და ამის მიხედვით ანიჭებს სუბიექტს ტონს. თვისებრივი კვლევა აფასებს ისეთ ასპექტებს, როგორიცაა მაგალითად გაზეთის მიერ ეტიკური და პროფესიონალური სტანდარტების დარღვევა, რომელიც როგორც წესი არ იზომება რაოდენობრივად. მონიტორები ჩანაწერებს აკეთებენ ტყუილის, ფაქტის დამახინჯების დაუბალანსებელი გაშუქების, უსამართლობის, უზუსტობის, ტენდენციურობის და ნებისმიერი ისეთი ფაქტის შესახებ, რომელიც მნიშვნელოვანია გასუქების ხარისხის შესაფასებლად.

თვისებრივი ანალიზის შედეგად დადგინდა ხშირად გამოყენებული ტერმინები: „თქვენი ადგილი ჰოლანდიაში“, „ერის გადამხიშვებლები“... მონიტორინგმა აჩვენა, რომ აღნიშნული ტერმინოლოგია სხვადასხვა სიხშირით, თუმცა ხშირად გამოიყენებოდა პრესაში სექსუალურ უმცირესობებთან მიმართებაში. დიდია იმის ალბატობა, რომ ჟურნალისტები და რესპოდენტები გარკვეულ შემთხვევაში არ ფლობენ ინფორმაციას სწორი ტერმინების შესახებ, ასეთებად შეიძლება მივიჩნიოთ „კომოსექსუალისტი“ და „ჰერმოფროდიტი“. აღნიშნული ტერმინების გამოყენებისას შესაძლოა ჟურნალისტს არ სურდა

სიბუღულის ენის გამოყენება, თუმცა არასაკმარისი ინფორმაციის თუ ტერმინების დაზუსტების მცდელობის არ ქონის გამო, გამოყენებულ იქნა არასწორი ტერმინოლოგია. სხვა დანარჩენ შემთხვევებში როგორც წესი კომოფობიური ტერმინის ავტორს გაცნობიერებული აქვს ტერმინის მნიშვნელობა და შეგნებულად იყენებს მას ჩალკეული პიროვნების ან ადამიანთა ჯგუფის მიმართ. დედამიწაზე არის დარცენილი პატარ-პატარა კუნძულები, რომლის წაშლაც არ უნდათ და ახლა ამაზე მიდის ომი, გაიგეთ, შეიგნეს, ამ ორიენტაციამეცვლების საქრთველო არ იქნება არასოდეს!.. ერთ რამეზე თუ გიფიქრიათ - გეიკლებების ხშირი სტუმარი, რომ ჩამოგვიტანს იერუსალიმიდან წმინდა ცეცხლს რა სიკვტე უნდა მოგვიტანოს ამ ცეცხლმა?...-ინტერვიუ რეზო ამაშუკელთან.

სიბუღულის ენის ტირაფირებას განსაკუტრებიტ ახდენენ გამოცემები: „ასავალ-დასავალი“, „ალია“, „კვირის ქრონიკა“ და „ვერსია“.

მედიის მონიტორინგმა აჩვენა, რომ გამოცემები „ასავალ-დასავალი“, „ვერსია“, და „ალია ჰოლდინგი“ (გაზეთები „ალია“ და „კვირის ქრონიკა“) ხშირ შემთხვევებში არღვევენ ჟურნალისტური ეთიკის სტანდარტებს და ახდენენ ქსნოფობიურ და კომოფობიური განცხადებების გავრცელებას. ამასთან გამოიკვეთა მნიშვნელოვანი ტენდენცია, რომ რა მდენიმე გაზეთის გამოკლებით, ქარტულ პრესასი არსებობენ მედია- გამოცემები, რომლებიც დაბალანსებულ და ჟურნალისტურ სტანდარტებთან შესაბამის ინფორმაციას გვაწვდიან უმცირესობების თემასთან დაკავშირებით. გამოცემები „24 საათი“, „რეზონანსი“, „ახალი თაობა“, „კვირის პალიტრა“, „პრაიმ-ტაიმი“ და „სამხრეთის კარიბჟე“ უმცირესობების თემას ნაკლებ ყურადღებას უთმობენ და აღნიშნულ გამოცემებში თითქმის არ ხდება სიბუღულის ენის შემცველი განცხადებები.

13 საქრთველოს ევროატლანტიკურ სივრცეში ინტეგრირების შესაძლებლობები

ევროპული ინტეგრაცია არის პროცესი, რომელსაც ორი გაგება გააჩნია. პირველ რიგში, ეს არის ინტეგრაციული პროცესების გაღრმავება იმ წუთისათვის არსებულ წევრებს შორის და საერთო პოლიტიკური და ეკონომიკური მიმართულებების დახვეწა. ამ პროცესს ევროფარგონზე „გაღრმავება“ ეწოდება. მეორე განზომილება დაკავშირებულია ევროკავშირის გაფართოებასთან და მის შიგნით მიმდინარე პროცესების და პოლიტიკური მიმართულებების გეოგრაფიულად სხვა ქვეყნებზე გადატანასთან. ამ პროცესს ევროფარგონზე „გაფართოება“ ეწოდება.

ტერმინი „ევროკავშირი“ მხოლოდ 1992 წელს შემოვიდა გამოყენებასი, მაასტრიხტის ხელშეკრულების მიღების შემდეგ, მანამდე კი გამოიყენებოდა ტერმინი „ევროგაერთიანება“.

თავად ევროკავშირის სახელიც მიუთითებს, რომ მისი წევრები ევროპული სახელმწიფოები არიან. ევროკავშირის ხელშეკრულება, რომელიც 1992 წლის

მაასტრიხტის ხელშეკრულების სახელით არის ცნობილი, ამბობს, (49 მუხლი), რომ ნებისმიერმა ევროპულმა ქვეყანამ, რომელიც პატივს სცემს, ევროკავშირის პრინციპებს შეიძლება გააკეთოს განაცხადი გაწევრიანებაზე. ეს არის ნათელი მითითება, რომ ევროკავშირის წევრები მხოლოდ ევროპული სახელმწიფოები შეიძლება იყვნენ. აღსანიშნავია, რომ ხელშეკრულებაში არსად არ არის ნახსენები, რომ არ შეიძლება არაევროპული სახელმწიფოს კავშირში მიღება, თუმცა არსებობს ამის პრეცედენტი. 1987 წელს ევროგაერთიანებაში გაწევრიანების განაცხადი შეიტანა მაროკომ, თუმცა ევროკავშირის საბჭომ (ამ შემთხვევაში ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა მინისტრთა საბჭო, იგივე მინისტრთა საბჭო) მას უარი განუცხადა იმ მოტივით, რომ მაროკო ევროპული სახელმწიფო არ იყო. აქედან შეიძლება იმ დასკვნის გაკეთება, რომ ევროპულ სახელმწიფოდ ცნობა აუცილებელი წინაპირობაა ევროკავშირში გასაწევრიანებლად.

აღსანიშნავია, რომ ზოგადად, ევროპის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფეროში ინტეგრაცია, კონკრეტულად კი, ერთიანი თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის კონსოლიდაცია და ერთიანი თავდაცვის პოლიტიკის შემუშავება ერთ-ერთ ყველაზე მტკივნეულ თემას და მუდმივი განხილვის საგანს წარმოადგენს ევროკავშირის ინსტიტუტების და წევრი სახელმწიფოებისათვის.

საქართველოს გადმოსახედიდან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ერთიანი თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის ფარგლებში მიმდინარე სხვადასხვა ტიპის ოპერაციები, იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთ პრიორიტეტს კონფლიქტურ ზონებში არსებული სამშვიდობო კონტიგენტის ინტერნაციონალიზაცია და მისი ევროპელი სამშვიდობოებით ჩანაცვლება წარმოადგენს.

ევროპის სამეზობლო პოლიტიკამ ევროკავშირის მეზობელ სახელმწიფოებთან ურთიერთობები ერთიანი ჩარჩოს ფარგლებში მოაქცია. ამავე დროს რეგიონალური განსხვავებები მიგვანიშნებენ ამ პოლიტიკის მიღმა სხვა უფრო კონკრეტული პროგრამებისა და პროექტების განხორციელებისას სპეციფიკური მიდგომების დანერგვის აუცილებლობაზე. ამ თვალსაზრისით ძალზე საინტერესოა ევროკავშირის ახალი ინიციატივები შავი ზღვის რეგიონალურ თანამშრომლობასთან მიმართებაში არ არის გამორიცხული, ახალ, მძლავრ განზომილებას ჩაუყაროს საფუძველი.

ევროპის კავშირის ბოლო პერიოდის ისტორია მისი ძირითადი შეთანხმებების გახშირებული ცვლილებების სერიით ხასიათდება. თითოეულ ამ ცვლილებას, ამზადებდა სამთავრობათაშორისი კონფერენცია (IGC), რომელიც პერიოდულად იკრიბებოდა წევრი სახელმწიფოების მთავრობების წარმომადგენლობებით. კონფერენციების მუშაობაში ევროკომისია და ევროპის პარლამენტიც მონაწილეობდა. ერთიანმა ევროპულმა აქტმა, რომელსაც ხელი მოეწერა 1986 წლის თებერვალში, თანამეგობრობას შესაძლებლობა მისცა შეექმნა ერთიანი ბაზარი და ე.წ ოთხი თავისუფლება შემოეღო- ადამიანების, საქონლის, მომსახურებისა და

კაპიტალის თავისუფალი გადაადგილების სახით.

მაასტრიხტის შეთანხმებამ, რომელსაც ხელი ექვსი წლის შემდეგ მოეწერა, კავშირის წინსვლის შესაძლებლობა მისცა ისეთ სფეროებში, როგორიცაა ერთიანი ვალუტის შემოღება, საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა, თანამშრომლობა მართლმსაჯულებასა და სამინაო საქმეებში.

2000 წლის დეკემბერში ნიგამი შეკრებილა 15 სახელმწიფოსა და მთავრობის მეთაურებმა შეთანხმების რევიზიის თაობაზე ერთიანი პოზიცია ჩამოაყალიბეს. ისინი გრძნობდნენ ინსტიტუციური რეფორმების საჭიროებას, რაც აისახა კიდევ ნიგას შეთანხმებაში. შესაბამისად ევროპულმა საბჭომ კავშირის მომავლის თაობაზე შეთანხმების ახალი რევიზიის თვალსაზრისით უფრო ფართო და საფუძვლიანი დებატების ინსტიტუციალიზაცია მოახდინა.

ფუნდამენტური უფლებების ქარტიას, რომელიც 2000 წლის დეკემბერში სახეიმოდ გაცხადდა ნიგას ევროპულ საბჭოზე, ევროპული კონსტიტუციის პროექტის II ნაწილი აქვს დატმობილი. კონსტიტუციის პროექტის III ნაწილი ფოკუსირებულია ევროკავშირის პოლიტიკასა და ქმედებებზე, მოიცავს არსებული შეტანხმების მრავალ დებულებას. ნაწილი IV შეიცავს დასკვნით დებულებებს, კონსტიტუციის მიღებასა და გადასინჯვის პროცედურების ჩათვლით.

კონსტიტუციის პროექტი აფუძნებს ევროპის კავშირს, ევროპის ხალხებისა და სახელმწიფოების კავშირს. კავშირი ღიაა ყველა ევროპული სახელმწიფოსათვის, რომელიც პატივს სცემს მის ფასეულობებს და კისრულობს მათ ხელშეწყობას. კონსტიტუციის პროექტი განსაზღვრავს იმ ფასეულობებს, რომლებსაც ეფუძნება კავშირი: ადამიანის ღირსების პატივისცემა; თავისუფლება; დემოკრატია; თანასწორობა; კანონის უზენაესობა და ადამიანის უფლებების პატივისცემა. ეს ფასეულობები საერთაო წევრი ქვეყნებისათვის, საზოგადოებაში, რომლისთვისაც დამახასიათებელია პლურალიზმი, ტოლერანტობა, სამართლიანობა, სოლიდარობა და არა დისკრიმინაცია. კავშირის მიზანია ხელი შეუწყოს მშვიდობას, მის ფასეულობებს და ხალხის კეთილდღეობას. იგი სთავაზობს მის მოქალაქეებს მშვიდობის, უსაფრთხოების, სამართლიანობის არეალს და ამასთან ერთად ბაზარს,, სადაც კონკურენცია თავისუფალი და ხელშეუხებელია. იგი მუშაობს მდგრადი განვითარების ევროპისათვის, რომელიც ეფუძნება ბალანსირებულ ეკონომიკურ ზრდას,, მაღალკონკურენტუნარიან სიცოცხლურ საბაზრო ეკონომიკას, მაღალი დონის დაცვას და გარემოს ხარისხის გაუმჯობესებას. იგი დააჩქარებს სამეცნიერო და ტექნიკურ პროგრესს, არ დაუშვებს გამორიცხვასა და დისკრიმინაციას და ხელს შეუწყობს სამართლიანობასა და სოციალურ დაცვას, სქესობრივ თანასწორობას, თაობათა შორის თანასწორობას და ბავშვების უფლებების დაცვას. კავშირი ხელს უწყობს ეკონომიკურ, სოციალურ, ტერიტორიულ მთლიანობას და სოლიდარობას მის წევრ ქვეყნებს შორის.

ამ მიზნების მისაღწევად კავშირს გარკვეული უფლებამოსილებანი გააჩნია, რომლებიც კონსტიტუციით მათ წევრი ქვეყნების მიერ გადაეცემა. ეს

უფლებამოსილებანი ხორციელდება თანამეგობრობის მეტოდისა და სპეციალური ინსტრუმენტების გამოყენებით ერთიანი ინსტიტუციონალური ჩარცოს ფარგლებში.

კონსტიტუციის პროექტის თანახმად, კავშირი პატივს სცემს ეროვნული ქვეყნების იდენტურობას, ადგილობრივი და რეგიონული ავტონომიების ჩათვლით. იგი პატივს სცემს სახელმწიფოს ძირითად ფუნქციებს- ტერიტორიულ მთლიანობას, კანონიერებასა და შიდა უსაფრთხოების დაცვას. კავსირს გააჩნია იურიდიული პირის სტატუსი, რათა- წარმოადგინოს და დაიცვას თავისი ინტერესები და ფასეულობები საერთაშორისო არენაზე.

ახალი საკონსტიტუციო შეთანხმებით, ევროკავსირის კანონმდებლობას ეროვნულ კანონმდებლობასთან შედარებით უპირატესი ძალა ენიჭება, ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ევროპის მარტლმსაჯულების სასამარტლოს გადაწყვეტილება, თუნდაც ეს უზენაესი სასამარტლო იყოს. კონსტიტუციის მომხრეები აცხადებენ, რომ ევროპული სასამარტლოს უზენაესობა ახალი პრინციპი არ არის. იგი პირველად 1964 წელს შემოიღეს და ევროპული ინტეგრაციის წარმატების ქვაკუთხედს წარმოადგენს. ევროპული სამართლის უზენაესობა ნიშნავს, რომ წევრმა ქვეყნებმა იმ სფეროების, სადაც მათი აზრიტ, უკეტესი იყო ევროპულ დონეზე გამხორციელებულიყო კანონშემოქმედებითი საქმიანობა, სწორედ ევროპის მართლმსაჯულების სასამარტლოს მიანიჭეს ევროპული კანონების ინტერპრეტაციის უფლება. გარდა ამისა, ევროპული დონის სასამარტლო გაცილებიტ უფრო სასურველი ნეიტრალური სასამარტლოა, როდესაც წევრ ქვეყნებს შორის წარმოიშვება დავა ევროკავშირის კანონმდებლობის ინტერპრეტაციის თაობაზე.

ევროპის სახელმწიფოთა შორის მიმდინარე ინტეგრაციული პროცესები ნახევარ საუკუნეზე მეტია ზეგავლენას ახდენს მსოფლიო პოლიტიკის კონტურების ჩამოყალიბებაზე. ამ ინტეგრაციული პროცესებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ევროპის ქვეყნების მცდელობები შეიქმნას საერთო ევროპული თავდაცვა. მოტივით წარმოქმნილი ევროკავსირის თანამედროვე უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკა (სსუპ) წიაღში აღმოცენდა და წარმოადგენს მცდელობას, რომ საერთო თავდაცვის შესაძლებლობებიც.

ევროკავსირი მრავალი გამოწვევის წინასე დგას, რომელიც საგარეო და სასინაო ხასიატისაა. შიდა ძალების მობილიზება და პროგრესის გაგრზელება უფრო მშვიდობიანი და უსაფრთხო ევროპის საწინდარი უნდა გახდეს.

არნიშნული პროგრესი შეიძლება დავახასიატოდ სამი ძირითადი მიმარტულებით: „ეუტპ-ს“ ინსტიტუტები, „ეუტპ-ს“ ეგიდით გამხორციელებული ოპერაციები და „ეუტპ-ს“ მზარდი თავდაცვის შესაძლებლობები. თითოეული ამ მიმარტულების ფარგლებში, ევროკავშირმა მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწია ბალიან მოკლე დროში.

სტრუქტურულად, „ეუტპ“ საკმაოდ მოქნილი და დინამიური ორგანო აღმოჩნდა.

უსაფრთხოების პირობების ცვალებადობის შესაბამისად, 2000 წლიდან მოყოლებული დრემდე იხვეწოდა მისი შესაძლებლობები. მაგალითად, დამატებით შეიქმნა ჯგუფი, რომლის ფუნქციაა უზრუნველყოს ოპერაციის დაგეგმვის და ჩატარების მომენტებში კონსოლიდირებული რცევის ჩამოყალიბება, რათა უზრუნველყოფილი იქნას სამხედრო და სამოქალაქო ტიპის ქმედებების ერთიანობა და თავდებადობა. ასევე მოხდა სამხედრო და სამოქალაქო დაზვერვის და შეფასების შერწყმა.

2003 წლიდან ევროკავსირმა განახორციელა 20-მდე ოპერაცია, რომლებიც მასსტაბებით, ინტენსივობიტ და მანდატის მრავალფეროვნებით მზარდ ტენდენციას წარმოადგენენ.

რამდენიმე წელიწადში უსაფრთხოების გარემომ ევროკავშირის მხრიდან მოიტოვა უფრო სწრაფი, მობილური და ქმედიტი სამხედრო ძალით განლაგება. სამოქალაქო ოპერაციების ტიპებიც უფრო მრავალფეროვანი გახდა. ისინი ხშირად გადაჯაჭვული გახლდათ სამხედრო ოპერაციებთან. დრესდლეობით ევროკავშირი ახორციელებს 10-მდე ოპერაციას მსოფლიოს სამ კონტინენტზე ევროპის(ბალკანეთი, კავკასია), აზიის (ახლო აღმოსავლეთი, ინდონეზია) და აფრიკის (დიდი ტბების რეგიონი) კონტინენტებზე. ოპერაციების ტიპიც ძლიერ განსხვავებულია: კლასიკური სამშვიდობო ოპერაციები (ბოსნია), საზღვრის კონტროლი (მოლდავეტი, გაზა), საკანონმდებლო და კანონის უზენაესობის მისია (ერაყი), უსაფრთხოების სექტორის რეფორმა (კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა) და ლოგისტიკური დახმარება(დარფური).

ევროკავსირის მიერ განხორციელებულ ყველა სამხედრო ოპერაციას გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია უდევს საფუძვლად. ევროკავსირის მიერ აქამდე განხორციელებული ოპერაციების გეოგრაფიული არეალების გამოკვლევიდან ჩანს, რომ ჯერჯერობით ევროკავსირი ჩარევის არეალებს ძალიან ფრთხილად არჩევს, ისე რომ მისი ჩარევით არ შექმნას კონკურენტული გარემო და არ მოხდეს სხვა უსაფრთხოების ფაქტორების გაღიზიანება ან პოლარიზაცია.

ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკაში დიდი როლები ენიჭება საერთაშორისოდ აღიარებულ ნორმებსა და პრინციპებს ძალის გამოყენების შესახებ. ამიტომაც ევროკავსირი მხოლოდ ისეთ სიტუაციებში ერევა, სადაც უპირველეს ყოვლისა არის გაეროს მანდატი და კონფლიქტის მონაწილეორივე მხარის თანხმობა.(რა ტქმა უნდა, თუ საქმე არ ეხება ძალისმიერ სამშვიდობო ოპერაციას- ან კრიზისების მენეჯმენტს).

რას წარმოადგენს ევროპა სინამდვილესი და რა ერები მოიაზრება მასსი? ამ საკითხთან დაკავსირებით ძალიან საინტერესო მოსაზრება გამოთქვა პოლ ვალერმა- დიდმა ფრანგმა პოეტმა და მოაზროვნემ, ჰემმარიტმა ევროპელმა:„ყველა რასა, ყველა მიწა, რომელიც თანმიმდევრულად იყო რომანიზებული, გაქრისტიანებული, ექვემდებარება ბერძნული დისციპლინის შეგნებას, აბსოლუტურად ევროპულია“.(12, გვ: 182)

სწორედ ამ მოსაზრებიდან ნათლად ჩანს, რომ საქართველო ისეთი ევროპული ქვეყანაა, როგორც სხვა დანარჩენი".

საქართველო მართლაც, რომ ევროპული ქვეყანაა. გამოჩენილი არქეოლოგების აზრით სინამდვილესი საქართველოდან დაიძრა ემიგრაციის პირველი ტალღა ევროპისკენ. მოგვიანებით კი მკიდრო ურთიერთობები დამყარდა საქართველოსა და საბერძნეთს შორის. (შავი ზღვის ქართულ სანაპიროებზე ბერძნების მიერ ქალაქების დაარსება და სავაჭრო-კულტურული ურთიერთობა).

ქართველთა ევროპელობის დამამტკიცებელი ერთ-ერთი ფაქტორია, რომ ივანე ჯავახიშვილის გამოკვლევით ქართული ფეოდალიზმი და პატრონჟიმობის სისტემა გასაოცრად ემსგავსება და გვაგონებს შუა საუკუნეების დასავლეთ ევროპის ფეოდალურ წეს-წყობილებას.... პატრონჟიმობა სუფევდა მთელს საქართველოში, სადაც „პატრონი“ მეფესაც და ჩვეულებრივ მოკვდავსაც ეწოდებოდა თუ კი მათ ყმები ჰყავდათ, ხოლო „ყმა“ ქვეშევრდომსაც ნისნავდა და პატრონთადმი ყმობრივი სამსახურითა და ერთგულებით ვალდებულიყვნა...

წმინდა ევროპულ მოვლენებს უნდა მივაკუთვნოთ ისეთი დიდი მნიშვნელობის საკითხი, როგორიცაა სამეფო ხელისუფლების შეზღუდვისა დამალაუფლების დანაწილების ყუთლუ-არსლანისეული ხედა XII საუკუნის საქართველოში, 1184 წელს. ყუთლუ არსლანის დასის პროგრამასი მთელიფეოდალური საქართველოს სახელმწიფო წყობილების გარდაქმნის იურიდიულ საფუძვლად მიჩნეულია სახელმწიფო ხელისუფლების საერო მოძღვრება, (რომლის კლასიკური საფუძვლები ლოკმა და მონტესკიემ გამოაყალიბეს XVIII საუკუნეში). ამ პროგრამასი ორი უმთავრესი პუნქტი იყო: ა) პარლამენტის მსგავსი დაწესებულების შექმნა; ბ) სახელმწიფო ხელისუფლების დანაწილება და მისი განხორციელება სხვადასხვა ორგანოს მიერ.

ევროპულთან მალზე ახლოს იყო ბავშვთა აღზრდა- განათლებისა და მეცნიერების განვითარების ქარულთული ტრადიციები ცნობილია, რომ ჯერ კიდევ IV საუკუნესი დასავლეთ საქართველოში , ფაზისში უკვე არსებობდა ფაზისის აკადემია. XI-XII საუკუნეთა მიჯნაზე დავით აღმაშენებელმა გელათის და იყალთოს აკადემიების დაარსებით ქართული უმარლესი სკოლა იმდროინდელ მოწინავე ევროპულ დონეს გაუთანასწორა.

თუ ადრე საქართველო ფეხდაფეხ მიჰყვებოდა ევროპულ ქვეყნებს და ბევრ საკითხში უსწრებდა კიდევ მათ, ირან-ოსმალეთის, რუსეთის ხელში ჩავარდნილი ქვეყანა საკმაოდ ჩამორჩა და ახლა უკვე ევროპიდან იღებდა განვითარების სასიცოცხლო იდეებსა და ტექნოლოგიებს.

სასტიკი და ბარბაროსული რუსეთის მარწუხებში მოქცეულ დიდ ქართველებს (ილია ჭავჭავაძე; ნიკო ნიკოლაზე; ვაჟა ფსაველა; არჩილ ჯორჯაძე; ივანე მაჩაბელი; ივანე ჯავახიშვილი და სხვა) აღაფრთოვანებდა ფასეულობანი და ღირებულებები, სოციალურ- პოლიტიკური და ფილოსოფიური იდეები.

ევროპული წესის ერთ-ერთი უმთავრესი პრინციპია საკუთარ თავზე

პასუხისმგებლობის არება- როცა თავად წყვეტ საკუთარ პრობლემებს და სხვისი ხელის შემყურე არა ხარ.

კოლონიურ მდგომარეობასი მყოფ საქართველოში გამეფდა აზიური ინერტულობა და სხვისი მოიმედება, რომლის წინააღმდეგაც ჩვენი ეროვნული მოღვაწეები იბრძოდნენ ილია ჭავჭავაძის; ნიკო ნიკოლაშის და არჩილ ჯორჯაძის სახელთანაა დაკავშირებული ევროპული ღირებულებების შემოტანა და დაბრუნება საქართველოში, ქართული აზროვნებისა და პოლიტიკური კულტურის ევროპეიზაცია, მეცნიერებისა და ხელოვნების ევროპული რადიუსით გამარტვა, ევროპული პროგრესული აზროვნებისათვის ქართული ნიადაგის შეფარდება და საეტაპო დემოკრატიული ღირებულებების შექმნა, ერის ვიწრო ნაკუქში ჩაკეტვის მცდელობის უკუგდება.

თანამედროვე ევროინტეგრაციის იდეის ჩამოყალიბებასა და განხორციელებაში ენობილ ევროპელ მეცნიერთა და პოლიტიკოსთა შორის საპატიო ადგილი იკავია ორ ქართველ ემიგრანტ- მკვლევარს, პროფესორებს- მიხეილ მუსხელიშვილსა (1903-1964) და ალექსანდრე ნიკურაძეს(1901-1981)

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოს ევროპულ ორიენტაციას არ გააჩნია ალტერნატივა, რომ ქართველი ხალხი აუცილებლად, საბოლოოდ დაუბრუნდება თავის პირვანდელ სამშობლოს- ევროპას, თავის სისხლსა და ხორცს, რომლისკენაც მუდამ ისწრაფოდა კულტურით, რელიგიითა და პოლიტიკური სისტემით... ამასთან უნდა ითქვას, რომ ევროინტეგრაციის და „ევროპოლოგიის“ განვითარებაში შეტანილია ქართული წვლილიც, რითაც შეგვიძლია დღეს ვიამაყოთ.

საქართველოს დაკავშირებას ევროპულ პოლიტიკასთან (2004წ), ენერგეტიკის სფეროში თანამშრომლობას, ენერგოსექტორის რეაბილიტაციასა და კრიზისული სიტუაციების პროფილაქტიკაზე ორიენტირებული ტექნიკური და ჰუმანიტარული დახმარების ხასიატი ჰქონდა. ამ მიზნით, გასულ პერიოდში ევროკავშირისა და მისი წევრი ქვეყნებისგან ათეულობით მლნ დოლარის გრანტი თუ სესხი იქნა მიღებული, მაგრამ სექტორსი არსებულმა კორუფციამ და დეფექტურმა ინსტიტუციანულმა სისტემამ მინიმუმამდე დაიყვანა აღნიშნული დახმარების ეფექტიანობა.

ამჟამად ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის სამოქმედო გეგმის თანახმად, ენერგეტიკის სფეროში თანამშრომლობის დიაპაზონი მნიშვნელოვნად გაფართოვდა. ზოგადად, ამ თანამშრომლობის მიზანია საქართველოს ენერგეტიკული პოლიტიკის შესაბამისობაში მოყვანა ევროპის მდგრადი, კონკრეტული და უსაფრთხო ენერგიის სტრატეგიასთან 92006წ. 8 მარტს მიღებული „მწვანე დოკუმენტი“. ეს მიზანი სრულად არის გაზიარებული საქართველოსა და ევროკავშირის მიერ და ასახულია არნიშნულ სამოქმედო გეგმასი საკითხთა ისეტი ჯგუფების სახით, როგორიცაა: ენერგეტიკის პოლიტიკის დაახლოება ევროკავშირის ენერგეტიკის პოლიტიკის ამოცანებთან; ევროკავშირის ელექტროენერგიის და

გაზის შიდა ბაზრის პრინციპებთან თანდათანობით დაახლოება; ენერგეტიკის ქსელების განვითარება; ენერგეტიკის ქმედითობის გაუმჯობესება და ენერგიის განახლებადი წყაროების გამოყენება; კასპიისა და შავი ზღვის რეგიონული ენერგეტიკის სფეროში თანამშრომლობის გაგრძელება; ევროპაში კასპიისპირეთის ენერგომატარებლების ტრანზიტი საქართველოს გავლით. აღნიშნული ჯგუფების და მატის სემაგალი საკითხების ანალიზის საფუძველზე დღის წესრიგის სამი ასპექტის გამოყოფა შეიძლება;

1. საქართველოსა და ევროკავშირის ენერგეტიკული სექტორის კანონმდებლობების და მარეგულირებელი აქტების ჰარმონიზაცია;
2. საქართველოს ენერგოუსაფრთხოების გაუმჯობესების მიზნით ენერგეტიკის შიდა ინფრასტრუქტურის (ნაწილის) განვითარება;
3. ევროკავშირის ენერგოუსაფრთხოების განმტკიცების ხელშეწყობის მიზნით საქართველოზე გამავალი ენერგოდერეფნის ეფექტიანად გამოყენება.

საქართველოს ტერიტორიაზე გამავალი ენერგოდერეფნის არსებული შესაძლებლობები და პოტენციალი მაქსიმალურად უნდა იქნას გამოყენებული ევროპასი კასპიისპირეთის ენერგომატარებლების ტრანზიტისთვის. კასპიისპირეთის მიმართულევა უნდა გახდეს ევროპის ენერგოუსაფრთხოების უზრუნველყოფის სერიოზული (უმთავრესი) ფაქტორი. ამ მიზნით უნდა გაფართოვდეს ენერგოდერეფნის გამტარუნარიანობა, საჭიროების შემთხვევაში აიგოს დამატებითი ინფრასტრუქტურა ობიექტები გაიზარდოს გატარებული ნავთობისა და გაზის მოცულობები. ფაქტორთა სიმრავლე და მათ შორის მიზეზშედეგობრივი კავშირების მრავალფეროვნება უარესად ართულებს ევროპის ენერგეტიკული როლის ზუსტად განჭვრეტას. ასეთ ფონზე, როდესაც, ერთი მხრივ, შავი ზღვისა და კასპიისპირეთის რეგიონი თავისი ენერგეტიკული წყაროებითა და სატრანზიტო შესაძლებლობებით სულ უპრო მეტად იქცევა დასავლეთის ყურადღებას და, მეორე გაღრმავებას, გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ევროკავშირის მხრიდან ინიციატივის გამოჩენას და სხვა დასავლურ ინსტიტუტებსა თუ წამყვან სახელმწიფოებთან კოორდინაციით სათანადო ყოვლისმომცველი ენერგეტიკული პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებას თითქმის ორი ათასი წლისგანმავლობაში საქართველო ვერ სარგებლობდა იმ გეოგრაფიული უპირატესობით, რომელსაც შავ ზღვაზე გასასვლელი იძლეოდა. სამწუხაროდ, ატლანტიკის ოკეანის ეს უკიდურესათ აღმოსავლეთით მდებარე აუზი, მხოლოდ ვიწრო გასავლელით (ბოსფორისა და დარდანელის) უკავშირდება "დასავლური ცივილიზაციის აკენას" ხმელთაშუა ზღვას, რაც სხვადასხვა ეპოქამ "გეოპოლიტიკური საკეტი" უფრო იყო, ვიდრე ხალხებსა და მხარეებს შორის დამაკავშირებელი არხი. ხმელთაშუა ზღვის, ან ბალტიის ძღვისაგან განსხვავებით შავ ზღვაზე გაბატონებული ძალები ძირითადად კონტინენტურ ცივილიზაციას წარმოადგენს, რაც თავისუფალი ნაოსნობისა და საზღვაო-სავაჭრო აქტივობის განვითარებას აფერხებდა. ცივი ომის დასრულებისა და საბჭოთა კავშირის დაშლის

შემდეგ შავი ზღვის ქვეყნები არ აღმოჩნდნენ მზად იმისათვის, რომ სწრაფად გამოეყენებინათ საუკუნეების მანძილზე ხელიდან გაშვებული თანამშრომლობის მანსები. ისინი პრაქტიკულად რამდენიმე სხვადასხვა რეგიონული პროცესის მონაწილეებად ჩამოყალიბდნენ და ერთიანი შავი ზღვის კონტექსტში მათ როლს ჯეროვნად არავინ აღიქვამდა 1997 წელს ევროკომისიამ წარმოადგინა მიმართვა ევროკავშირის საბჭოსადმი "შავი ზღვის აუზში რეგიონული თანამშრომლობის შესახებ", რომელშიც პრაქტიკულად უარყოფილი იყო შავი ზღვის რეგიონის მრავალმხრივი აქტიური თანამშრომლობის შესაძლებლობა. საქართველოს შავი ზღვისპირა მეზობელი ქვეყნები 2007 წლის 1 იანვრიდან ევროკავშირში გაწევრიანდნენ. ამით ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკა, რომელიც სამხრეთ და აღმოსავლეთ მიმართულებებს მოიცავს, პრაქტიკულად შავი ზღვის რეგიონის ყველა იმ ქვეყანაზე გავრცელდა, რომლებიც არც ევროკავშირის წევრები (საბერძნეთი, რუმინეთი, ბულგარეთი) არიან და არც მასთან ასოცირებული სახელმწიფოები (თურქეთი), თუმცა პოლიტიკის ფარგლებში ევროკავშირის პარტნიორები გახდნენ. ბუნებრივად გაიზარდა ევროკავშირის დაინტერესება რეგიონში თანამშრომლობით, განსაკუთრებით შავი ზღვის გარშემო არსებული მრავალი სახის პრობლემის მოგვარებით. ჩვენი ქვეყანა დღესდღეობით არაერთ მნიშვნელოვან და წარმატებულ ნაბჯს დგამს ევროპასთან ინტეგრირების თვალსაზრისით.

საქართველო-ნატოს ურთიერთობები იქნება 1992 წლიდან, როდესაც საბჭოთა კავშირის დაშლის შედეგად დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველო შეუერთდა ჩრდილო-ატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭოს (მოგვიანებით - ევროატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭო, 1997წ).

2004 წელს საქართველოს ნატოსთან პირველი ინდივიდუალური პარტნიორობის სამოქმედო გეგმის IPAP განვითარების პროცესში საკმაოდ გაიზარდა. საქართველომ 2006 წლის სექტემბერში ნატოში გაწევრიანებაზე ინტენსიური დიალოგის წარმოებაზე თანხმობა მიიღო. 2008 წლის აპრილში ბუქარესტის სამიტზე ნატოს ლიდერებმა მიიღეს გადაწყვეტილება საქართველოს ალიანში გაწევრიანების შესახებ. 2008 წლის სექტემბერში ნატომ და საქართველომ ჩამოაყალიბა ნატო-საქართველოს კომისია (NGS), რომელიც აკონტროლებს ნატო-საქართველოს ურთიერთობების ყველა ასპექტს. 2008 წლის დეკემბერში მოკავშირე ქვეყნების საგარეო საქმეთა მინისტრები შეტანხმდნენ პროგრამის (ANP) განვითარებაზე.

1996 წელს ხელი მოეწერა ხელშეკრულებას პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ. 2004 წლის ივლისიდან საქართველო ჩართულია

ევროპულ სამეზობლო პოლიტიკაში (ENP). 2006 წელს ერთობლივად მიღებულ იქნა ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის სამოქმედო გეგმა (ENPAP).

2006 წლის ნოემბრიდან, ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის სამოქმედო გეგმის მიღებიდან მოყოლებული, საქართველო წარმატებით ავრჩელებს სამოქმედო გეგმის განხორციელებს, რომლის მიმდინარეობა ევროპის კომისიის მიერ დადებითად შეფასდა.

ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის (ENP) პრიორიტეტები ეფუძნება კონპლიქტების მშვიდობიანი გადაწყვეტის მხარდაჭერას, რომელიც მოიცავს: კანონის გაძლიერებას; სახელმწიფო ინსტიტუტების აღმშენებლობას; დემოკრატიული ინსტიტუტების გაძლიერებას და ადამიანის უფლებათა ფუნდამენტური თავისუფლების პატივისცემას საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებების შესაბამისად; ბიზნესისა და საინვესტიციო გარემოს განვითარებას, რომელიც მოიცავს გამჭვირვალე პრივატიზაციის პროცესს და კორუფციის წინააღმდეგ უწყვეტ ბრძოლას; სოციალური განვითარების წახალისებას, რომელიც მოიცავს ასევე გარემოს დაცვას; ეკონომიკის სფეროში კანონმდებლობის წახალისებასა და ადამიანისტრაქციულ მოწყობას; რეგიონალური ურთიერთთანამშრომლობის გაძლიერებას და საერთაშორისო უსაფრთხოების სფეროში თანამშრომლობას; ტრანსპორტისა და ენერგეტიკის განვითარებას; სამეცნიერო და განათლების სფეროებში ურთიერთობების წახალისებას; განსაკუთრებით საქართველოს განათლების სისტემის ბოლონიის პროცესის მოთხოვნილებებთან შესაბამისობაში მოყვანას.

საქართველო პირველი იყო იმ ქვეყნებს შორის, რომლებიც გამოხატავს საკუთარი მზადყოფნა "წრიული მიგრაციის" კონცეფციის იდაზე და ხალხის მობილობათან დაკავშირებულ საკითხებზე ევროკავშირთან აქტიურად თანამშრომლობს. ერთობლივ დეკლარაციას, "პარტნიორობა მობილობაზე" ხელი მოეწერა 30 ნოემბერს ბრიუსელში. "პარტნიორობა მობილობაზე" მოიცავს ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორიცაა მიგრაციის მენეჯმენტი, სამუშაო ძალის მიგრაცია, რეინტეგრაცია, დიასპორები, დოკუმენტაციის უსაფრთხოება, შრომის ბაზარი და პროფესიული კვალიფიკაციის აღიარება.

მას შემდეგ, რაც რუსეთმა დაბლოკა ევროკავშირისა და გაეროს მისიები

საქართველოში, ერთდერთი საერთაშორისო წარმომადგენლობა ქვეყანაში ევროკავშირის მონიტორინგის მისია EUMM რჩება. (EUROPEAN UNION MONITORING MISSION). ქართული მხარე მიიჩნევს, რომ ევროკავშირის მონიტორინგის მისიამ უნდა მოახდინოს სიტუაციის მონიტორინგი ოკუპირებულ ტერიტორიებზე.

ევროკავშირს, რუსეთის აგრესიის საპასუხოდ, მასთან დაპირისპირების გზა არ აურჩევია, სანაცვლოდ ის საქართველოს ურთიერთობაში წინ წაწევას, საკუთარ ორბიტასთან დაახლოებას დაპირდა. საქართველოს ევროპასთან ინტეგრირების თემა ქართული მასშედიის აქტუალურ პრობლემათა სფეროს უძირითადესი პრობლემაა. იგი ყურადღებით ადევნებს თვალს ამ თვალსაზრისით მიმდინარე მოვლენებს და პერმანენტულად აზიდავს პუბლიცისტიკის აქტუალურ პრობლემათა სიმალღებზე. ფონდმა ღია -საზოგადოება საქართველომ, რომლის საინფორმაციო წყაროს გაზეთი “ახალი ამბები” წარმომადგენს, გამოაქვეყნა ინფორმაცია, რომ ამ წლის 7 აპრილს, სასტუმრო “ამბასადორში”, ევროპის პროფკავშირების ინსტიტუტმა გამართა საერთაშორისო სამუშაო შეხვედრა თემაზე “ევროპული სოციალური მოდელი და ევროკავშირში ინტეგრაციის პროცესი”. სემინარს საქართველოს პროფესიული კავშირების გაერთიანების და სოციალურ-დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენლები ესწრებოდნენ.

შეხვედრის ფარგლებში მოწვეულმა სტუმრებმა წარმომადგინეს ევროპის სოციალური მოდელის სტრუქტურა და მექანიზმები, მათი გავლენა საზოგადოებაზე, ევროკავშირის როგორც ბეელ, ასევე ახალ წევრ ქვეყნების. შეხვედრის მონაწილეებს ასევე გააცნეს ევროპული სოციალური მოდელის საფუძვლები და პრაქტიკული მაგალითები, შრომის სოციალური დიალოგის პოლიტიკის პრობლემები და პერსპექტივები, შრომითი ურთიერთობების განვითარება საქართველოში და ევროკავშირთან დაახლოების პროცესი.

თუ საქართველოს უნდა ევროკავშირის შემოსვლა, მასინ გარკვეული მოთხოვნები უნდა დააკმაყოფილოს. გაიმართოს მოლაპარაკებები და ისე გადაწყდეს პრობლემები, ამ პროცესში კი, მონაწილეობა საზოგადოებამაც უნდა მიიღოს. სოციალური საკითხები განხილულ უნდა იყოს პროფკავშირებთან ერთად. ეს ზალზე აუცილებელია პროცესის სწორად წარმართვისთვის. სოციალური

დიალოგი ევროკავსირის ფორმალური ნაწილია და თავიდან მას ვერავინ აიცილებს. ამის გარესე ევროკავსირის წევრი ქვეყანა ვერ გახდებით. ამ დიალოგის წარმოებას ევროპის მასშტაბით ხელი უნდა შეეწყოს",- განაცხადა მეხვედრაზე ევროპის პროფკავსირების ინსტიტუტის წარმომადგენელმა გრიგორ გრადოვმა.

როგორც საზოგადოების კვლევის ცენტრის წარმომადგენელმა მარინა მუსხელისვილმა სეხვედრაზე განაცხადა, „როცა ჩვენ სოციალურ მოდელზე ვსაუბრობთ, ეს არ არის მხოლოდ მოლაპარაკებები, ეს არის ზოგადად დემოკრატიასთან მიდგომა. ტუკი ჩვენ ვაპირებთ ევროპასთან მიახლოებას, უნდა ვიფიქროთ არა მხოლოდ პოლიტიკაზე, არამედ ფართო სოციალურ პროგრამებზე. სოციალური დიალოგი იდეების გაცვლაა. ამ დიალოგს კი, საერთო საზოგადოების ჩართვა ყველაზე მნიშვნელოვანია.. ეს არის თანამშრომლობითი გაგება, როცა ყველა მხარის აზრია გათვალისწინებული. სხვაგვარად ჩვენ მონაწილეობითი დემოკრატია ვერ გვექნება.

გაზეთ „კვირის პალიტრაში“ გამოქვეყნდა სტატია სათაურით „საქართველოს ევროპული არჩევანი“. ევროკავსირი სულ უფრო მჭიდრო კავსირს ამყარებს რეგიონის სამ ქვეყანასთან (სომხეთი, საქართველო და აზერბაიჯანი). სამი ქვეყნიდან საქართველოს ევროკავსირთან ყველაზე ღრმა და ყველაზე წარმატებული ურთიერთობა აქვს. ქართველები, რომლებიც არასტაბილურ სამეზობლოში ცხოვრობენ, საკუთარი უსაფრთხოების ერთადერთ გარანტად ევროატლანტიკური ინსტიტუტების წევრობას მიიჩნევენ. მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირმა საქართველოს ევროპული არჩევანი აღიარა, მისი გაწვევება უშორეს პერსპექტივად რეგება. თუმცა საქართველო არ შეშინდა და სჯერა, რომ ნაბიჯ-ნაბიჯ ევროკავშირთან შეზღუდვისდაგვარად სხვადასხვა მიმართულებით კავშირების განმტკიცებით გაუიოლდება საბოლოოდ ინტეგრაცია.

ევროკავშირი მხარს უჭერს საქართველოს სუვერენიტეტს და ტერიტორიულ მთლიანობას და კვლავ შემოფოთებულია რუსეთის სამხედრო და უშიშროების ძალთა გახანგრძლივებული ყოფნით გამოყოფილ რეგიონებში. მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირი მოუწოდებს რუსეთს, სრულად შეასრულოს 2008 წლის 12 აგვისტოს ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმებით აღებული ვალდებულებები, ის ამის მიღწევასვერ ახერხებს და როგორც ჩანს, ამ მხრივ ევროკავშირსაც და

ნებისმიერ სხვა ორგანიზაციასაც ცოტა რამის გაკეთება თუ შეუძლიათ.

„კვირის პალიტრაში“ გამოქვეყნდება სტატია „ნატოს ასპირანტურა საქართველოსთვის“. „ბრიუსელში ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის წევრი ქვეყნების საგარეო საქმეთა მინისტრების შეხვედრებზე, საქართველომ აშშ-თან ნატოს ჩიკაგოს სამიტის (რომელიც 20-21 მაისს ჩატარდება) შემაჯამებელი განცხადების შეთანხმება შეძლო. საუბარია არა ნატოში საქართველოს მიღებაზე, არამედ მისი ტერიტორიული მთლიანობის აღიარებასა და საქართველოს რეგიონებიდან- აფხაზეტიდან და სამხრეთ ოსეთიდან ჯარების გაყვანაზე. საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრმა გრიგოლ ვაშაძემ, აშშ-ს სახელმწიფო მდივან ჰილარი კლინტონთან შეხვედრის შემდეგ განაცხადა, რომ თბილისს ვაშინგტონთან არც ერთ საკითხში უთანხმოება არ აქვს და რომ შემაჯამებელი განცხადების ყველა პუნქტი მიღებულია. ასევე მან აღნიშნა, რომ შეხვედრის „დროს სხვა მნიშვნელოვანი საკითხებიც“ განიხილეს. მინისტრმა საქართველოს ტელეკომპანიებს დამატებით ამცნო, რომ რუსეთის სამხედრო სწავლების-„კავკასია 2012-ის“ დროს, შესაძლო პროვოკაციების შემთხვევაში, აშშ-სა და სხვა პარტნიორების უსაფრთხოების გარანტიებისა და მხარდაჭერის იმედი აქვს“.

ინფორმაცია გამოქვეყნდა ასევე ელექტრონულ საიტზე <http://www.khashuri.majoritarian.ge/> 2009-2010 წლებში საქართველოს ურთიერთობა ევროკავსირთან განსაკუთრებით მრავალფეროვანი და ნაყოფიერი იყო: ხელი მოეწერა ვიზის გამარტივების ხელშეკრულებას და ევროკავშირის ინიციატივას „მობილურობა პარტნიორობისათვის“, რომლის ფარდლებსი უკვე მიმდინარეობს მოლაპარაკება ევროკავშირის ცალკეულ წევრ ქვეყნებთან, ევროკავშირმა გამოხატა მზაობა საქართველოსთან ასოცირებული ხელშეკრულების დადებისათვის სამუშაოების დაწყების თაობაზე, აქტიური მუშაობა მიმდინარეობდა ევროკავშირის ინიციატივის- „აღმოსავლეთის პარტნიორობის“- საპარლამენტო განზომილების ამოქმედებისათვის. ამ მუშაობაში აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდა ევროპასთან ინტეგრაციის კომიტეტის თავმჯდომარე დავით დარჩიაშვილი, ევროკავშირთან მიმდინარეობდა აქტიური კონსულტაციები ღრმა ყოვლისმომცველი ხელშეკრულების გაფორმებისათვის.

ასევე გამოქვეყნდა საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის გრიგოლ

ვაშაძის განცხადება, რომ „საქართველოს ევროპულ დემოკრატიად დამკვიდრება და მისი ინტეგრირება ევროპულ და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში წარმოადგენს ყველაზე საიმედო გზას ქვეყნის მშვიდობიანი და უსაფრთხო მომავლის უზრუნველსაყოფად. ჩვენ გავაგრძელებთ დემოკრატიული რეფორმების კურსს და არ დავიშურებთ ძალისხმევას, რათა საქართველო დაუბრუნდეს ევროპულ ოჯახს და გახდეს ევროატლანტიკური კოლექტიური უსაფრთხოების სისტემის სრულყოფილი წევრი“. საქართველოს ნატო-ში გაწევრიანება მთელი ქართველი ერის მისწრაფებაა, რაც დადასტურდა 2008 წლის 5 იანვრის პლემბისიტით, როდესაც მოსახლეობის 77%-მა ქვეყნის ნატოში ინტეგრაციის იდეას დაუჭირა მხარი. საქართველოს ნატო-ში ინტეგრაციის პროცესი ხელს უწყობს ქვეყნის უსაფრთხოების გაძლიერებას, დემოკრატიული რეფორმების განხორციელებას, სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებასა და შეიარაღების ძალების რეფორმას. საქართველო წლების მანძილზე წარმატებით იყენებდა ჩრდილო ატლანტიკურ ალიანსთან თანამშრომლობის ყველა ფორმატსა და ინსტრუმენტს.

გლობალიზაციის პრობლემატიკა

გლობალიზაციის პროცესი შეუქცევადია და ერთდროულად აღწევს საზოგადოებრივი თუ ადამიანური ურთიერთობების სფეროში. ერთ-ერთი ძირითადი ასპექტი, რამაც თავად ტერმინ „გლობალიზაციის“ არსებობა განაპირობა, კულტურათა ურთიერთ ზეგავლენა და თანაარსებობა გახლდათ, თუმცა ხშირად გლობალიზაციის პროცესი, მთელი რეალობის თანამდევრი ხდება და არ შემოიფარგლება მხოლოდ კულტურათაშორისი ურთიერთობებით.

გლობალიზაციის პროცესი არ არის თანამედროვე მოვლენა. იგი ყოველთვის იჩენდა ხოლმე თავს ამა თუ იმ სფეროში, თუმცა ბოლო საუკუნეებში ეს უფრო შესამჩნევი გახდა და გლობალიზაციის ფაქტის (თუ საფრთხის) წინაშე დააყენა სრულიად კაცობრიობა.

მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს სფეროები, რომელთაც მეტ-ნაკლებად სასიკეთოდ წაადგებათ ხოლმე გლობალიზაციის პროცესი, არსებობს ისეთი ფასეულობები, რომელსაც განსაკუთრებული შეურთიყვებლობა ახასიათებს ხსენებული პროცესის მიმართ. მეცნიერთა ერთი ნაწილი, გლობალიზაციის მთავარ

ღირსებად, კაცობრიობის ერთიანობასა და ინფორმაციული ტექნოლოგიების განუხრელ პროგრესს მიიჩნევს. სწორედ ამ პროგრესისი ერთ-ერთი შედეგია ერთიანი მსოფლიოზარის შექმნა. ასეთ ვითარებაში, კი აუცილებელი ხდება აქტენტი გაკეთდეს თუ რამდენად არსებობს სულიერი ფაქტორების როლი მიმდინარე პროცესებში. აქედან გამომდინარე, აქტუალურია გლობალიზაციისა და მსოფლიო რელიგიების ურთიერთმიმართების საკითხი. ისმის კითხვა: რა როლს ასრულებს გლობალიზაციის პროცესში რელიგია და პირიქით, არის თუ არა რელიგია, დამოუკიდებელი ფაქტორი, თუ თავის მხრივ ისიც დამოკიდებულია, სხვა, მატერიალურ ფაქტორებზე, რომლებიც განსაზღვრავენ გლობალიზაციის პროცესს. ძნელია იმის მტკიცება, რომ გლობალიზაციის ფაქტორები ხელს უწყობს რელიგიურობის ზრდას. გლობალიზაცია არ ნიშნავს ურელიგიოებას. მაგალითად ოჯახური ღირებულებების პროპაგანდა, ევროპაში ისლამის გავრცელებისათვის ხელის შეშლა და სხვა. იგი კი არ ანგრევს რელიგიურ ცნობიერებას, ცვლის მას. საზოგადოებაში მისი მდგომარეობის კორექტირებას ახდენს. ამიტომ ამ პროცესისადმი, ყველაზე მწვავედ და ადეკვატურად რელიგია რეაგირებს ხოლმე ყველა რელიგიას ამ საკითხისადმი განსაკუთრებული დამოკიდებულება გააჩნია.

გარკვეულ წილად, შეიძლება ითქვას, რომ გლობალიზაცია ინტერნაციონალური პროცესია, თუმცა თავისი ფუნდამენტური ღირებულებითი ორიენტაციით, იგი დასალური მოვლენაა. თუმცა ისც აღსანიშნავია, რომ, ევროპას იმდენი არაფერი „დაუშავებია“, რამდენიც ამერიკას.

XX-ე საუკუნის უკანასნელ ათწლეულში კაცობრიობა განვითარების ახალ ეტაპზე გადავიდა, რომელმაც გლობალიზაციის სახელწოდება მიიღო.

გლობალიზაციის პროცესი შეუქცევადია და ერთდროულად აღწევს საზოგადოებრივი თუ ადამიანური ურთიერთობების სფეროში. ერთ-ერთი ძირითადი ასპექტი, რამაც თავად ტერმინ „გლობალიზაციის“ არსებობა განაპირობა, კულტურათა ურთიერთზეგავლენა და თანაარსებობა გახლდათ, თუმცა, ხშირად გლობალიზაციის პროცესი, მთელი რეალობის თანამდევი ხდება და არ შემოიფარგლება მხოლოდ კულტურათამორისი ურთიერთობებით.

XX-ე საუკუნის დასასრულს, როცა კაცობრიობის უმრავლესობამ გააცნობიერა, რომ ბირთვული ომი ცივილიზაციის განადგურებით დამთავრდება,

ქვეყნებს შორის წინააღმდეგობები შედარებით მშვიდობიან ხასიათს იღებს.

„გლობალიზაციის დოქტრინა სხვა არაფერია, თუ არა ლამაზად შედგენილი ფასადი, რომლის საშუალებითაც იგი თავის მსხვერპლს განვითარებად ქვეყნებში ამშვიდებს და მისი ყურადღება გადააქვს სხვა თემაზე, სანამ მდიდარი ქვეყნები ღარიბ ქვეყნებს რესურსებისაგან ფიტავენ და ისეთ მდგომარეობაში აგდებენ, რომ ვერასოდეს შეძლონ იმპერიული ძალებისადმი წინააღმდეგობის გაწევა“ – წერს ამერიკელი პოლიტოლოგი ჩალმერს ჯონსონი.¹

ნაშრომის თემა სწორედ იმპერიების მიერ პატარა ქვეყნების შთანთქმის პრობლემატიკას ეხება. პირდაპირი აგრესიის გარეშე ქვეყნების დაპყრობის ერთ-ერთ საშუალებად სწორედ ხელოვნურად შექმნილი გლობალიზაციის პროცესი გამოიყენება.

გრანდების მხრიდან ხშირად ვისმენთ „თავის მართლებას“ თითქოსდა ისინი არაფერ შუაში არიან და „განუვითარებელი“ ქვეყნები თვითონვე არიან თავიანთ სიღარიბეში დამნაშავენი და ეს კი კორუფციის, კლანურობისა და უბრალოდ მანსების გამოუყენებლობის გამო ხდება.

განვიხილავთ იმ შემთხვევებს, როდესაც დიდი ქვეყნები ჩააგონებენ პატარა ქვეყნებს და სრულიად ღარიბ სამყაროს, რომ რომ ღია ბაზრები, თავისუფალი მიმოსვლა და ვაჭრობა, ყველას კეთილდღეობას ნიშნავს.

სჯერათ თუ არა ამის, ღარიბი სამყარო თვალს ხუჭავს და დინებას მიყვება. თუ რა არის ამისი ძირითადი მიზეზები და ამსახველი ფაქტები, დეტალურადაა განხილული ქვემოთ ნაშრომში.

დღეისათვის მსოფლიოს 25 მაღალგანვითარებულ ქვეყანას, განვითარების მწვერვალისათვის გლობალიზაციის პროცესში ჩართვით არ მიუღწევია. ეს საყოველთაოდ ცნობილია. თუმცა პატარა ქვეყნებს მაინც „სჯერათ“ მათი „ქადაგებების“ და დღევანდელ კვერცხს აზოობინებენ ხვალინდელ ქათამს და არც ფიქრობენ, რომ ხვალ ქათამი აუცილებლად დადებს კვერცხს ზეგისთვის.

ნაშრომის თემა საქართველოს და განვითარებული ქვეყნების ურთიერთობების მაგალითზეა განვრცობილი. რაც უფრო ახლობელი და კიდევ უფრო მტკივნეულია ჩემთვის, როგორც საქართველოს მოქალაქისთვის.

¹ ჩალმერს ჯონსონი, იმპერიის ტკივილები, 2003.

მოხსენებაში დაწვრილებით შევეცადე დამედასტურებინა პატარა ქვეყნების ჩათრევის პოლიტიკა და ხაზი გამესვა იმ პროცესისთვის, რასაც ზედმიწევნით კარგად ასახავს ფრიდრიხ ლისტის გამონათქვამი: „ვინც მაღალ სიმაღლეზე მწვერვალს მიაღწია, მათი საყვარელი და თან მოხერხებულია ტრიუკია იმ კიბის გადაგდება, რომლის საშუალებიტაც ისინი ამ სიმაღლეზე ავიდნენ, რათა სხვა ვერაფერს შეძლოს მათსავით ამოსვლა..“

გლობალისტების შეხედულება სახელმწიფოს როლსა და მომავალზე, გლობალიზაციის ეპოქაში დიამეტრულად განსხვავდება სკეპტიკოსების წარმოდგენისაგან.

ტრადიციული წარმოდგენა სახელმწიფოზე, როგორც მსოფლიო წესრიგის ბირითად ერთეულზე, გულისხმობს მის შედარებით ჰომოგენურობას. მაგრამ თანამედროვე ეპოქაში, საერთაშორისო და ტრანსნაციონალური ორგანიზმების რაოდენობის ზრდამ, შეცვალა როგორც სახელმწიფოს, ისე სამოქალაქო საზოგადოების დინამიკა. სახელწიფო გადაიქცა სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანოებისგან შემდგარ დანაწევრებულ ორგანიზმად, სადაც სწორედ ეს უკანასკნელი კომპონენტები ქმნიან პოლიტიკას. კავშირი ტერიტორიასა და პოლიტიკურ ძალას შორის გაითიშა. საერთაშორისო ინსტიტუციები შეერწყა სუვერენულ სახელმწიფოებთან და სუვერენიტეტი უკვე საზიარო გახდა სახელმწიფოებრივი და არასამთავრობო სუბიექტებს შორის.

გლობალური პოლიტიკის მასშტაბებიც სწორედ ამის დამსახურებაა. საერთაშორისო ორგანიზაციების ზრდამ, სრულად უგულვებელყო საკუთრივ სუვერენიტეტი და საერთო თამაშის წესებს დაუმორჩილა კონკრეტული ქვეყნის პოლიტიკა.

გადავხედოთ მარტივ სატატისტიკას. თუ მსოფლიოში 1909 წელს 37 საერთაშორისო სამთავრობო და 176 არასამთავრობო ორგანიზაცია არსებობდა, 90-იანი წლებისთვის 260 სამთავრობო და 5 500 ზე მეტი არასამთავრობო ორგანიზაციამ მოიყარა თავი. აქვე არ უნდა დაგვავიწყდეს საერთაშორისო კონფერენციებისა და შეხვედრების მასშტაბები და რაოდენობა. ასეთი შეხვედრები მე-20 საუკუნის შუა ხანებში, წელიწადში ორი, სამი ტარდებოდა. დღეს კი მათი რიცხვი ოთხიასს აღემატება. მსგავს შეხვედრებსა და კონგრესებზე, გლობალური

პრობლემების თუ წინადადებების განხილვა ხდება და დიდი გულუბრყვილობა იქნებოდა იმის დაჯერება, რომ სუვერენიტეტსა და თვითმყობადობაზე სიტყვა ჩამოვადოთ. სწორედ ასე იზღუდება ეოვნული ხელისულება, ანუ სახელმწიფოს მთავარი ნიშანი- სუვერენიტეტი.

ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ისეთი ზესახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია, როგორიც ევროკავშირია.

ნაციონალიზმი და გლობალიზაცია. კრი-სახელმწიფო

XX-ე საუკუნის უკანასნელ ათწლეულში კაცობრიობა განვითარების ახალ ეტაპზე გადავიდა, რომელმაც გლობალიზაციის სახელწოდება მიიღო.

გლობალიზაციის პროცესი შეუქცევადია და ერთდროულად აღწევს საზოგადოებრივი თუ ადამიანური ურთიერთობების სფეროში. ერთ-ერთი ძირითადი ასპექტი, რამაც თავად ტერმინ „გლობალიზაციის,, არსებობა განაპირობა, კულტურათა ურთიერთ ზეგავლენა და თანაარსებობა გახლდათ, თუმცა ხშირად გლობალიზაციის პროცესი, მთელი რელობის თანამდევნი ხდება და არ შემოიფარგლება მხოლოდ კულტურათაშორისი ურთიერთობებით

XX-ე საუკუნის დასასრულს, როცა კაცობრიობის უმრავლესობამ გააცნობიერა, რომ ბირთვული ომი ცივილიზაციის განადგურებით დამთავრდება, ქვეყნებს შორის წინააღმდეგობები შედარებით მშვიდობიან ხასიათს იღებს.

განვითარებულმა ქვეყნებმა გადადგეს ნაბიჯი თანამშრომლობისაკენ, უპირველეს ყოვლისა, მსოფლიოში მშვიდობის შენარჩუნების, სიღარიბის დაძლევის, სამხედრო წინააღმდეგობების შენელების, ადამიანის უფლებების დაცვის, კულტურის განვითარების, ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფით ერთიანი, პლანეტარული ცივილიზაციის შესაქმნელად.

თავად ტერმინ-“გლობალიზაციის” გარშემო არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება არსებობს და ეს საკვებით ლოგიკურია.

გლობალიზაციის პროცესის მიმართ წინააღმდეგობრივი დამოკიდებულება თვით სიტყვა “გლობალიზაციის” განმარტებისას ვლინდება. მაგალითისთვის მოვიყვან სხვადასხვა ავტორის განსხვავებულ განმარტებებს: ინგლისელი სოციოლოგის გიდდენსის მიხედვით გლობალიზაცია უპირატესად სოციალური

მოვლენაა, რომელიც შეიძლება განისაზღვროს, როგორც სოციალური ურთიერთობების ისეთი ინტენსიფიკაცია, რომელიც დამორბეულ აგილებს ისეთნაირად აკავშირებს, რომ ადგილობრივი მოვლენები ყალიბდება ათასობით მილის იქეთ მომხდარი მოვლენებთან და პირიქით.

გერმანელი სოციოლოგი ბეკი ერთმანეთისაგან განასხვავებს გლობალიზაციას, გლობალიზმს და გლობალურობას. გლობალიზმს ის განმარტავს, როგორც მოვლენას, როცა მსოფლიო ბაზარი ზღუდავს ან საერთოდ ცვლის პოლიტიკურ ქმედებებს. ამდენად, ბეკის მიხედვით გლობალიზაციის ყველა ასპექტი- პოლიტიკური, კულტურული, ეკონომიკური მსოფლიო ბაზარს ექვემდებარება და წარმოადგენს პროცესს, როცა ეროვნული სახელმწიფოები და მათი სუვერენიტეტი იფარება ტრანსნაციონალური ფაქტორებით და მათ ემორჩილება.

ცნობილი ამერიკელი ეკონომისტი, გლობალიზაციის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი დამცველი- ბჰაგვატი ანიშნულ პროცესს განმარტავს, როგორც საგარეო ვაჭრობის, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციის, მოკლევადიანი კაპიტალის ნაკადების, სამუშაო ძალის და საერთოდ მოსახლეობის გადაადგილების, ასევე ტექნოლოგიების საერთაშორისო საფუძველზე , მსოფლიო სისტემაში ეროვნული ეკონომიკების ინტეგრაციას. ამ განმარტებას ეთანხმება ამერიკელი ეკონომისტი სტიგლიცი რომელიც აღნიშნავს, რომ გლობალიზაცია არის ქვეყნების და ხალხების სულ უფრო მჭიდრო ინტეგრაცია, რომელიც განპირობებულია ტრანსპორტსა და კავშირგაბულობაზე დანახარჯების მნიშვნელოვანი შემცირებით, საქონლის, მომსახურების, კაპიტალის, ცოდნის, ადამიანების ეროვნულ საზღვრებს მიღმა გადაადგილებაზე ხელისშეწყობის ბარიერების მოსპობით.

ძალზე საინტერესოა პროფესორ ჩიკვაიძის შეხედულება: "მიზანშეწონილია შევაფასოთ გლობალიზაცია, როგორც საყოველთაო ტენდენცია, როგორც ობიექტური რეალობა, როგორც პროცესი, როგორც პრობლემა, როგორც მომავალი... როგორც საყოველთაო ტენდენცია, გლობალიზაცია ყოფიერებისა და ცნობიერების ყველა ელემენტის ურთიერთდაახლოებას, შერწყმას გამოხატავს. ამიტომ იგი ზოგჯერ თავისთავადობის, იდენტურობის მოშლას იწვევს, მაგრამ ეს ყოველთვის არ არის ამგვარად, რადგანაც გლობალიზაცია დაპირისპირებულია

გაერთიანებასაც უშვებს. როგორც პროცესი, გლობალიზაცია ობიექტურ და სუბიექტურ პროცესთა განვითარების შედეგია. იგი, როგორც გარეგანი ექსპანსია, ასევე მოცემული სისტემის შიგნით ლოკალიზაციის პროცესითაც ხორციელდება.. როგორც მომავალი, გლობალიზაცია უარყოფითი და დადებითი შედეგების გლობალიზაციის თანაფარდობის მიხედვით ფასდება” განვითარებულმა ქვეყნებმა გადადგეს ნაბიჯი თანაშრომლობისაკენ. უპირველეს ყოვლისა, მსოფლიოში მშვიდობის შენარჩუნების, სიღარიბის დაძლევის, სამხედრო წინააღმდეგობების შენელების, ადამიანის უფლებების დაცვის, კულტურის განვითარების, ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფით ერთიანი, პლანეტარული ცივილიზაციის შესაქმნელად.

თავად ტერმინ-“გლობალიზაციის” გარშემო არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება არსებობს და ეს საკვებით ლოგიკურია.

გლობალიზაციის პროცესის მიმართ წინააღმდეგობრივი დამოკიდებულება თვით სიტყვა “გლობალიზაციის” განმარტებისას ვლინდება. მაგალითისთვის მოვიყვან სხვადასხვა ავტორის განსხვავებულ განმარტებებს: ინგლისელი სოციოლოგის გიდდენსის მიხედვით გლობალიზაცია უპირატესად სოციალური მოვლენაა, რომელიც შეიძლება განისაზღვროს, როგორც სოციალური ურთიერთობების ისეთი ინტენსიფიკაცია, რომელიც დაშორებულ აგილებს ისეთნაირად აკავშირებს, რომ ადგილობრივი მოვლენები ყალიბდება ათასობით მილის იქეთ მომხდარი მოვლენებით და პირიქით.

გერმანელი სოციოლოგი ბეკი ერთმანეთისაგან განასხვავებს გლობალიზაციას, გლობალიზმს და გლობალურობას. გლობალიზმს ის განმარტავს, როგორც მოვლენას, როცა მსოფლიო ბაზარი ზღუდავს ან საერთოდ ცვლის პოლიტიკურ ქმედებებს. ამდენად, ბეკის მიხედვით გლობალიზაციის ყველა ასპექტი- პოლიტიკური, კულტურული, ეკონომიკური მსოფლიო ბაზარს ექვემდებარება და წარმოადგენს პროცესს, როცა ეროვნული სახელმწიფოები და მათი სუვერენიტეტი იფარება ტრანსნაციონალური ფაქტორებით და მათ ემორჩილება

ყოველივე ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე, გლობალიზაცია არის კულტურულ-ისტორიული პროცესი მისთვის დამახასიათებელი ეტაპებით.

თავისებურებებით, ტენდენციებით, კანონზომიერებებით.. მოიცავს საზოგადოებრივი ურთიერთობების ყველა მხარეს..

ნაციონალიზმი და გლობალიზაცია, ესაა ორი განსხვავებული და ამავე დროს ორი ერთგვარი ფენომენის დაპირისპირება.

ნაციონალიზმი ესაა ბრძოლა ეროვნული სახელმწიფოების შექმნისათვის, განმტკიცებისათვის, რომელიც თეორიულადაა დასაბუთებული. მისთვის ერი, ერი-სახელმწიფო, სუვერენიტეტი, ეროვნული კულტურა, ეროვნული ეკონომიკა, ეროვნული ვალუტა წმინდა ცნებებია და მათი დაცვისთვისა და განვითარებისთვის ყველა საშუალება მისაღები და გამართლებულია.

აქვე შევეხოთ გლობალიზაციას, აქ სრულიად საპირისპიროადაა ყველაფერი ნაციონალიზმისგან განსხვავებით. ის პირიქით, ეროვნული საზღვრებისა და განსხვავებების მოშლის, ერი-სახელმწიფოების გაუქმების, საერთო ვალუტის, კოსმოპოლიტური კულტურის გავრცელების გამოხატულებაა. ნაციონალიზმი ფრაგმენტაციის, იდენტიფიკაციისა და პარტიკულარიზაციის სინონიმად შეიძლება მივიჩნიოთ, ხოლო გლობალიზაცია კი პირიქით- დეტერიტორიზაციის, ინტეგრაციის, უნივერსალიზაციის სიმბოლოა.

ერთ-ერთი ძირეული პრობლემა განვითარებადი ქვეყნისათვის, არის უცხოური კაპიტალის მოზიდვა და „სხვისი ხელით საქმის გაკეთებაზე“, საქმის აწყობა. ბუნებრივია, სახელმწიფოს კეთილდღეობისათვის, უმჯობესია თავად აწარმოოს ნედლეულის გადამამუშავება და რეალიზაცია. ეს მისი ეკონომიკისათვის საუკეთესო გამოსავალი იქნებოდა, ძლიერი ეკონომიკა კი სახემწიფოს კეთილდღეობის საწინდარად იქცეოდა. თუმცა როდესაც მართო ამის გაკეთება არ ხერხდება, ბუნებრივია ჯობია მეზობელი დაიხმარო, ვიდრე საქმე გაუკეთებელი დატოვო. ვნახოთ რა მდგომარეობაა საქართველოში საინვესტიციო სფეროში, და არის თუ არა იგი ისე მოწესრიგებული, როგორც იმ ქვეყანას შეეფერება, რომელსაც დიდ კავშირებასა და გაერთიანებებში შესვლის პრეტენზია აქვს და თითქოსდა არ აშინებს გლობალიზაციის საფრთხე

ნაციონალიზმი უკანასკნელი ორი საუკუნის მანძილზე ყველაზე უფრო მძლავრი, წარმატებული და გავრცელებული იდეოლოგია იყო. ბილიონობით ადამიანმა შესწირა თავი ნაციონალურ იდეებს, ერს, სამშობლოს, ეროვნულ

თავისუფლებას. პოლიტიკოსებისათვის და მოქალაქეთა ფართო ფენებისთვის ეროვნული ინტერესები იყო ყველაზე უფრო მაღალი ღირებულება, რომელიც განსაზღვრავდა პოლიტიკასა და მთელ საერთაშორისო ურთიერთობებს, ხოლო ნებისმიერი მოქმედება, რომელიც ეროვნულ ინტერესებს შეესაბამებოდა, უმაღლეს ზნეობად ცხადდებოდა. ნაციონალიზმი მისი ლიბერალური, სამოქალაქო ფორმით, ფაქტობრივად, ყველა ერი-სახელმწიფოს მთავარი იდეოლოგია იყო და სახელმწიფოს არსებობისა და განმტკიცების ერთ-ერთ მთავარ იარაღად მიიჩნეოდა.

XX- ე საუკუნის ბოლო ათწლეულებში კი გამოჩნდა სრულიად ახალი მოვლენა სულ სხვა ღირებულებებით, რომელიც სწორედ იმის წინააღმდეგაა მიმართული, რაც ნაციონალიზმისთვის ასე წმინდა და ხელშეუხებელია.

მიუხედავად იმისა, რომ ხშირად მეცნიერთა და მკვლევართა ჯგუფები ამტკიცებენ, რომ გლობალიზაცია შეუქცევადი პროცესია, მაინც არსებობს ზოგიერთი ლოგიკური დასკვნა, რაც ამ მოსაზრებას აქარწყლებს. გლობალიზაცია დიდი ამყინვარება, რომელიც ბუნებრივი მოვლენა იყო და ვერავინ და ვერაფერი შეაჩერებდა. გლობალიზაცია ის პროცესია, რომელიც კონრეტული ადამიანების თუ ადამიანთა ჯგუფის გადაწყვეტილება იყო. გაერთიანების შექმნა, ისე განიზრახეს, რომ ნაკლებად ვინმე დაფიქრებულიყოს, იქნებ გაერთიანება გაერთგვაროვნების საფრთხეს შექმნისო.

გლობალიზაციის პროცესში ყველა ქვეყნის ჩართვა უსამართლო იქნებოდა. როგორც წესი, ერთობლიობები და გაერთიანებები, სწორედ მაშინ იქმნება, როდესაც ქვეყნებს ერთმანეთის დახმარება სჭიდებათ. მაგრამ როდესაც მაღალგანვითარებული და დუბჭირი ქვეყნები ერთნაირად ერთვებიან. მაშინ როდესაც ამა თუ იმ ქვეყანას გადარჩენის პრობლემა აქვს და ამ დროს კი რომელიმე მომმეს, უბრალოდ ერთი დეტალიდა აკლია სრული ზედნიერებისთვის, ამ შემთხვევაში პატარა ქვეყნები პროცესს ფებს უწყობენ, სხვისთვის უფრო მეტს აკეთებენ ვიდრე სხვა აკეთებს მათთვის. ისე ამჯობინებენ დღევანდელ დღევანდელ კვერცხს ხვალინდელ ქათამს, რომ არც კი ფიქრდებიან რომ ხვალინდელი ქათამი აუცილებლად დადებს კვერცხს ზეგისთვის. ახლა სანამ ზოგადად ღარიბი ქვეყნების ხვედრს განვიხილავდეთ, ორიოდ სიტყვით საქართველოს მდგომარეობას შევეხოთ. კერძოდ იმ სფეროს, რომელიც ყველაზე უკეთ ასახავს ეკონომიკური

სისუსტის მიზეზს.

იმ დროს, როცა გლობალიზაცია ასე მასშტაბური გახდა და ფაქტიურად არ არსებობდა ძალა, რომელიც მას წინ აღუდგებოდა, სწორედ მაშინ იფეთქა ახალმა ნაციონალიზმმა, რომელსაც ეთნიკური ხასიათი ქონდა. ჩნდება კითხვა: ხომ არ გამოიწვია გლობალიზაციამ ნაციონალიზმის გამოცოცხლება და ხომ არ წარმოადგენს ეს უკანასკნელი რეაქციას იმ ტენდენციებზე რომელიც ეროვნული სახელმწიფოსა და ეროვნული კულტურის წინააღმდეგაა მიმართული?

გარკვეულ წილად, Dშეიძლება ითქვას, რომ გლობალიზაცია ინტერნაციონალური პროცესია, თუმცა თავისი ფუნდამენტური ღირებულებითი ორიენტაციით, იგი დასალური მოვლენაა. თუმცა ისე აღსანიშნავია, რომ, ევროპას იმდენი არაფერი „დაუშავებია, რამდენიც ამერიკას. ასე რომ ნაციონალიზმის პრობლემის წარმოქმნა, ამერიკას უფრო „ბრალდება,, და სწორედ ამ ქვეყნის მეცნიერებს ეკუთვნით შრომათა უმრავლესობა აღნიშნულ საკითხზე.

მეცნიერთა უმრავლესობა ამ კითხვას დადებითად პასუხობს და მიიჩნევს, რომ თანამედროვე ნაციონალიზმი მართლაც არის რეაქცია გლობალიზაციაზე, გარკვეულად მისი შედეგიცაა, ამდენად ეს ორი ფენომენი განუყოფელია. არსებობს განსხვავებული მოსაზრებაც. ზოგიერთი მიიჩნევს, რომ გლობალიზაციამ პირიქით, შეასუსტა ნაციონალიზმი და რაც უფრო ინტენსიური იქნება გლობალიზაციის პროცესი, მით უფრო კლებულობს ნაციონალიზმის გმოვლინებისა და მისი გავრცელების ალბათობა.

საინტერესო იქნება, გლობალიზაცია განვიხილოთ კულტურულ ჭრილში ანუ ემუქრებათ თუ არა საფრთხე განსხვავებულ კულტურებს, რელიგიებს შეინარჩუნონ იდენტობა.

ამ ყველაფერს საქართველოს მაგალითზე განვიხილავ. ჩემი აზრით უპირველესი ეპოქალური ამოცანა, რომელიც დგას ჩვენი ერის წინაშე დღეს, არის გლობალიზაციის პროცესში ჩვენი ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნება. ვინაიდან თუ არ იქნება შენარჩუნებული თვითმყოფადობა, მაშინ აღარც იქნება ქართველი საზოგადოება და, შესაბამისად, აზრს დაკარგავს ისეთი ცნებებით სარგებლობა, როგორიცაა „საქართველო“, „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა“ და ასე შემდეგ.

ეროვნული თვითმყოფადობა განისაზღვრება ეროვნული თვითშეგნებით, ხოლო, ეროვნული თვითშეგნება, როგორც თავისი თავის შესახებ წარმოდგენათა ერთობლიობა, აგებულია გარკვეულ სულიერ ღირებულებათა სისტემაზე, რომელსაც ეროვნული იდეოლოგია ეწოდება.

ქართველი ერის მიერ თავისი ეროვნული თვითშეგნებით, ხოლო, ეროვნული თვითშეგნება, როგორც თავისი თავის შესახებ წარმოდგენათა ერთობლიობა, აგებულია გარკვეულ სულიერ ღირებულებათა სისტემაზე, რომელსაც ეროვნული იდეოლოგია ეწოდება.

ქართველი ერის მიერ თავისი ეროვნული თვითშეგნების განსაზღვრულობა არის ის ერთადერთი იარაღი, რომლის საშუალებითაც არის შესაძლებელი ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნება დამდეგ ახალ მსოფლიო გლობალიზაციის ეპოქაში.

გლობალიზაცია, ეს ის საერთაშორისო გარემოა, რომლის წინაშეც მსოფლიოს ყველა ერსა თუ ეთნოსს მოუწევს ჩააბაროს გამოცდა თავისი ეთნო-კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნებისთვის. ის ერი, რომელიც ვერ ჩააბარებს ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნების გამოცდას, დაკარგავს თავს, შეწყვეტს არსებობას. ხოლო ის ერი, რომელიც შეძლებს ისე მოახდინოს თავისი ეროვნული სხეულის ინტეგრირება მსოფლოს ერთიან ინფორმაციულ, სავაჭრო, ეკონომიკურ თუ ფინანსურ სივრცეში, რომ თავისი ეროვნული თვითმყოფადობა არ დაკარგოს, გამოვა ამ ბრძოლაში გამარჯვებული.

მსოფლიო გლობალიზაციის პირობებში სახელმწიფოთა პოლიტიკური და ეკონომიკური საზღვრები უწინდელ მნიშვნელობას კარგავს, რასაც თან სდევს ხალხებისა და კულტურების ასიმილირების რთული პროცესი. ამიტომ ეროვნული იდენტიფიკაციის უმთავრეს ფაქტორად კულტურული არეალიდა რჩება, მით უმეტეს, ისეთი პატარა ქვეყნისათვის, როგორიც საქართველოა.

არა მხოლოდ ჩვენი ერი, არამედ მსოფლიოს ყველა ეთნო-კულტურა დგას დღეს უდიდესი გამოცდის წინაშე, რათა რამენაირად შეიძლოს და არ დაკარგოს თავისი ეროვნული თვითმყოფადობა. მოცემულ შემთხვევაში კარჩაკეტილობა საკუთარი სახის შენარჩუნების მიზნით არის დამლუპველი. პირიქით, საჭიროა გლობალიზაციის შესაბამისი ტექნოლოგიების ათვისება იმისათვის, რათა

შესაძლებელი გახდეს ახალი ეპოქისათვის მხარის აბმა. ყველა შემთხვევაში ერთი რამ ეხადია - ქართველმა ერმა, როგორმე უნდა გადალახოს მსოფლიო ერთა სივრცეში უნიფიცირების უდიდესი საფრთხე, რათა აუცილებლად შეინარჩუნოს ეროვნული თვითმყოფადობა.

გლობალიზაციის მრავალ მახასიათებელს შორის ერთ-ერთი ძირითადი და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი მისი დეტერიტორიზაცია, ანუ სახელმწიფო და ეროვნული საძღვრების მოშლაა, შესაბამისად ძირეულად იცვლება სახელმწიფოს მიშენელობა და როლი. გლობალიზაციის პროცესის განვითარების პარალელურად მისი მნიშვნელობა საგრძნობლად მცირდება. (გლობალისტების მოსაზრება)

საინტერესოა სახელმწიფოს ადგილი და ფუნქციები გლობალიზაციის ეპოქაში.

თანამედროვე სახელმწიფო, შედარებით ახალი მოვლენაა და მისი ისტორია ორი-სამი საუკუნის წინ დაიწყო, ისიც დასავლეთ ევროპაში. ისინი განსხვავდებოდნენ მანამდე არსებული პოლიტიკური ერთობებისაგან ნათლად გამოკვეთილი ტერიტორიით, სუვერენიტეტით მასზე და ლეგიტიმაციით. სწორედ ეს ფაქტორები გახდა განმსაზღვრელი ახალი ტიპის, ანუ ერი-სახელმწიფოების ჩამოყალიბებისათვის.

ახლად ჩამოყალიბებული ერი-სახელმწიფოების ძირითადი თავისებურება იყო ტერიტორიალურობა, რომელიც გულისხმობდა ზუსტ და გამოკვეთილ საზღვრებს. სწორედ ასეთი ერი-სახელმწიფოების შექმნამ განაპირობა სახელმწიფოთა საერთაშორისო სისტემის ჩამოყალიბება, რომელიც ახლაც საერთაშორისო სისტემის ძირითადი შინაარსია.

ერი-სახელმწიფოთა რიცხვი განსაკუთრებით გაიზარდა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. ეს ყოველივე საკმარისი საბაზი გახდა ანტიგლობალისტებისათვის იმის დასამტკიცებლად, რომ ერი-სახელმწიფოების დრო კი არ მთავრდება, არამედ, პრიქით, უფრო და უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს.

სკეპტიკოსები თვლიან, რომ ერი-სახელმწიფოები რჩებიან პოლიტიკურ ერთობებად, რომლებიც ქმნიან ყველა პირობას, წარმოქმნან და გააძლიერონ ბედის ერთობით დაკავშირებული ნაციონალური ერთობები. ნაციონალური პოლიტიკა კი ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც მაშინ იყო, როცა ერი-სახელმწიფოები

პირველად ჩამოყალიბდა.

ერი-სახელმწიფოების ეკონომიკურ როლზე საუბრისას გლობალიზაციის მონინალმდეგეები ხშირად უსვამენ ხაზს სტატისტიკურ მონაცემებს, რითაც სურთ დაამტკიცონ, რომ თვით ეკონომიკაშიც კი სახელმწიფოს როლი არა თუ მცირდება, არამედ იზრდება კიდევ.

და ბოლოს: რა ბედი ეწევათ ნაციონალიზმსა და გლობალიზაციას მომავალში? ამაზე რა თქმა უნდა მრავალი მოსაზრებაა, არ არსებობს ცალსახა პასუხი.

ზოგიერთის აზრით გლობალიზაციის შედეგი ის იქნება, რომ მოხდება მსოფლიო ეკონომიკის, კულტურის, პოლიტიკის ურთიერთშერწყმა და ყოველგვარი მიჯნა სახელმწიფოებს შორის მოისპობა, ერი-სახელმწიფოებიც რაღა თქმა უნდა აღარ იარსებებენ. მოხდება ხალხის აღრევა, წარმოიშობა ერთი მსოფლიო ერი. რაც შეეხება ნაციონალიზმს, ერებისა და სახელმწიფოების გაქრობა თავისთავად ნიშნავს ნაციონალიზმის გაქრობას, ნაციონალიზმისთვის, უბრალოდ ადგილიც აღარ დარჩება.

მან არა მარტო სიკეთე არამედ ძალზე მტკივნეული ცვლილებები და ახალი პრობლემები შეიძლება მოიტანოს, იგი არ საჭიროებს ზედმეტ კრიტიკას, ის არის ჩვენგან დამოუკიდებელი პროცესი, რომლის შეჩერება ჩვენ არ ძალგვიძს.

სხვა მოსაზრებით, ერებს, ენებსა და კულტურებს, ვერა და ვერ მოშლის ინტეგრაცია, ეს მხოლოდ მითია, სინამდვილეში კი ეროვნული გრძნობები უფრო გაიღვიძებს..., ანუ მოვა ნაციონალიზმის ეპოქა. ის უფრო გავლენიანი და მებრძოლი ძალა იქნება

აკი აღვნიშნეთ, რომ გლობალიზაციის პროცესში, დუხჭირი ქვეყნები ადვილად ერთვებიან და მათთვის კოლექტიური ცხოვრება გამოსავალია ხოლმე. მაგრამ, აბა დავფიქრდეთ, ისეთი გაზულუქებული მეურნეობისა და საზოგადოების მქონე ქვეყანა, ხომ არ დგას გადაგვარების გზაზე? სავარაუდოა, რომ ყოფითი პრობლემების მოგვარებას, უმთავრესი შეეწიროს. ეს უმთავრესი კი სუვერენიტეტს გულისხმობს.

მიუხედავად იმისა, რომ ხშირად მეცნიერთა და მკვლევართა ჯგუფები ამტკიცებენ, რომ გლობალიზაცია შეუქცევადი პროცესია, მაინც არსებობს

ზოგიერთი ლოგიკური დასკვნა, რაც ამ მოსაზრებას აქარწყლებს. გლობალიზაცია დიდი გამყინვარება, რომელიც ბუნებრივი მოვლენა იყო და ვერავინ და ვერაფერი შეაჩერებდა. გლობალიზაცია ის პროცესია, რომელიც კონრეტული ადამიანების თუ ადამიანთა ჯგუფის გადაწყვეტილება იყო. გაერთიანების შექმნა, ისე განიზრახეს, რომ ნაკლებად ვინმე დაფიქრებულებიყოს, იქნებ გაერთიანება გაერთგვაროვნების საფრთხეს შექმნისო.

გლობალიზაციის პროცესში ყველა ქვეყნის ჩართვა უსამართლო იქნებოდა. როგორც წესი, ერთობლიობები და გაერთიანებები, სწორედ მაშინ იქმნება, როდესაც ქვეყნებს ერთმანეთის დახმარება სჭიდებათ. მაგრამ როდესაც მაღალგანვითარებული და დუხჭირი ქვეყნები ერთნაირად ერთვებიან. მაშინ როდესაც ამა თუ იმ ქვეყანას გადარჩენის პრობლემა აქვს და ამ დროს კი რომელიმე მოძმეს, უბრალოდ ერთი დეტალიდა აკლია სრული ბედნიერებისთვის, ამ შემთხვევაში პატარა ქვეყნები პროცესს ფეხს უწყობენ, სხვისთვის უფრო მეტს აკეთებენ ვიდრე სხვა აკეთებს მათთვის. ისე ამჯობინებენ დღევანდელ დღევანდელ კვერცხს ხვალინდელ ქათამს, რომ არც კი ფიქრდებიან რომ ხვალინდელი ქათამი აუცილებლად დადებს კვერცხს ზეგისთვის. ახლა სანამ ზოგადად ღარიბი ქვეყნების ხვედრს განვიხილავდეთ, ორიოდ სიტყვით საქართველოს მდგომარეობას შევხვით. კერძოდ იმ სფეროს, რომელიც ყველაზე უკეთ ასახავს ეკონომიკური სისუსტის მიზეზს.

ამ მიმართულებით მსგელოზა თეორიულ დონეზე, არა ერთი საინტერესო დასკვნის გამოტანის საშუალებას გვაძლევს. ახალი პოლიტიკური თუ ეკონომიკური საზღვრები, თვითშეგნებისა და სუვერენიტეტის შელახვას თვალნათლის ახდენს და ამისათვის არ არის საჭირო, ყველა ნავარაუდები პრაქტიკულად განხორციელდეს, რომ ბოლოს და ბოლოს დაერწმუნდეთ რომ უარესი ჯერ კიდევ წინაა. ახლად შეძენილი კოლექტიური მეხსიერება გადაფარავს ეროვნულ მეხსიერებას და უსულო საგნად აქცევს დიდი ისტორიისა და ტრადიციების მქონე ერსაც კი. ეს ყველაფერი კი, მხოლოდ და მხოლოდ, მისი სიღარიბის გამოა. კიდევ ერთი დასტური, რომ ზესახელმწიფოების მიერ წამოწყებული გაერთგვაროვნების პროცესი, იდენტურ განადგურებას უქადის პატარა ქვეყნებს.

ევროკავშირის ქვეყნები არ არიან თანაბარი დონის მატარებლები. მაგალითად ბოლო პერიოდში განწევრიანებული ქვეყნები. პოლონეთის მაგალითი ავიღოთ. მიუხედავად იმისა, რომ საზღვრების გახსნამ და პროდუქციის იმპორტ-ეზპორტის გაიოლებამ, ბევრი სიკეტე მოიტანა მატერიალურად, ამ ქვეყნის კავშირში შესვლა, დიდ ქვეყნებს უფრო წაადგათ. მარტო ამერიკის შეერთებულ შტატებში მილიონი პოლონელი მუშაობს პროგრამისტად. რამდენიმე მილიონი კი ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებშია გაფანტული და მუშახელად მუშაობს. თითქმის ერი კმაყოფილია, მოიხსნა დასაქმების პრობლემა. მაგრამ დადგა უფრო დიდი და მტკივნეული პრობლემა. ქვეყანა დაბერების და დაცლის საშიშროებას განიცდის. იმიტომ რომ რიგით პოლონელს, რომელსაც ვიზის პრობლემა აღარა აქვს, ურჩევნია მდიდარ ქვეყანაში უპრობლემოდ წავიდეს და იქ იმუშაოს და იცხოვროს. მათი გამოუმუშავებული ფულის უმრავლესობა, ისევ იმ ქვეყანაში რჩება. ასე რომ პოლონეთს რჩება დაბერებული საზოგადოება, იშვიათად გადარჩენილი პატრიოტი, საზღვარგარეთ წასული მეგობარ-ნათესავების ჯარი და უქონაგოდ დარჩენილი სუვერენიტეტი და ეროვნული რაობა. პოლონელი ევროპელი გახდა და ხშირად ეს მისთვის პრივილეგიაა. ათეული წლის შემდეგ კი, შეიძლება ევროპელობა მისი ეროვნების რანგში ავიდეს.

პოლონეთის მაგალითზე, ნათელია, რა შეიძლება გამოიწვიოს საქართველოს ჩართვამ იმ დიდი გიგანტისა და გლობალიზაციის ერთ-ერთი ნათელი მაგალითის, როგორც ევროკავშირია. საქართველოს არც პოლონეთისოდენი მოსახლეობა ყავს და არც ეკონომიურად მოვა მასთან. აქედან გამომდინარე, გაცილებით ადრე შეეწირება ვემაპ სახელმწიფოთა ამბიციებს, ვიდრე ეს პოლონეთის შემთხვევაში მოხდა. თუმცა ჯერ არავინ გვეპატივება მსგავს კავშირებში. ეს კი მხოლოდ იმიტომ ხდება, რომ არა ვართ საინტერესო მათთვის. ილუზიას გვიქმნიან, რომ კავშირები და გაერთიანებები ჩვენთვის საუკეთესოა. ოცნებად გვისახავს და ჩვენივე ფეხით და სურვილით ვადგებით საფრთხის გზას. ვერც ვაცნობიერებთ, რომ ის რაც ოცნებად გვიქცეის, უბრალოდ სატყუარაა.

ეკონომიკური მდგომარეობა

მამინ როდესაც, დიდი ქვეყნები, პატარა მეზობლების ნედლეულითა და რესურსით, საკუთარი ეკონომიკის აყვავებას ცდილობენ, თავად პატარა ქვეყნები,

ამ რესურსს ვერ იყენებენ და ხშირად არც კი ცდილობენ. იმისი მტკიცება, რომ უფულოდ მაინც ვერაფერს გავხდებით, ანელებს ყურადღებას და აღარ არის ადამიანი მომართული იმისკენ, რომ თვითონ გამოიყენოს მისი რესურსი და არ დაელოდო როდის მოვა და გადაარჩენს „მარჩენალი კეთილისმსურველი“.

არის კი მზად საქართველო იმისთვის, რომ წინააღმდეგობა გაუწიოს იმ პროცესს, როდესაც მისი სრული გამოფიტვის საფრთხე დადგება? რატომ არ აკეთებს იმას, რისი გაკეთებაც თვითონაც შეუძლია, რატომ ელოდება ერთიან და დიდ წარმატებას, როდესაც თანდათანობით და მუყაითი შრომით, უკეთესს შედეგებში შეუძლია მიაღწიოს?

დასკვნა

ამრიგად, ვიმედოვნებ, რომ ნაშრომში „კრიზისი კულტურასა და რელიგიაში და თანამედროვე მასმედია“ სათანადოდ იყო დახასიათებული გლობალიზაციის მიერ შექმნილი პრობლემები რელიგიისა და კულტურის სფეროში. განხილული იყო სხვადასხვა მოსაზრება და გამოყენებული იყო არაერთი სტატია. წამოკრილი იყო პრობლემა და მისი გადაჭრის გზები.

გლობალიზაციის პროცესებმა შეცვალა თანამედროვე მასმედიის და მისი უპირველესი შემოქმედის – ჟურნალისტის ცნობიერება. თანამედროვე მედია უპირველესად თვითონ გახდა გლობალისტური, რადგან მისთვის მსოფლიო მასშტაბი გახდა პროფესიული საქმიანობის სფერო – ინფორმაციული სივრცე. ამ სივრცემ თავის თავში მთელი მსოფლიო მოიცვა. ამ გარემოებას უპირველესად სწორედ მთელი ჩვენი პლანეტის გლობალიზაციით განპირობებული და განსაზღვრული პროცესების მსგავსება და ერთგვაროვნება უწყობს ხელს. ვფიქრობ, აქტუალურია ეს თემა და სწორედ ამიტომ ნაშრომის განხილვის საგანს წარმოადგენს.

თანამედროვე მსოფლიოში გლობალიზაციის პროცესების შედეგად მიმდინარეობს ტრადიციული კულტურებისა და რელიგიების შეხვედრა-დაახლოებისა და დაპირისპირების პროცესები, რაც იწვევს ძველი ღირებულებების რღვევას და კრიზისს კულტურისა და რელიგიის სფეროში. ეს პროცესები

თავისთავად განსაკუთრებული მნიშვნელობის გამო თანამედროვე მასკომუნიკაციის აქტუალურ პრობლემას განეკუთვნება.

გლობალიზაცია სხვადასხვა კულტურისა და რელიგიის დაახლოებით ტენდენციებს უწყობს ხელს, ამკვიდრებს რელიგიურ შემწყნარებლობას და ტოლერანტობას, თუმცა ამასთან ერთად ტრადიციული, ფუნდამენტური რელიგიური სისტემების ფილოსოფიისა და დოგმების გადააზრების და მათი როლის ახალ ვითარებაში გაცნობიერების აუცილებლობის ამოცანებსაც აყენებს.

გლობალური ღირებულებები თავიანთ გზას უფრო ადვილად მაშინ იკვლევს, როდესაც ტრადიციული კულტურები კრიზისს განიცდის. გამოდის, რომ გლობალიზაციაზე არანაკლებ საშიში ტრადიციული კულტურების თავისთავადი კრიზისი და დეგრადაციაა. ყოველი რელიგია გლობალიზაციის საკუთარ ხედვას გვთავაზობს და თითოეულ მათგანში ძირითადად ჩადებულია თვითგადარჩენის და თვითშენარჩუნების იდეები და გზები.

ცხადი ხდება, რომ გლობალიზაციის პროცესის პარალელურად მიმდინარეობს საზოგადოების ახალი ტიპის – ტრანსფორმირებადი საზოგადოების ჩამოყალიბება, სადაც ყველა სოციალური ინსტიტუტი ცვლილებას განიცდის. ბოლო აწლელურში შეიცვალა ეკონომიკა, პოლიტიკა, სოციალურ და კულტურულ ღირებულებათა სისტემა. შესაბამისად, შეიცვალა საზოგადოების რელიგიურ ცხოვრება.

თანამედროვე რელიგიური ცნობიერება გლობალიზაციის იდეოლოგიის გავლენით არის აღბეჭდილი. მისი უმთავრესი ნიშანია საუკუნეებით გამომუშავებული რელიგიური ღირებულებების გადააზრება-გადაფასების მცდელობები, ეკვის შეტანა აქამდე უტყუარი და ფუნდამენტური ღირებულებების კემმარტებაში.

ერთიან მსოფლიოში, ერთიანი რელიგიის წარმოშობის ნაცვლად, ჩვენი პლანეტა მოწმე ხდება რელიგიების თითქმის საყოველთაო „აჯანყებისა“, რომლებიც სხვადასხვა ხარისხის შეუწყნარებლობას ამჟღავნებენ სხვა რელიგიებისადმი, სწორედ ამის მაგალითია ნაშრომში განხილული „არაბული გაზაფხული“.

თანამედროვეობის უდიდესი გამოწვევა – ეპოქალური ორპოლუსიანი თანაარსებობის სიმყარის ერთგვარი შემოწმებაა დასავლური ქრისტიანული სამყაროს დაპირისპირება მუსულმანურ აღმოსავლეთთან. აღმოსავლეთის

მუსულმანური ქვეყნების ტრადიციული სახელმწიფოებრიობის და ზედმეტად ფორმალიზებული, დეკლარირებული დემოკრატიის წინააღმდეგ ხალხთა პროტესტები, მათი რევოლუციურ პროცესებში გადაზრდის ფაქტები დასავლეთის, უპირატესად ევროპისა და აშშ-ს მხრიდან დიდი მხარდაჭერით აღინიშნება.

ამასთან, ეს მხარდაჭერები, არაიშვიათად, სამხედრო მხარდაჭერაშიც არის გადაზრდილი. ამ რევოლუციებმა შეარყია აღმოსავლეთის ქვეყნების სახელმწიფოებრივი არსებობის საუკუნოვანი „მყუდროებანი“ და ხალხთა დიდი მასების მოძრაობას დაუდო სათავე.

„არაბული გაზაფხულის“ რევოლუციური ტალღების ერთი თავისებურება ისიცაა, რომ არეულობების ტალღები ყველგან გრძელდება, იქაც კი, სადაც რევოლუციები ფორმალურად დასრულებულია. ეს კი „არაბული გაზაფხულის“, როგორც მსოფლიო მასშტაბის სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური პროცესების ბუნების რკვევის აუცილებლობასაც ცხადყოფს.

არეულობა არაბულ სამყაროში კვლავ გრძელდება, მიუხედავად ზოგიერთ ქვეყანაში მომხდარი რევოლუციისა (ისიც თუ შეიძლება ჩაითვალოს დასრულებულად) ხალხი მაინც არ წყნარდება. 2011 წელს ახლო აღმოსავლეთში მოხდა მოვლენები, რომელთაც მსოფლიო მასმედიამ მალე გამოუნახა სახელი – „არაბული გაზაფხული“ – როგორც ჩანს, 1968 წლის „პრალის გაზაფხულის“ ანალოგიით, როდესაც ხალხი გამოვიდა ჩეხოსლოვაკიის ტოტალიტარულ-კომუნისტური რეჟიმის წინააღმდეგ. ამ მოვლენების შედეგია, რომ ევროპული ქვეყნებისთვის ქაოსური ვითარება ახლომდებარე ჩრდილოეთ ამერიკაში სერიოზულ პრობლემას ქმნის, განსაკუთრებით იქიდან ლტოლვილების მოზღვავების თვალსაზრისით. ლიბიიდან ათეულ ათასობით ლტოლვილი უკვე მიაწვა იტალიას და იქიდან – საფრანგეთსაც.

თუკი არაბულ ქვეყნებში რევოლუციურ მოძრაობა გაგრძელდა და გადაედო არაბულ მონარქებს, ეს იმოქმედებს ნათობის მსოფლიო ფასების მომატებაზე. მხედველობაშია მისაღები, რომ ახლო აღმოსავლეთი საკმაოდ მრავალფეროვანი რეგიონია და რევოლუციების შედეგები სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს. მაგრამ გარესამყარო უნდა შეეგუოს იმას, რომ რეგიონი აღარ იქნება ისეთი, როგორიც ის 2011 წლამდე იყო. დრომ ცხადყო არაბულ სამყაროში რევოლუციური ტალღების

გამბაჟრება. ეს განსაკუთრებით ცხადი გახდა სირიის მაგალითზე, სადაც, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ სამოქალაქო ომი მძვინვარებს. შექმნილია კრიტიკული მდგომარეობა, ამასთან ყველა პირობა საიმისოდ, რომ ნატოს ალიანსის ქვეყნებმა სირიის ახალგაზრდა დემოკრატიის სამხედრო დახმარება აღმოუჩინონ. ისიც მკაფიოდ გამოიკვეთა, რომ რევოლუციების ტალღები არ დაცხრება, ვიდრე ტრადიციული აღმოსავლური რეჟიმები ყველა ქვეყანაში არ შეიცვლება თანამედროვე დასავლური დემოკრატიის ღირებულებებით. ტრადიციული აღმოსავლური მენტალობითი და კულტურული ღირებულებებიდან ბევრი რამ შეიცვლება და უცნაურად იდუმალ და მრავალფეროვნებით ეგზოტიკურ აღმოსავლეთში, დასავლური ცივილიზაციის უპირატესობით დასრულდება დასავლეთ-აღმოსავლეთის მრავალსაუკუნოვანი ოპოზიციონურობა.

რაც შეეხება რელიგიის, როგორც დამოუკიდებელი სულიერი სფეროს ჩამოყალიბებას, წინ რწმენისა და რიტუალების ფორმირებისა და განვითარების გრძელი გზა უძღოდა, ხოლო თუ მცირე კულტურების მოდერნიზაციის საკითხს შევხებით, ამ შემთხვევაში დგება ტრადიციის კატეგორიის გამოყენების აუცილებლობა, რადგან, უმეტეს შემთხვევაში მცირე კულტურების მოდერნიზაცია განიხილება როგორც ამ კულტურათა ტრადიციის დაკნინების ხარჯზე განხორციელებული პროცესი, რადგან ამ კულტურათა თავისთავადობის დაკარგვას უტოლდება.

მოდერნიზაციამ ანტიტრადიციული ხასიათი, არადასავლური კულტურების მოდერნიზაციის გაანალიზების შედეგად მიიღო, რადგან ამ საზოგადოებათა მოდერნიზაცია, უმეტესად ადგილობრივი ტრადიციების დათრგუნვის ხარჯზე ხდებოდა. დასავლური საზოგადოების კონტექსტში კი მოდერნიზაცია, სწორედ, დასავლური ტრადიციის გაგრძელებასა და განვითარებას ნიშნავს. რაც არ უნდა დიდი იყოს კონსტრასტი „ტრადიციულსა“ და „თანამედროვე“ საზოგადოებებს შორის, წარმატებული მოდერნიზაცია შეიძლება მოხდეს ტრადიციული რეგულაციის ზოგიერთ ელემენტზე დაყრდნობით. ეს იმას ნიშნავს, რომ „თანამედროვე“ საზოგადოების წარმატებული ფუნქციონირება დიდად არის დამოკიდებული შესაბამისი ტრადიციული წინაპირობების არსებობაზე, თანამედროვე სისტემაში მათ ჩართვასა და გამოყენებაზე.

დღეს საქართველო თვითგამორკვევის პროცესში იმყოფება და განიცდის ზემოქმედებას დასავლური ცივილიზაციის მხრიდან; დასავლურსა და სლავურ-მართლმადიდებლურ ცივილიზაციებს შორის გახლეჩილი რუსეთის მხრიდან და დასავლურსა და ისლამურ ცივილიზაციებს შორის გახლეჩილი თურქეთის მხრიდან. ჩვენი საზოგადოების ერთი ნაწილი, პირიქით, ეწინააღმდეგება მას და, თავის მხრივ, ექცევა სხვა ცივილიზაციის თუ კულტურის გავლენის ქვეშ.

კვლევამ აჩვენა, რომ ქართული მედია, ერთი მხრივ, კულტურისა და რელიგიის საკითხისადმი დიდ ინტერესს ავლენს, თუმცა, საკითხების სპექტრის, მრავალფეროვნების და ჟურნალისტიკის სტანდარტებთან შესაბამისობის თავლსაზრისით მრავალ ხარვეზს შეიცავს.

გამოიკვეთა, რომ გაზეთებში გაცილებით მეტია კრიტიკული სტატიები და თუნდაც ანალიზი ამ თემებთან დაკავშირებით, ვიდრე TV სიუჟეტებში. თუმცა, ხშირ შემთხვევაში, კულტურის თემა პოლიტიკურ კონტექსტშია განხილული და არა წმინდა კულტურულ კონტექსტში. ზოგადად, კვლევამ აჩვენა, რომ სატელევიზიო სიუჟეტები უფრო დაბალანსებულია და ერთგვარად უფრო ახლოსაა პროფესიულ სტანდარტებთან, ვიდრე საგაზეთო პუბლიკაციები. თუმცა, ამავე დროს – ტელემედიაში, პრესისაგან განსხვავებით, პრაქტიკულად მინიმუმამდეა დაყვანილი კულტურის პრობლემების განხილვა და ანალიზი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. აშკარელი ნ., საქართველო ცვალებად სამყაროში. გაზ. „პერიდიანი“, თბ., 2001, 7-9 ნოემბერი, 9-12 ნოემბერი;
2. ბარათაშვილი ნ., გლობალური ასპექტები, თბ., 2002;
3. ბეკი უ., რა არის გლობალიზაცია, თბ., 2003;
4. გაჩეჩილაძე გ., Ressentiment-ის („მტანჯველ მოგონებათა“) ერთი გამოძახილის შესახებ. გაზ. „ახალი 7 დღე“, თბ., 2001, 13-19 აპრილი, გვ. 14-15;
5. გოგობერიშვილი ვ., რელიგიის პრობლემები მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის პირობებში. თბ., 1989;
6. დონდუა ვ., „ვეფხისტყაოსანი“ და ქართველი ისტორიკოსები. წიგნში: საქართველო რუსთაველის ხანაში (რუსთაველის 800 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული). თბ., 1968, გვ. 239;
7. დუმბაძე ლ., რა შეიცვალა რელიგიური უმცირესობებისთვის. გაზეთი „ბათუმელები“, 01.25.2012;
8. ვახუშტი ბატონიშვილი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა. ქართლის ცხოვრება, IV, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით, ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბ., 1973, გვ. 45;
9. თინიკაშვილი დ., ავთენტურ-დამახინჯებული ეპისტოლე მტრული იდეოლოგიის ძიებაში. ჟურნალი „ლიბერალი“;
10. კაციტაძე კ., ორიენტირები. გვ. 4;
11. კაპანელი კ., ქართული კულტურის სული;
12. კაპანელი კ., ქართული ლიტერატურის სოციალური გენეზისი. გვ. 108;
13. კულტურა და მოდერნიზაცია. კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის პოლიტიკა, თბ., 2006;
14. კალანდია ი., გლობალიზაცია და ცივილიზაციათა ურთიერთობის პრობლემა. კრებ. „ფილოსოფიური ძიებანი“, ტ. X, თბ., 2006;
15. ლუტიძე ბ., გლობალიზაცია: არსი, პრობლემები“, თბ., 2003;
16. ლორთქიფანიძე გრ., დამოუკიდებელი საქართველო. წიგნში: ლორთქიფანიძე გრ. ფიქრები საქართველოზე. თბ., თსუ გამომც. 1995, გვ. 156-157;
17. მაყაშვილი მ., სამადაშვილი ი., აზმაიფარაშვილი თ., თავის ტვინის ფუნქციური ლიტერალიზაციის ეთნიკური თავისებურებების შესახებ. ჟურნ. „ახალი პარადიგმები“, 1, თბ., 1998, გვ. 155; მაყაშვილი მ., თავის ტვინის ჰემისფეროთა ფუნქციური ასიმეტრია ადამიანის სივრცით ორიენტაციაში. დისერტაცია ბიოლოგიურ მეცნ. დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ., 1998;

18. მაყაშვილი მ., სამადმშვილი ი., აზმაიფარაშვილი თ., თავის ტვინის ფუნქციური ლიტერალიზაციის ეთნიკური თავისებურებების შესახებ. ჟურნ. „ახალი პარადიგმები“, 1, თბ., 1998, გვ. 6;
19. მელიქიძე ვ., მსოფლიო პოლიტიკის გლობალიზაცია, თბ., 2006;
20. ბუზაშვილი ნ., „ორიენტირების“ შესახებ. ჟურნ. „ომეგა“, თბ., 2000, გვ. 7;
21. ნიკოლაძე ნ., ბულგარია. ქართული მწერლობა. ტ. 14, ტბ., 1997, გვ. 222-223;
22. ნიფარაძე გ., თანამედროვე ქართული საზოგადოება პოლიტიკური ქცევის ასპექტში. გაზ. „განახლებული ივერია“, თბ., 2000, 1-2, გვ. 11;
23. ნიფარაძე გ., ქართული სუფრა კულტურულ კონტექსტში. გაზ. „განახლებული ივერია“, თბ., 2000, 8-9, გვ. 1;
24. ნიფარაძე გ., ქართული კულტურა, გვ. 80;
25. ნიფარაძე გ., პოლიტიკური ქცევა საქართველოში. ჟურნ. „ეპოქა“ (საზოგადოებრივი მეცნიერებები). თბ., 2001, გვ. 1;
26. ნოდია გ., წინათქმა კრებულისათვის „ჰკუა ვასაგან“, თბ., 1994, გვ. IV;
27. ჟურნ. „ოგონიოკიდან“ გადმოგვყდილი ჟურნალისტ ა. ნიკონოვის ინტერვიუ ფსიქოლოგიის მეცნ. დოქტ. ტ. სტეპანენკოსთან: აღმოსავლეთი-დასავლეთი; სირცხვილის კულტურა მტყუნანობის წინააღმდეგ. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 17-18. 10. 2001;
28. სანიკიძე გ., კილურაძე ნ., თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობები, თბ., 2001;
29. სულამანიძე ლ., ინდივიდუალისტური და კოლექტივისტური საზოგადოებები (თეორიული მოდელები და ემპირიული კვლევები). თბ., 2001, გვ. 7;
30. სულამანიძე ლ., ინდივიდუალისტური და კოლექტივისტური საზოგადოებები (თეორიული მოდელები და ემპირიული კვლევები). თბ., 2001, გვ. 84-86; ნიფარაძე გ., ქართული კულტურა: ქალური, მამაკაციური, ბავშვური. ჟურნ. „დრო მშვიდობისა“, თბ., 2001, 2, გვ. 79-82;
31. სამართლის ელექტრონული ჟურნალი „რწმენის თავისუფლება“, 03.07.2012;
32. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II, „სააღდგომო ეპისტოლე“, თბ., 2006;
33. ფუკიამა ფ., ისტორიის დასასრული და უკანასკნელი ადამიანი, თბ., 1999;
34. ქეცბაია კ., სამეცნიერო საზოგადოებრივი ინტერნეტ ჟურნალი „თანამედროვე პოლიტიკა“, თბ., 2007;
35. შენგელია ქ., გლობალიზაცია და ახალი მსოფლიო წესრიგი, თბ., 2006;
36. ჩოგოვაძე გ., გლობალისი, მოსკოვი, 2006;
37. წერეთელი ივ., კაპიტელაშვილი ქ., მცირე კულტურები და მოდერნიზაციის პრობლემა. თბ., 2001;
38. ჯგერენაია ე., ქართული სუფრის სოციოფილოსოფია და ზოგიერთი სხვა რამ. გაზ. „მერიდიანი“, თბ., 2001, 27, გვ. 8;

39. ჯოხაძე ა., სიკვდილ ბიზანტიურად, გაზ. „რეზონანსი“, თბ., 2001, 23-24.01;
40. ჰანტიგტონი ს. ცივილიზაციათა შეჯახება, თბ., 1997;
41. Алпатов В. М. Культурные фреалф и лингвистические традиции – В сб.: Цивилизации. Вып. 3. М., 1995, с. 128-133; Бокадарова Н. Ю. Европейская цивилизация: национальные культуры и языковые нормы;
42. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. М., 1984;
43. Зотова О. М. Идея европейского единства и национальная идентичность. Вестник Московского унта, сер. 18. Социология и политология. М., 1999, №3, с. 154;
44. Зотова О. М. Идея европейского единства и национальная идентичность. Вестник Московского унта, сер. 18. Социология и политология. М., 1999, №3, с. 162;
45. Ланда Р. Межцивилизационные связи и историческое взаимодействие народов Черномопья. В журн. Центральная Азия и Кавказ, М., 2000, №1(7), с. 205-206.
46. Оболенский Д. Византийское содружество наций. М., 1998, с. 299;
47. Сванидзе А. А. К проблеме преемственности и взаимосвязи цивилизаций. В сб. Цивилизации. Вып. 3. М., 1995, с. 199;
48. Семенов С. И. Компаративные лонгитюдные исследования, с. 35;
49. Смит А. Национальная идентичность и идея еваропейского единства. В. сб. Актуальные проблемы Европы: экономика, политика, идеология, М.: ИНИОН, 1993, вып. 1, с. 120;
50. Сюсюмов М. Я. Некоторые проблемы исторического развития Византии и Запада. В сб. Византийский временник, т. 35, М., 1973, с. 4;
51. Сюсюмов М. Я. Историческая роль Византии и ее место во всемирной истории. В сб. Византийский временник, №29, М., 1968, с. 44; Литаврин Г. Г. Геополитическое положение Византии в средневековом мире в VII-XII вв. В кн. Византия между Западом и Востоком. Опыт исторической характеристики. СПб., 1995, с. 16;
52. Шенк Ф. Б. Ментальные карты: Конструирование географического пространства в Европе. В журн. Политическая наука, №4 (Регионализация посткоммунистической Европы), М., 2001, с. 6;
53. BagbyPh/Culture end Histori, p. 176;
54. <http://burusi.wordpress.com/2011/08/10/modernization>
55. <http://georgienboellin-et.de/web/1,01,-7B4.html>
56. <http://liberali.ge/statia/davit-tinikashvili/avtent>
57. <http://www.media.ge/stories/kulturis-gashuqebis-dros6> Tebervali, 2012 -17:42
58. http://www.media.ge/stories/kulturis_gashuqebis_dros
59. <http://www.media.ge/node/6714>
60. <http://netgazeti.ge>.
61. <http://elawjqurnal.com/2012103/07>
62. <http://ucnauri.com/L97237/არაბული-ზაფხული/>
63. <http://www.tabula.ge/article-11760.html>
64. <http://www.tabula.ge/article-10652.html>

სარჩევი

თავი 1 გლობალიზაცია და თანამედროვე საქართველო.....	3
1. კულტურის გლობალიზაცია.....	3
2. გლობალიზაცია და სახელმწიფო	15
3. გლობალიზაცია და ეკონომიკა	18
4. გლობალიზაცია და ნაციონალიზმი	28
5. თაობათა შორის დაპირისპირების მიზეზები	34
6 გლობალიზაცია და საზოგადოებრივი ურთიერთობები თანამედროვე ეპოქაში.	37
თავი 2. ქართული მართლმადიდებლობა და ქართული სახელმწიფო	41
7. რელიგიის თავისუფლება საქართველოში	41
8 ავთენტურ/დამახინჯებული ეპისტოლე მტრული იდეოლოგიის ძიებაში	45
9 ქართული კულტურა მოდერნიზაციის პრობლემასთან მიმართებაში	48
10 კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის პოლიტიკა ნეკრესის ნაქალაქარი	67
11 კულტურის საკითხების გაშუქება ქართულ მედიაში.....	70
12 ქართული კულტურული კოდი და ევროპული ცნობიერება	83
13 საქართველოს ევროატლანტიკურ სივრცეში ინტეგრირების შესაძლებლობები	93
დასკვნა	121
გამოყენებული ლიტერატურა:.....	126